

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Petra Slavíková

**Válka proti terorismu na pozadí teorie
spravedlivé války
2012**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Petra Slavíková**

Vedoucí práce: **PhDr. Emil Souleimanov, PhD.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

SLAVÍKOVÁ, Petra. *Válka proti terorismu na pozadí teorie spravedlivé války*. Praha, 2012, s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Emil Souleimanov, PhD.

Abstrakt

Den 11. září 2001, který se zpočátku zdál být zcela obyčejným dnem se nenávratně zapsal do dějin. Ve Spojených státech došlo k sérii teroristických útoků nejhorší světové historie, které si celkově vyžádaly téměř tři tisíce obětí. V reakci na události, které změnilu podobu světa americká administrativa reagovala deklarácí „války proti teroru“, která v konkrétní podobě znamenala intervenci do Afghánistánu 2001 a Iráku 2003. Neoddělitelnou součástí Bushovi zahraniční politiky je přijetí Národní bezpečnostní strategie USA přijaté v září 2002, která je doktrinální platformou následné invaze do Iráku. Práce se věnuje právě těmto třem konkrétním projevům americké administrativy, které jsou pak zkoumány ve světle teorie spravedlivé války TSV, konkrétně v duchu morálního souboru kritérií *jus ad bellum* – práva k válce. Cílem je prozkoumat, zda zahájení těchto operací proběhlo v souladu s kritérii a může být z hlediska spravedlivé války považováno za spravedlivé. Současně Národní bezpečnostní strategie NSS, která je v současném mezinárodním prostředí diskutabilní především díky představenému kontroverznímu konceptu preempce představuje významný prvek ve výzkumu. Preemptivní strategie je v práci konfrontována s teorií spravedlivé války především ve smyslu, zda může být chápána jako *spravedlivý důvod* k válce TSV. Neopomíjí se ani pohled na etický prvek obsažený v NSS.

Abstract

The day of September 11, 2001 which was primarily seen like an ordinary day was significantly written into the world's history. The worst terrorist attack of all ages were committed in the United States, nearly 3.000 people were killed during the attacks. American administration in response to the attacks declared the „war on terror“, which was mainly represented by military interventions to Afghanistan 2001 and Iraq 2003. Inseparable part of Bush's foreign policy was National Security Strategy, which is the strategic basis for invasion to Iraq, approved on September 2002. This concept of this analysis is dealing with these three concrete events of american foreign policy which are specified on the background of Just War Theory JWT. Concretely on the basis of category *jus ad bellum* - right to war. The main aim of this work is to explore compatibility of these missions with the principles of just war and find out whether operations were launched justly according to JWT. National Security Strategy NSS - which is discussable in the current international system with the regard of the controversial concept of preemption - is important part of the research too. Pre-emptive strategy is confronted with the just war theory, primarily in the sence whether it is possible to consider preemption like *just cause* of the JWT. It does not leave out the view of the ethical aspect presented in NSS.

Klíčová slova

teorie spravedlivé války, jus ad bellum, válka proti terorismu, válka v Afghánistánu, válka v Iráku, Národní bezpečnostní strategie USA,

Keywords

theory of just war, jus ad bellum, war on terrorism, war in Afghanistan, war in Iraq, National security strategy US,

Rozsah práce: 197 387 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval/a samostatně a použil/a jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 30.4.2012

Petra Slavíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce PhDr. Emilu Souleimanovi PhD. za konstruktivní podněty a vstřícnost během zpracování této diplomové práce.

Použité zkratky:

JWT – Just war theory

NSS – Národní bezpečnostní strategie USA, 2002

RB OSN – Rada bezpečnosti OSN

TSV – Teorie spravedlivé války

UNSCOM - United Nations Special Commission

VS OSN – Valné shromáždění OSN

ZHN – Zbraně hromadného ničení

ÚVOD	3
1 KONCEPCE SPRAVEDLIVÉ VÁLKY.....	10
1.1 PŘEDSTAVENÍ KONCEPTU	10
1.2 HISTORICKÝ EXKURZ.....	14
2 TRADIČNÍ PERSPEKTIVA TEORIE SPRAVEDLIVÉ VÁLKY	18
2.1 PRÁVO K VÁLCE (JUS AD BELLUM).....	18
2.1.1 <i>Spravedlivý důvod (Just cause)</i>	18
2.1.2 <i>Správný úmysl (Rightful intention)</i>	20
2.1.3 <i>Kompetentní autorita (Proper authority)</i>	22
2.1.4 <i>Poslední možnost (Last resort)</i>	23
2.1.5 <i>Přiměřenost (Proportionality)</i>	25
2.1.6 <i>Rozumná naděje na úspěch (Reasonable probability of success)</i>	26
3 MODERNÍ POHLED 20. A 21. STOLETÍ NA JUS AD BELLUM.....	26
3.1 PRÁVO K VÁLCE (JUS AD BELLUM)	27
3.1.1 <i>Spravedlivý důvod</i>	29
3.1.1.1 Preventivní sebeobrana	30
3.1.1.2 Humanitární intervence	34
3.1.2 <i>Kompetentní autorita (Proper authority)</i>	36
3.1.3 <i>Poslední možnost (Last resort)</i>	39
3.1.4 <i>Správný úmysl (Right intention), Přiměřenost (Proportionality),</i> <i>Rozumná naděje na úspěch (Reasonable chance of success),</i>	40
3.2 REFLEXE UDÁLOSTÍ 11. ZÁŘÍ 2001 TEORIÍ SPRAVEDLIVÉ VÁLKY	42
BUSHOVA VÁLKA PROTI TERORISMU	45
4 ZAHÁJENÍ VÁLKY V AFGHÁNISTÁNU 2001 HODNOCENÉ OPTIKOU JUS AD BELLUM.....	45
4.1 SPRAVEDLIVÝ DŮVOD.....	46
4.2 KOMPETENTNÍ AUTORITA	53
4.3 POSLEDNÍ MOŽNOST.....	55
5 REFLEXE NÁRODNÍ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE 2002 KATEGORIÍ JUS AD BELLUM.....	58
5.1 PREEMPCE ANEB SPRAVEDLIVÝ DŮVOD K VÁLCE?.....	59
5.2 NSS A KRITÉRIA KOMPETENTNÍ AUTORITY A POSLEDNÍ MOŽNOSTI	66
5.3 MORÁLNÍ ROZMĚR PŘÍTOMNÝ V NSS.....	67

6	VYPUKNUTÍ VÁLEČNÉHO TAŽENÍ V IRÁKU 2003 VE SMYSLU JUS AD BELLUM.....	69
6.1	SPRAVEDLIVÝ DŮVOD.....	69
6.2	KOMPETENTNÍ AUTORITA	80
6.3	POSLEDNÍ MOŽNOST.....	83
7	ZÁVĚR.....	87
8	SUMMARY	94
9	POUŽITÁ LITERATURA.....	95
10	PROJEKT DIPLOMOVE PRÁCE.....	106

Úvod

Den 11. září 2001, který se zpočátku zdál být zcela obyčejným dnem se nenávratně zapsal do dějin. Ve Spojených státech došlo k sérii nejhorších teroristických útoků světové historie. Čtyři unesená letadla společností American Airlines a United Airlines narazily do dvojce mrakodrapů Světového obchodního centra, které byly dominantou čtvrti Manhattan v New Yorku. Třetí ze čtyř unesených letadel zasáhlo sídlo Ministerstva obrany Spojených států v Pentagonu a čtvrté se zřítilo v Pensylvánii. Celkový počet obětí teroristických aktů se vyšplhal k počtu téměř třech tisíc především civilistů, a to z devadesáti států světa (White House 2001f). Útoky, které změnilly podobu světa si vyžádaly významné celosvětové reakce. Odpověď americké administrativy spočívala v odstartování „války proti teroru“, která je charakteristická důrazem na vojenské řešení a přímé metody boje. Praktické projevy této války jsou viditelné v podobě rozmístění vojenských jednotek v Afghánistánu v říjnu roku 2001 a Iráku v březnu roku 2003. Doktrinní platformu Bushovi administrativy představuje Národní bezpečnostní strategie (*The National Security Strategy, NSS*), přijatá v září roku 2002. Tyto tři události jsou stěžejním předmětem výzkumné analytické části této práce.

Za hlavní analytický nástroj prostřednictvím kterého budu zkoumat chování americké administrativy ve smyslu přijetí Nové bezpečnostní strategie a vojenských útoků na Afghánistán 2001 a Irák 2003, použiji západní teorii spravedlivé války. Kořeny tohoto konceptu sahají již k dobám Aristotela, Cicera, sv. Augustýna, sv. Tomáš Akvinského. Tradice zabývající se moralitou války byla následně rozvinuta scholastickými teology a filozofy Francisco de Vitoria a Francisco Suarez a sekularizována prvními systematickými průkopníky mezinárodního práva Hugo Grotius, Emerich de Vattel. Je přirozeně logické, že s vývojem mezinárodního systému dochází i v teorii spravedlivé války k jisté revizi základních postulátů. V moderním věku dochází k oživení tradice spravedlivé války především v reakci na vynález zbraní hromadného ničení nebo

americké angažmá ve Vietnamu. Po konci studené války se do popřední teoretiků spravedlivé války pak dostávají témata humanitárních intervencí, genocid, etnických čistek. Dalším významným milníkem ve vývoji tradice spravedlivé války představují bezpochyby události 11. září a jejich následky. Významnými teoretiky 20. a 21. století jsou předně Micheal Walzer, Briand Orend, Paul Ramsey, Jean Elshtain, James Johnson, Georgie Weigel a další.

Tento koncept představuje myšlenkový směr zaměřený na etiku války a míru, který nám může také poskytnout normativní nástroj ke zkoumání války, jejích příčin a projevů. Hlavním poselstvím dva tisíce let staré konverzace zabývající se legitimitou války je, že válka v některých případech po splnění přísných morálních kritérií může být objektivně morálně ospravedlnitelná. Ačkoliv z historického hlediska učení o spravedlivé válce vychází primárně z křesťanského a filosofického myšlení, nelze jej spojovat výlučně s křesťanskou etikou. Od 16. století dochází k sekularizaci tradice spravedlivé války, přičemž později se stává podkladem pro rozvoj mezinárodního pozitivního práva. Můžeme tak říci, že se v tomto konceptu snoubí křesťanská etika s pozdějším mezinárodně-právním pozitivismem (Evans 2005: 6,7). O konceptu spravedlivé války nelze tedy hovořit jako o ucelené teorii ani o rigidním systému pravidel, spíše se jedná o splet' mnoho normativních, duchovních, právních a morálních teorií, kde je zřetelný neustálý proces obměňování (Bellamy 2006: 4).

Nabízí se otázka, zda vůbec lze jakýkoliv násilný akt považovat za spravedlivý? V tomto ohledu je zásadní zmínit, že termín spravedlivá válka ovšem automaticky neznamená válku správnou. Válečná konfrontace v každém případě je špatná, nicméně dle teoretiků spravedlivé války za určitých okolností může být válkou „menšího zla“. Ačkoliv válka představuje násilný a kontroverzní způsob řešení sporu, může být v některých případech morálně ospravedlnitelná. Sám otec západní teorie spravedlivé války Augustinus tvrdí, že ačkoliv násilí může být za jistých okolností ospravedlněno, je vždy zároveň nežádoucí (Aurelius 2007: 265).

Abychom mohli považovat válku za skutečně spravedlivou musí ale dojít k naplnění striktních morálních kritérií, které vytvářejí nadstavbu dvou tradičních principů, podle kterých je posuzována legitimita válek. Konkrétně hovoříme o kategorii práva k válce *jus ad bellum* a souboru pravidel upravující právo ve válce – *jus in bellum* (O'Donovan 2003: 14). Nelze si nevšimnout, že v moderním věku pak tato dualita bývá doplňována o kategorii třetí, která se zabývá spravedlivým ukončením války – *jus post bellum* (Orend 2005: 90). Tyto kategorie při posuzování spravedlivosti válek jsou pak na sobě zcela nezávislé. V rámci této práce se ovšem zaměřuji výlučně na kategorii práva k zahájení války (*jus ad bellum*), podle které budu zkoumat chování americké administrativy v její deklarované válce proti teroru.

Prostřednictvím konceptu spravedlivé války samozřejmě nelze hodnotit každou válku, která kdy byla, je a bude bojována. Nehledě na skutečnost, že se může objevit celá řada morálních dilemat při snaze teorii aplikovat na konkrétní případ. Tento koncept nemůžeme chápat jako jednoduchou algoritmickou proceduru, která nás na základě daných kritérií vždy dovede k nespornému závěru. Je totiž evidentní, že kritéria jsou otevřená široké škále interpretací (Evans 2005: 11). Tento koncept ovšem také má své kritiky, kteří spravedlivou válku považují jen jako mýt či ideál, který ve skutečnosti neexistuje (Fiala 2008:3). Nebo odkazují k zastaralosti konceptu s ohledem na nové bezpečnostní hrozby 21. století (Elshtain 1992: 212).

Zkoumání počínání americké administrativy na pozadí teorie spravedlivé války představuje bezpochyby výzvu k podrobnějšímu zkoumání. Není žádnou novinkou, že téma terorismu je z obecné perspektivy velmi často probíráno. Tato práce svoji pozornost ovšem koncentruje na výzkum mnohdy opomíjeného morálního rozměru či určitých etických aspektů v konkrétní projevech chování americké administrativy G. W. Bushe, a to ve smyslu vojenských intervencí do Afghánistánu a Iráku a přijetí Národní bezpečnostní strategie.

Jak již bylo naznačeno cílem této práce tedy bude výzkum souladu postulátů západní teorie spravedlivé války s počínáním prezidenta G.W. Bushe ve smyslu deklarované války proti terorismu. Primárně budu zkoumat, zda může v chování americké administrativy být odhalena přítomnost revidovaných kritérií spravedlivé války. Konkrétněji cílem práce bude představit koncept spravedlivé války z obecné perspektivy, odlišit jej od ostatních myšlenkových proudů, zabývající se válkou, především pacifismu a realismu. Následně představit tradiční perspektivu *jus ad bellum* a její moderní revizi doplněnou o reflexi událostí 11/9. Poté tyto teoretická východiska použiji na výzkum konkrétních projevů americké administrativy v rámci války proti terorismu.

Zaměříme-li pozornost na konkrétní výzkumné otázky, tak lze říci, že jimi budou, zda může být odhalena přítomnost moderních postulátů *jus ad bellum* v jednání prezidenta G. W. Bushe? Lze považovat ozbrojené útoky v Afghánistánu a Iráku za kompatibilní s kritérii *jus ad bellum* konceptu spravedlivé války? Je Národní bezpečnostní strategie USA v souladu s kritérii *jus ad bellum*? Vzhledem ke skutečnosti, že válka proti terorismu nemůže být zkoumána jako jeden celek, je nutné jednotlivé operace zkoumat jednotlivě, proto si ve svém výzkumu kladu tři hypotézy:

Zahájení války v Afghánistánu je v souladu s kategorií jus ad bellum tradice spravedlivé války, kde nezávislá proměnná – proces zahájení války v Afghánistánu a závislou proměnnou - kategorie jus ad bellum.

Válka v Iráku je zahájena ve smyslu kategorie jus ad bellum, kde nezávislá proměnná - proces, kdy došlo k zahájení operace v Iráku a závislá proměnná - kategorie práva k válce.

Národní bezpečnostní strategie je kompatibilní s kategorií jus ad bellum, nezávislá proměnná je – prvky obsažené v NSS, závislá proměnná – jus ad bellum.

Pro účely verifikace těchto hypotéz budu vycházet především z primárních dat Bílého domu a prohlášení amerického prezidenta relevantní k otázkám zahájení vojenských operací v Afghánistánu či Iráku či přímo ze strategického dokumentu Národní bezpečnostní strategie NSS, které pak budu konfrontovat z teoretickou částí. V teoretické části se nejprve budu zabývat tradiční doktrínou spravedlivé války a budu vycházet předně z primárních děl klasických teoretiků, jako Cicera (*The Oration*), Augustina (*City of God*), Akvinského (*Summa Theologica*), Victorii (*On the Law of War*) Vattela (*The law of nations*), Grotius (*The Rights of War and Peace*). Při představení moderního konceptu tradice spravedlivé války budu čerpat zejména z děl teoretiků jako je Walzer, Orend, O'Donovan, Elshtain, Johnson, Weigel, Bellamy, Ramsey a další. Lze říci, že relevantní díla k otázce teorie spravedlivé války existuje v cizojazyčné literatuře velké množství. O monografiích v českém znění ovšem nelze říci totéž. Titulů české provenience není mnoho, téměř žádné. Výzkum této oblasti tedy v české akademické obci nebyl mnohokrát probíraný.

Co se týká metody zpracování práce, pro zvolenou práci využívám případovou studii. Téma práce má vyhraněnou podstatu a je časově i tematicky ohraničeno. Popírám použití instrumentální případové studie protože tato studie nemá za cíl přínos, který skýtá obecnějšímu, teoretickému poznání. Nebude mít ambice dospět k zobecňování či vytvoření abstraktní teoretické konstrukce. Práce bude vystavěna na kvalitativním základě, kde budu zkoumat kauzální vztah mezi závislými a nezávislými proměnnými.

Struktura práce bude členěna do šesti kapitol. V první z nich představím koncept v obecné perspektivě, zaměřím se na oblast adekvátní aplikace teorie a problémů s ním spojených, přičemž vymezím teorii spravedlivé války od ostatních dvou myšlenkových proudů, realismu a pacifismu. Dále budu pokračovat s historickým exkurzem, kde představím nejvýznamnější teoretiky od dob Aristotela až po sekulární teoretiky Hugo Grotius a Emer de Vattel.

Druhá kapitola se následně bude z podrobnějšího pohledu věnovat tradiční perspektivě tradice spravedlivé války a budou představeny jednotlivá kritéria *jus ad bellum* – *spravedlivý důvod, správný úmysl, kompetentní autorita, poslední možnost, reálná šance na úspěch a kritérium proporcionality*. Upozorňuji znovu, že ve svém výzkumu se zaměřuji pouze na kompatibilitu počínání americké administrativy s kategorií práva k válce (*jus ad bellum*), proto z teoretické části zcela záměrně vypouštím další dvě kategorie *jus in bello* a *just post bellum*, s kterými se v práci nebude pracovat. Nehledě na skutečnost, že jednotlivé kategorie jsou na sobě nezávislé, proto jejich vyloučení výzkumu pouze kategorie *jus ad bellum* nikterak nebrání.

Kapitola třetí pak představí moderní pohled na jednotlivá kritéria práva k válce. V tomto období dochází ze strany teoretiků k rozdělení základních šesti pravidel do dvou podskupin, a to primárních a sekundárních. První skupina je pro výzkum spravedlivosti války klíčová. Jmenovitě se jedná o spravedlivý důvod, kompetentní autoritu a poslední možnost. Ostatní kritéria nejsou dle teoretiků spravedlivé války pro posuzování spravedlivosti příliš zásadní. Z tohoto důvodu se budu v této kapitole více věnovat primární kategorii pravidel, které budou stěžejní pro další analytickou část. Zvýšená pozornost bude zaměřena na rozšíření konceptu spravedlivého důvodu k válce a otázkám preventivní sebeobrany a humanitární intervence.

V kapitole čtvrté, páté, šesté následně dojde k analytickému zkoumání americké administrativy ve smyslu *jus ad bellum*. V těchto kapitolách budu aplikovat teoretický koncept práva k válce na reálné projevy americké administrativy. Budu zkoumat v duchu stanovených hypotéz, zda zahájení těchto operací lze považovat za spravedlivé, zda proběhlo v souladu s primárními kritérii *jus ad bellum*. Předmětem kapitoly čtvrté bude zahájení války v Afghánistánu. Především pak otázka, zda zahájení této operace disponovalo spravedlivým důvodem k válce, byla vyhlášená kompetentní autoritou a byla uskutečněná jako poslední možnost. V obdobném duchu budu v kapitole šesté zkoumat započetí mise v Iráku a zda je v souladu s kategorií práva k válce. Kapitola pátá se tak samostatně bude věnovat strategickému dokumentu Národní bezpečnostní strategii NSS 2002, která je v široké akademické obci velmi kontroverzním dokumentem zejména s odkazem k novému konceptu preempce. Zda může být tento koncept chápán jako spravedlivý důvod bude částečným předmětem této kapitoly. Současně se zaměřím na pasáže NSS relevantní k otázkám kritéria poslední možnosti a

kompetentní autority. Konečně nebude opomněn ani výzkum morálních rozměru přítomného v NSS.

1 Koncepce spravedlivé války

1.1 Představení konceptu

Západní teorie spravedlivé války představuje z historického hlediska dva tisíce let starou konverzaci, která se zabývá legitimitou války. Je nepochybné, že téma války a její dopady na společnost jsou předmětem častých etických rozprav a morálních úvah již od dob antického Řecka. Již v tomto období jsou patrné pokusy válku regulovat a morálně ji zdůvodňovat. Koncept spravedlivé války, který představuje analytický a normativní nástroj sloužící ke zkoumání války, tyto úvahy dále rozebírá. Učení o spravedlivé válce sice z historického hlediska vychází primárně z křesťanského a filosofického myšlení, nelze ho však spojovat výlučně s křesťanskou etikou. Od 16. století dochází k sekularizaci tohoto konceptu a později se stává podkladem pro rozvoj mezinárodního pozitivního práva. Lze tak říci, že se v této teorii snoubí křesťanská etika s pozdějším mezinárodně-právním pozitivismem.

Nejvýznamnější myšlenka učení o spravedlivé válce je založena na skutečnosti, že existují případy, kdy válka může být objektivně morálně ospravedlnitelná. K tomu aby mohl být válečný akt skutečně považován za spravedlivý, musí splňovat přísné morální testy, které jsou rozebírány v jednotlivých kritériích (Evans 2005: 6,7). Tyto zásady pak vytvářejí nadstavbu dvou tradičních principů, na základě kterých může být posuzována legitimita válek. Na jedné straně hovoříme o právu k válce *jus ad bellum* a na straně druhé o právu ve válce *jus in bellum*. Tato dualita je často doplňována o třetí princip *jus post bellum*. První zmíněná má v podstatě snižovat pravděpodobnost vzniku války, druhá zase limitovat prostředky používané ve válce (O'Donovan 2003 : 14). A nově přidaná třetí kategorie *jus post bellum* je naopak spjatá se spravedlivým ukončením války (Orend 2005: 90).

V zásadě lze říci, že teorie spravedlivé války vytváří podmínky pro smysluplnou diskuzi ohledně legitimacy války a ve svém důsledku tak může přispívat k potlačení určitého typu jednání, které by ve vztahu k pravidlům spravedlivé války bylo neomluvitelné. Samozřejmě nelze tvrdit, že by tradice mohla určovat výsledky politického rozhodování v každém případě a za každé situace.

Na začátek je bezpochyby velmi důležité výraz „spravedlivé války“ podrobit mini analýze, která nám přiblíží jakým způsobem tento termín chápat. Co si lze vlastně pod tímto slovním spojením představit? Je možné považovat jakýkoliv násilný akt vůbec za spravedlivý? Podle Bellamy ona „spravedlivost“ tohoto konceptu nespočívá v ospravedlňování či omlouvání války, ani válku nepovažuje za správnou. Naopak. Autoři zabývající se touto tradicí válečný akt odmítají, spíše jej považují jako sociálně daný fakt. Co tedy „spravedlivá“ válka znamená? Toto přídavné jméno se vztahuje raději ke skutečnosti, že některé války mohou být na základě splnění stanovených kritérií morálně omluvitelné, jiné naopak ne. Je přirozeně logické, že každá válka s sebou přináší negativní konotace, a to především v podobě civilních obětí. Autoři učení o spravedlivé válce tvrdí, že v určitých případech existují ještě horší potenciální „zla“ než je válka samotná (Bellamy 2006: 3). Mnohdy by se jedinec mohl mylně domnívat, že spravedlivá válka znamená automaticky i válku dobrou. Není tomu tak. Válka v každém případě je špatná, ale za určitých okolností je „válkou menšího zla“. Již sám Augustin, jeden z nejvýznamnějších tradičních teoretiků tradice dochází k závěru, že ačkoliv násilí může být za jistých okolností ospravedlněno, je zároveň vždy nežádoucí (Aurelius 2007: 265).

Po stručném nástinu pojmu „spravedlivosti“ konceptu spravedlivé války je nyní nevyhnutelné zabývat se otázkou, zda tato teorie, jak ji valná většina myslitelů nejčastěji nazývá, je teorií v pravém slova smyslu? Můžeme pozorovat, že systém kritérií spravedlivé války bývá ze strany jednotlivých autorů nazýván odlišně, nejčastěji se pak setkáváme s pojmy *teorie*, *koncept* či *tradice* spravedlivé války. Podle Bellamy je koncept spravedlivé války teorií jen v nejužším slova smyslu, neboť tradice spravedlivé války je fragmentovaná a obsahuje několik dalších sub-tradic, nelze tak hovořit o jedné ucelené teorii. Spíše ji můžeme považovat za koncept, který obsahuje mnoho normativních teorií, sekulárních a duchovních na jedné straně nebo právních a morálních na straně druhé. Nabízí tak mnoho způsobů, jak generovat normativní předpoklady o válce. Bellamy rozčleňuje tyto názorové proudy do třech širších kategorií – právní sub-tradice (pozitivní právo), morální sub-tradice (přirozené právo) a politická sub-tradice (realismus) (Bellamy 2006: 3, 4). Nehledě na skutečnost, že o myšlení o spravedlivé válce nelze v žádném případě hovořit jako o ustáleném, rigidním systému pravidel jako je tomu například v případě *doktríny*, naopak zde je zřetelný neustálý

proces jeho proměňování a obohacování. Pro účely této práce se nejčastěji budu přiklánět k termínům teorie, tradice, koncept, myšlení či učení o spravedlivé válce.

Pro adekvátní aplikaci konceptu spravedlivé války je nepochybně velmi důležité vycházet z určité definice válečného aktu. Téma války představuje fenomén přítomný v mezinárodních vztazích již od počátku věků a lze jej definovat jako systematické použití vojenské síly organizovanou sociální mocí za účelem přinucení nepřítele přijmout určité podmínky (Clausewitz 2008: 27). Jedním z definičních obtíží se nyní zdá otázka, jaké sociální síly jsou oprávněné válku rozpoutat. V tomto ohledu, se často setkáváme se státo-centristickou definicí, která za válkou rozumí ozbrojený konflikt vedený státy či aliancemi států proti ostatním státům nebo aliancím států. Nicméně války mohou být vedeny i lidmi. Pokud chceme počítat válku proti terorismu jako druh války a nikoliv jako druh ozbrojeného konfliktu, stále vidíme neadekvátnost exkluzivně státocentrické definice. Evans tvrdí, že není potřeba žádné zásadní změny konceptu, aby se mohl vypořádat se skutečností, že i jiná tělesa než státy mohou vstoupit do války (Evans 2005: 14).

Jednou z dalších sporných otázek je, jaké násilné činy lze považovat za válku. Připomeneme-li si předmět této práce, je logické, že nás bude primárně zajímat, zda lze za válečný akt považovat teroristický útok. V tomto ohledu lze poukázat na skutečnost, že v současné době mnoho analytiků hovoří o novém typu válek, které jsou kvalitativně odlišné od válek tradičních a tím se bezesporu otevírá prostor pro nesouhlasná stanoviska týkající se aplikace teorie. Ačkoliv je tedy vymezení války často sporné a diskutabilní neznamena to podle Evans, že můžeme teorii spravedlivé války *vyřadit ze hry*. Evans se domnívá, že koncept spravedlivé války (just war theory) můžeme pokládat za určitý koncept spravedlivého násilí (just violence theory), který odráží morální kritéria (Evans 2005: 204). Stejně tak Bellamy je názoru, že kritéria spravedlivé války jsou aplikovatelná na jakýkoliv typ politického násilí. Poukazuje zejména k Ženevským konvencím 1977 vymežující právo ve válce a ke skutečnosti, že pravidla v nich vymezená se vztahují ke všem typům ozbrojených konfliktů a nikoliv pouze ke klasickému typu války v Clausewitzovo pojetí (Bellamy 2006: 5).

Chceme-li posuzovat legitimnost určitých typů jednání, je nutné se také zabývat tím, co můžeme považovat za legitimní a na základě čeho. V tomto případě se

ztotožňuji s Bellamy, který tvrdí, že jako legitimní lze považovat takové činnosti, které splňují kritéria teorie spravedlivé války a zároveň jsou schváleny ostatními aktéry mezinárodního společenství (Bellamy 2006: 6). Clark tvrdí, že při utváření legitimacy hrají důležitou roli tři kognitivní koncepty – legalita, moralita a ústavnost. (Clark 2007: 18,19) A podle Bellamy tradice spravedlivé války v sobě zahrnuje tyto tři koncepty prostřednictvím svých třech sub-tradic. Co lze tedy považovat za *spravedlivé* záleží na souhře těchto třech sub-tradic – právní (pozitivní právo), morální sub-tradice (přirozené právo), politická sub-tradice (realismus) (Bellamy 2006: 7).

Zaměříme-li se na problémy s aplikací teorie vidíme, že se jedná zejména o nesprávné použití kritérií teorie spravedlivé války či o nekompletní aplikaci jednotlivých principů. Podporovatelé války v některých případech apelují jen na vybraná kritéria spravedlivé války a předpokládají, že budou dostatečné k ospravedlnění. Ve skutečnosti je však zapotřebí naplnění veškerých pravidel a kritérií k tomu, aby válka byla vnímána skutečně jako spravedlivá (Evans 2005: 7,8).

Teorie spravedlivé války dále nemůže přispívat k hodnocení spravedlivosti každé války, která kdy byla nebo je bojována. Při posuzování spravedlivosti se může objevit celá řada překážek a morálních dilemat. Na první pohled se teorie jeví jako jednoduchá algoritmičká procedura s předem danými kritérii, na základě kterých můžeme dojít k přesnému a definitivnímu závěru. Nicméně nelze předpokládat, že dojdeme k naprosto nespornému závěru (Evans 2005:11). Někteří další autoři, jako například Elshtain, argumentují, že tradice spravedlivé války se stala značně zastaralou s ohledem na změnu charakteru současné války (Elshtain 1992: 212). Další kritický hlas se ozývá z díla Andrewa Fiala, kde autor tvrdí, že spravedlivá válka je jen mýtem a ideálem. Říká, že teorie spravedlivé války může vyjadřovat naše nejlepší morální smýšlení o válce, ale to že potenciálně víme, jak by spravedlivá válka měla vypadat, neznamená, že také skutečně existuje (Fiala 2008: 3).

V oblasti přístupu k válce je zásadní podotknout, že válka není předmětem zkoumání jen teoretiků spravedlivé války, ale také myslitelů dvou dalších směrů - pacifismu a realismu. Realisté jsou naprosto skeptičtí k aplikaci morálních hodnot, ve válce je dovoleno vše a zásadní roli hrají národní zájmy a moc, jež představují základní motivaci pro chování států. Dále tvrdí, že neexistuje žádný morální vztah mezi národy,

tak jako je tomu v případě vztahů mezi lidmi, zahájení války ani okolnosti v průběhu války tak nepředstavují žádné morální zlo. Pro realisty platí, že etika a válka jsou termíny, které se v žádném případě nemohou směřovat (Valls 2000: 19).

Pacifisté na rozdíl od realistů nesdílejí tento morální skepticismus. Odlišně od teoretiků spravedlivé války je však jejich pozice k možnosti morálního ospravedlnění války kategoricky negativní. Jsou názoru, že použití síly a usmrcení jednoho lidského jedince ze strany druhého nemůže být za žádných okolností omluvitelné, ať je jedinec sebesthorší či hrozí sebesthorším aktem násilí. Pacifisté budou raději trpět nespravedlivostí, než aby jí spáchali. Jsou názoru, že válka nikdy žádný problém nevyřeší, naopak násilí vytvoří kontinuálně jen další násilí (Valls 2000: 16, 17). Teoretici spravedlivé války takové tvrzení pacifistů odmítají. V jejich pojetí má nejvyšší hodnotu lidský život oběti. Jeho záchrana tak ospravedlňuje použití síly proti pachateli. Pacifisté z obecného hlediska argumentují tím, že pasivní resistance (nonviolence) a poslušnost si nakonec získají srdce a mysl agresorů a tyranů (Richard J Reagan 1996: 6).

1.2 Historický exkurz

Pro samotný výzkum slučitelnosti potenciálního použití vojenské síly s etickými kategoriemi je zcela nutné zasadit koncept západní tradice spravedlivé války do určitého historického rámce.

Kořeny konceptu spravedlivé války leží stovky let zpátky do minulosti. Ačkoliv za zakladatele a otce západní tradice spravedlivé války bývá často považován sv. Augustin s jeho význačným dílem *City of God*, významný přínos sledujeme již z období před Kristem. Již řečtí a římské filozofy se ve svém učení zabývali tématem ospravedlňování vedení války na základě morálních a náboženských podkladů. Především pak Aristoteles a Cicero významně přispěli k učení o spravedlivé válce. První kdo použil termín spravedlivé války byl řecký filozof Aristoteles když říkal, že jakýkoliv konflikt směřuje k vyššímu morálnímu cíli, kterým je mír a spravedlnost.¹ Aristoteles formuloval první myšlenky legitimní příčiny k rozpoutání války. Argumentoval, že existuje pět důvodů pro legitimní rozpoutání války, a to v případě

¹ BOTTOMS, Jennifer B. (2009): When Close Doesn't Count: An Analysis of Israel's Jus Ad Bellum and Jus In Bello in The 2006 Israel-Lebanon War, *Department of Army*, dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/04-2009.pdf , (12.2.2012)

sebeobranu, pomsty těm, kteří nám ublížili, v rámci pomoci spojencům, za účelem získání výhod pro polis či držení autority (Bellamy 2006: 18). Aristotelův přínos bychom mohli zhodnotit zejména ve studii etiky jako racionální disciplíny.

Římský myslitel Cicero přidává k tomuto aristotelovskému konceptu také spravedlivou příčinu. Cicero se vyslovuje, že válka může být bojována jen za účelem ochrany a bezpečnosti státu nebo ve jménu jeho cti. Války musí být motivovány výlučně vyšším cílem, kterým je touha žít v míru. Vyslovuje se, že vždy je naší povinností dělat vše, co je v našich silách za účelem nastolení spravedlivého a bezpečného míru (Cicero 1833: 25). Říká, že války musejí být vyhlášené zákonnou autoritou a pouze vojáci v aktivní službě mají právo bojovat (Cicero 1833: 26). Dále tvrdí, že musí existovat jasně dané limity, co stát může způsobit svým nepřátelům. Vidíme tak, že římské právo a etika poskytli pro *jus ad bellum* mnoho klíčových bodů, které jsou později součástí tradice spravedlivé války, a to především ve smyslu spravedlivé příčiny (*just cause*) a oprávněné autority (*proper authority*) (Bellamy 2006: 20-25).

První západní myslitel, který systematicky rozšířil tyto myšlenky byl Sv. Augustin, který na základě svého enormního přínosu v oblasti spravedlivé války bývá označován za „otce západní teorie spravedlivé války.“² Jeho přínos spočívá zejména ve dvou klíčových bodech. Jednak válka musí být vyhlášená oprávněnou autoritou (*proper authority*) a za spravedlivým účelem (*just cause*) (Holmes 1992: 200). Ačkoliv Sv. Augustin nepochybně významně přispěl k tradici spravedlivé války, nevytvořil ucelenou jednotnou komplexní teorii. Nevytvořil tak v porovnání s moderní teorií spravedlivé války ucelený rámec pro posuzování legitimacy války (Bellamy 2006: 25-30).

Významným bodem, který napomohl rozvoji tradice spravedlivé války bylo Kanonické právo odkazující k okolnostem, jež činí válku legitimní. Toto právo významně přispělo k tradici *jus in bello*, neboť se zabíralo otázkami, že určité skupiny obyvatel musejí být imunní vůči válečným katastrofám. Kanonické právo se ve 12. století postupně stávalo stále komplexnějším systémem pravidel (Pugliatti 2010: 17).

---

² BOTTOMS, (2009).

K tomu také významně přispělo vydání Gratiánova dekretu (1140), který představuje jeden z nejvýznamnějších zdrojů, jež ovlivnil myšlenkovou tradici spravedlivé války (Bellamy 2006: 30-33). Gratian se domnívá, že válku lze ospravedlnit jen na základě vyššího cíle, kterým je zabránit škodě či agresi. V jeho pojetí figuruje myšlenka, že vždy je nutné se uchýlit k menšímu zlu.³

Na sv. Augustina navazuje Tomáš Akvinský, který k těmto dvěma kritériím přidává další. Říká, že legitimní autorita (*proper authority*) a spravedlivý důvod (*just cause*) jsou nedostatečné, je dále zapotřebí také správného úmyslu (*right intention*). To znamená podpořit dobro a vyhnout se zlu (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1).

V 16. a 17. století křesťanští myslitelé jako Francisco de Victoria a Francisco Suárez přidávají další tři podmínky. Hovoří o kritériu proporcionality (*proportionality*). Zlo způsobené válkou, zvláště pak ztráty na lidských životech by měly být proporční stavu nespravedlnosti, která je válkou odstraněna. Další podmínka říká, že před uchýlením se k použití ozbrojené síly musí být vyčerpány všechny mírové prostředky (*last resort*) a musí existovat reálná šance na úspěch (*probability of success*).

Victoria dále v 16. století odmítá tvrzení, že by válka mohla být považována za spravedlivou na obou stranách konfliktu. Vyslovuje se, že pokud by byl evidentní správný úmysl a důvod na obou stranách, bylo by logicky neoprávněné proti tomu bojovat, a to ani v případě obrany. V tomto ohledu tak vznikají dva typy spravedlivosti, objektivní a subjektivní. Zde je podstatné, že válka může být považovaná jako spravedlivá na obou stranách jen v subjektivním slova smyslu, nikdy však nemůže být na obou stranách objektivně spravedlivá (Holmes 1992: 202).

V průběhu 16. století začaly sílit názory, že žádná válka nemůže být spravedlivá jen proto, že oponent je proponentem jiného náboženství. Za osobu, jež dokončila proces sekularizace konceptu spravedlivé války je obecně akceptován Hugo Grotius s jeho dílem *On the Laws of War and Peace*. Z jeho díla je zcela patrné, že přebírá koncepci spravedlivé války rozvíjenou středověkými mysliteli a provádí její sekularizaci. Jako spravedlivou příčinu pro válku Hugo Grotius vnímá obranu proti

---

³GRATIAN, *The Treatise on Laws (Decretum DD.1-20)*, II. Díl, část 13.

ohrožení nebo bezprostřednímu útoku (Grotius: kniha II, kap. 1). Netřeba také připomínat, že jeho myšlenky si vysloužily sílící ozvěnu v 17. století. Postupně dochází ke konsolidaci mezinárodního práva jako regulátora vztahů mezi státy a ochrany suverenity a národních zájmů, která se postupně stává stále více prominentní i v konceptu spravedlivé války. Dochází k začlenění mezinárodního právního pořádku prostřednictvím uzákonění pokynů konceptu spravedlivé války v Ženevské a Haagské konvenci (Evans 2005: 5). Tyto konvence ustanovily široký soubor zákonů a obyčejů, jež regulují válku (Malone 2008: 137-150).

Významné rozpracování tématu spravedlivé války je dále pozorovatelné v práci E. Vattela v 18. století, jehož velmi vlivná analýza *Law of Nations* se stala převládající ve 20. století. Centrálním prvkem je především rozdělení mezi legalitou a moralitou (Holmes 1992: 202). V devatenáctém a dvacátém století tradice spravedlivé války byla vyjasněna a částečně modifikována mezinárodním pozitivním právem. Ve dvacátém století oživovali tradici morálních kritérií například theolog Paul Ramsey, V. O'Brien, Jean Elshtain, Georgie Weigel, James Turner Johnson nebo Michael Walzer, který se svým dílem *Just and Unjust Wars* bývá považován za jednoho z nejvýznamnějších teoretiků, jež se zasloužil o reformulaci středověkých postulátů v moderním hábitu.

2 Tradiční perspektiva teorie spravedlivé války

2.1 Právo k válce (*Jus ad bellum*)

Jus ad bellum je svébytná kategorie principů, která svůj předmět zkoumání zaměřuje na právo k válce. Jinými slovy se zabývá otázkami, za jakých okolností je možné zahájit válku, aby se o ní mohlo mluvit jako o válce spravedlivé, jaké mohou být pro ni důvody. Kategorie *jus ad bellum* posuzuje, zda zahájení konkrétní války je spravedlivé či nikoliv.⁴ Morální právo rozpoutat válku nicméně podléhá splnění a respektování několika stanovených podmínek. V tomto ohledu je nutné podotknout, že výčet kritérií se autor od autora mírně liší. Za reprezentativní vzorek nicméně bývá nejčastěji uváděn výčet následujících šesti principů (Holmes 1992: 212). Zde je potřebné připomenout, že teorie spravedlivé války je flexibilní. Vzhledem k tomu, že postrádá striktní etický rámec, jsou jednotlivé principy otevřené široké škále interpretací.⁵

2.1.1 Spravedlivý důvod (Just cause)

Spravedlivý důvod je jedním z nejvýznamnějších kritérií, na jehož základě může být válka legitimně rozpoutána. Za spravedlivý důvod lze v obecném smyslu považovat akt sebeobrany, kolektivní obrany, obnovy míru, ochranu práv nebo potrestání pachatelů. Při konkrétnějším vymezení Holmes tvrdí, že válka je přípustná pouze v takovém případě, čelí-li stát reálnému a jistému nebezpečí, jedná-li se o ochranu nevinných, zachování podmínek nutných pro zajištění důstojného lidského života nebo o ochranu základních lidských práv (Holmes 1992: 212).

Tradičně se kritérium spravedlivého důvodu vztahovalo k obraně nevinných proti ozbrojenému útoku, potrestání zla nebo navrácení neprávem odňatého bohatství (Mattox 2006: 9). Cicero říká, že *pokud nemůžeme dosáhnout našich práv, musíme požadovat postih od druhých. Proto je dovolené zahájit válku, ale vždy musí směřovat jen k dosažení bezpečného míru* (Cicero 1833:25). Cicero tvrdí, že spravedlivým důvodem k válce může být na jedné straně obrana státu a jeho cti, zároveň ale také akce

⁴ CLINE, Austin, Just War Theory. Jus Ad Bellum and the Pursuit of War, *Agnosticism / Atheism Guide*, dostupné na: <http://atheism.about.com/od/warandmorality/a/jusadbellum.htm>, (11.3.2012)

⁵ Just War Theory, *Internet Encyclopedia of Philosophy*, dostupné na: <http://www.iep.utm.edu/justwar/>, 11.3.2012

odvetná. Válka, kterou nedoprovází zlý akt ze strany protivníka, nemůže být chápána jako spravedlivá. Nespravedlivé války jsou takové, které jsou vypovězeny bez provokace ze strany nepřítele (Mattox 2006: 15).

V této perspektivě Augustin později konkrétněji objasňuje, za jakých okolností může být útočná válka chápána jako spravedlivá. Tvrdí, že spravedlivá válka je taková, která pomstí zlo, pokud si národ nebo stát útok zaslouží a musí být potrestán. Agresivní válka je tedy možná jen jedná-li se o odvetný úder proti zlu, které již bylo spácháno (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1). „*Pokud chceme bojovat spravedlivou válku naši nepřátelé musejí být prohrěšeni*“ (Augustin 2004 : 411). Konkrétněji, Sv. Augustin se vyslovoval, že válka musí zachovávat nebo hájit zájmy míru, trestat zločince ostatních národů nebo znovu nabývat bohatství, které bylo neprávem odebráno, abychom o ni mohli mluvit jako o válce spravedlivé.⁶ Je vedena v sebeobraně, je namířena proti státu, který neplní své reparace nebo proti státu, který odmítl navrátit zpět nezákonně nabitě vlastnictví (Bellamy 2006: 25-30). Podle Augustina všechny spravedlivé války jsou bojovány ve smyslu vyššího cíle, kterým je dosažení a udržení míru, potrestat zločince a ukončit nespravedlivost (Aquinas 1947 : 2 díl, ot. 40, čl. 1).

V pojetí Tomáše Akvinského je spravedlivým důvodem také především obrana proti nespravedlivosti, tvrdí že i ofenzivní válka může být spravedlivá, a to obzvláště v případech znovu získání ukradeného vlastnictví, k potrestání zla nebo v případě ochrany nevinných (Reichberg 2007: 74). Akvinský říká, „*že o spravedlivém důvodu lze hovořit pouze v případě že ti, co jsou napadeni, si útok zaslouží na základě chyby, kterou spáchali*“ (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1).

Victoria v perspektivě spravedlivého důvodu tvrdí, že princ může vstoupit do války nejen za účelem potrestání zla, ale také v rámci snahy nastolení míru a bezpečnosti. Říká, že žádný stát nemůže být řádně uspořádaný, pokud v něm neexistuje určitá míra bezpečnosti. Dle Viktorii je tak naprosto legitimní rozmístit adekvátní prostředky proti nepřítelům, kteří rabují a narušují běžný pořádek států (Victoria nedatováno: otázka 18).

---

⁶ BOTTOMS, (2009).

Victoria se ovšem zabývá i otázkou nespravedlivého důvodu, přičemž tvrdí, že „*odlišné náboženství není spravedlivým důvodem k válce*“ (Victoria nedatováno: otázka 10). Stejně tak spravedlivým důvodem není rozmach říše (Victoria nedatováno: otázka 11), ani osobní sláva prince či získání jiné osobní výhody (Victoria nedatováno: otázka 12). Victoria říká, že jediným spravedlivým důvodem je způsobené zlo. Nicméně nemůže se jednat o charakter odplaty, kde není způsobené předchozí zlo (Victoria nedatováno: otázka 14).

Jeden z dalších teoretiků, který dokončil proces sekularizace teorie spravedlivé války, Hugo Grotius, často ve svém díle odkazuje k Cicerovi, Augustinovi, Akvinskému apod. Zaměříme-li se na spravedlivý důvod v jeho díle, tak Grotius považuje tři důvody jako spravedlivé, „*obrana, náhrada škody a potrestání zla...Jedná se o „právo k obraně, k obnovení neprávem odňatého vlastnictví a zásah ve smyslu práva potrestání*“. V rámci sebeobraného jednání pak Grotius hovoří, že nebezpečí musí být bezprostřední, což je jeden z nezbytných aspektů (Grotius 1814: kniha 2, kap.1).

Vattel v duchu spravedlivého důvodu se vyslovuje, že je potřeba skutečně silných důvodů k zahájení války. Vyhlásit válku a rozmístit ozbrojené síly lze pouze v případě, je-li to nezbytná podmínka své vlastní obrany. Pokud někdo napadne národ nebo poruší jeho základní práva, spáchá mu tak újmu. Národ pak v tomto případě disponuje právem na odrazení daného agresora. Stejně tak má stát nárok na prevenci chystané újmy v případě, že se jím cítí ohrožen. Vattel říká, že v obecném smyslu „*příčinou každé spravedlivé války je újma, která již proběhla nebo je hrozící*“ (Vattel 1758: kniha 3, kap. 3). Dále Vattel hovoří o třech legitimních motivech pro válku. „*1. navrátit to co bylo naše. 2. zabezpečit naší budoucí bezpečnost tím, že potrestáme agresora nebo pachatele. 3. Sebeobrana proti útoku prostřednictvím odrazení nespravedlivého násilí.*“ Přičemž dále říká, že „*první dva jsou typem ofensivní války, třetí defensivní války*“ (Vattel 1758: kniha 3, kap. 3).

2.1.2 Správný úmysl (Rightful intention)

Akvinský jako třetí podmínku spravedlivé války vedle spravedlivého důvodu a kompetentní autority požaduje naplnění kritéria správného úmyslu. Říká, je „*nezbytné,*

aby válčící strany měly správný úmysl, tedy úmysl nastolení dobra a vyhnutí se zla“ . „Ti co rozpoutají spravedlivou válku míří k dosažení míru, neoponují míru“. Nicméně Akvinský říká, že *„nesnažíme se o mír proto, abychom byli ve válce, ale jdeme do války proto, abychom mohli ustanovit mír.“* *„Je proto nutné porazit ty, proti kterým je válka bojována a dovést je k prosperitě a míru“* (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1).

Z historické perspektivy lze pozorovat, že pravidlo správného úmyslu stojí v samém srdci spravedlivé války. Vztahuje se ke skutečnosti, že jedinci mohou rozpoutat válku, jen je-li to v rámci obecného dobra, nikoliv za účelem osobního obohacení, vzestupu, rozmachu nebo jednoduše z důvodu nenávisti k nepříteli. Jinými slovy válka se doopravdy musí vést jen za účelem ochrany spravedlivého důvodu. Správný úmysl stále zůstává jeden z nejvěrohodnějších způsobů, jak ospravedlnit zabíjení ve válce. Akvinský dále říká, že i kdyby byly dokonce všechny ostatní podmínky spravedlivé války, v té době podmínky kompetentní autority a spravedlivého důvodu, naplněny, špatný úmysl by to zpochybnil (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1). Ačkoliv může být příčina pro rozpoutání války spravedlivá, musí být také za tímto účelem vedena, nikoliv být motivována jiným cílem (Evans 2005: 12).

Pro Augustina je správný úmysl k válce také jedním z významných kritérií ve smyslu zhodnocení spravedlivosti války. Augustin říká, že *„je lepší válka s nadějí nekonečného míru, než zajetí bez žádné myšlenky vysvobození“* (Augustin 2004 : 465).

Slovy T. Akvinského morální činy aktérů můžeme klasifikovat na základě jejich původního záměru, nikoliv podle nezamýšlených důsledků. Například suverénní autorita se rozhodne napadnout nepřítele, přitom si je vědoma, že při útoku mohou být zraněni i nevinní civilisté. Tuto skutečnost lze nazývat „double“ efektem. Jinými slovy, útok může mít dva účinky, a to jeden zamýšlený a jeden nezamýšlený. Dobrem je zabíjení vojáků nepřátelských armád, zlem v tomto případě je zase zabíjení nevinných. A zda rozhodnutí k útoku je zlem či dobrem záleží na záměru suveréna. Pokud je jeho cílem ukončit válku zabitím nepřítele, jedná se o dobrý úmysl, pokud je jeho záměr způsobit utrpení pro civilní obyvatelstvo jedná se o špatný úmysl a válka nemůže být považována za spravedlivou.⁷

---

⁷ BOTTOMS, (2009).

Podobně Hugo Grotius říká, že i když je válka podložena spravedlivým důvodem, skutečný záměr suveréna ovšem může být zcela odlišný. Nejen spravedlivý důvod, ale také správná vnitřní motivace k činu musí být spravedlivá. Říká, že snaha o udržení národní cti nebo upřednostnění osobního a soukromého zájmu nemůže být nazývána správným úmyslem (Grotius 1814: kniha 2, kap.22)

Bavíme-li se o důkazu správného úmyslu, za ten lze nejčastěji považovat prokazatelnou snahu mírových jednání, kterými se aktéři snaží předejít vypuknutí válečného aktu nebo tendenci vyhnout se potenciálně nerozumných požadavků. Správným úmyslem se zajisté nerozumí záměr teritoriální expanze, nátlak nebo zastrášení, útok by dále neměl být podbarven nenávisí k nepříteli, nepřátelstvím, touhou po odplatě nebo dominanci (Mattox 2006: 9).

2.1.3 Kompetentní autorita (Proper authority)

Jedním z pravidel, které vyžaduje tradice spravedlivé války k tomu, aby mohla být válka prezentována jako spravedlivá je, že rozhodnutí k válce musí být uskutečněné oprávněnou autoritou. Pro Augustina žádná válka nemůže být spravedlivá, není-li vyhlášena státní autoritou. Zvláště poukazuje na skutečnost, že lidské vlády jsou ustanovené Bohem, proto mají exkluzivní právo rozpoutat válku. Jak dále Augustin tvrdí, moc rozpoutat válku má ten, kdo má nejvyšší autoritu (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1).

Válka nemohou vyhlásit soukromé skupiny nebo jedinci, ale suverén, jehož cílem je ochraňovat veřejné blaho města, království nebo provincie. „*Pro oprávněnou autoritu je spravedlivé a legální uchýlit se k použití meče za účelem obrany veřejného blaha proti vnitřním nepokojům, a to v okamžiku když chtějí potrestat pachatele zla.*“ (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1). „*Přirozený příkaz, který napomáhá ustanovení míru mezi smrtelníky požaduje, aby moc deklarovat válku podléhala těm, kteří mají nejvyšší autoritu*“ (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1).

Victoria v této perspektivě tvrdí, že stejnou autoritu jako stát má také princ. Důvod je takový, že princ drží svoji pozici na základě voleb státu, proto princ je jeho reprezentantem a disponuje tak také oprávněnou autoritou. Victoria si pokládá otázku, jak lze chápat stát a kdo může být nazýván suverénním princem. Stát v pojetí Victorii je taková entita, která není součástí žádné další komunity, má svoje vlastní zákony, svoji radu a své magistráty. Není pak žádnou překážkou, aby stát byl pod vládou jednoho prince. Victoria říká, že „*autoritu k deklaraci války má stát nebo princ, nikdo jiný*“.
(Victoria nedatováno: otázka 6).

I sekulární teoretik Hugo Grotius říká, že války vyhlášené veřejně a kompetentní autoritou jsou válkami podle práva. Legální pak ovšem nejsou příkazy, které jsou vyhlášené jedincem. Grotius také poznamenává, že kompetentní autorita není všemocná., není- li splněn spravedlivý důvod je válka vždy zločinem, a to i přesto že je vyhlášená řádným suverénem (Grotius kniha 2, kap. 1).

Jak předznamenává Victoria, otázka typu kompetentní autority byla mírně sporná. Teoretici kanonického práva a scholastičtí intelektuálové považovali za oprávněnou autoritu svrchovaného panovníka. V moderním období vidíme, že se za svrchovanou autoritu považoval suverénní stát. V tomto ohledu je nutné připomenout, že od 18. století do začátku 20. století byl patrný jev, kdy státy měly víceméně volné ruce a mohly tak rozpoutat válku kdykoliv chtěly. Tento typ volnostního použití síly byl charakteristický v mezinárodních vztazích do 1. Světové války.

V současné době pak vidíme, že otázka autority kompetentní vyhlásit válku je často diskutabilní. Pozitivisté se domnívají, že k tomuto aktu jsou oprávnění jen napadnuté státy a Rada bezpečnosti OSN, zatímco teoretici přirozeného práva a realismu se domnívají, že státy a koalice států mohou vstoupit do války i za jiných okolností (Bellamy 2006: 124).

2.1.4 Poslední možnost (Last resort)

Kritérium poslední možnosti poukazuje na nezbytnost, aby před uchýlením k válce byly vyčerpány všechny reálné mírové prostředky (Evans 2005: 12).

Victoria v této souvislosti klade velký důraz, aby bylo pozorně posouzeno, zda je nezbytné použít ozbrojenou sílu. K tomu aby válka byla skutečně spravedlivá je nutné „zvláště opatrné zhodnocení spravedlnosti a důvodů k válce“ (Victoria nedatováno: otázka 21). Moudrý muž dle Viktorii před použitím síly vždy nejprve vyčerpá ostatní nenásilné prostředky. Dále jsou dle Viktorii nezbytné konzultace s nezainteresovanými moudrými jedinci, kteří jsou bez hněvu a chamtivosti. Nalézt pravdu a spravedlnost v morálních záležitostech je dle Viktorii mnohdy velmi obtížné, proto opatrný postup je v tomto případě zcela zásadní. Nerozvážné rozhodování pak může jednoduše vést k pochybení, které může způsobit reálné nebezpečí a pohromu pro mnoho nevinných lidí (Victoria nedatováno: otázka 21).

I Hugo Grotius klade velký důraz na kritérium poslední možnosti. Hovoří především o tom, že *legitimní je zabít agresora, pokud se jiným způsobem nelze vyhnout nebezpečí*. Tento typ obrany je odvozen od „původu principu sebe zachování, který je přirozený každé žijící bytosti, nikoliv odvozen od nespravedlivosti nebo přestupku agresora“ (Grotius 1814: Kniha 2, kap.1). Grotius tvrdí, že prvním krokem by mělo být nabídnoutí poškozené straně odškodnění prostřednictvím arbitráže nezávislého a nezainteresovaného státu. Pouze v případě, že mediace je odmítnuta, válka poté nabývá charakteru spravedlivé války (Grotius 1814: Kniha 2, kap.1).

Z obecného hlediska, tento princip pracuje především s otázkou, zda použití síly představuje jediný způsob, kterým lze zabránit zlu. V rámci tohoto kritéria není obecně nutné, aby byly vyčerpány všechny existující mírové prostředky. Je přirozeně logické, že pokud by tomu tak bylo, použití síly by vždy bylo považováno za nelegitimní, neboť by vždy existovala jiná možnost vyjednávání. Naopak toto kritérium poslední možnosti vyžaduje, aby jednotliví aktéři velmi pozorně zhodnotili všechny možné strategie, které by mohly vést k toužebnému výsledku, jež by mohl být jinak dosažen použitím síly (Bellamy 2006:123).

2.1.5 Přiměřenost (Proportionality)

Toto kritérium operuje s otázkou, zda celková potenciální škoda způsobená válkou je menší než škoda, která by byla způsobená útokem, který se snažíme zastavit. Victoria se vyslovuje, že tento princip má dalekosáhlý význam při posuzování legitimacy války. Zatímco války jsou považovány za spravedlivé, jestliže jsou vedeny proti „zlu“, ne všechny „zla“ však ospravedlňují válku. *„Některá zla nejsou dostatečně tragická nebo natolik rozšířená, aby vůči nim mohla být rozpoutána legitimní válka“* (Victoria: otázka 14). Victoria říká, že každá válka s sebou přináší nešvary vážného a hrůzného charakteru. Pachatele, který nezpůsobil přílišnou pohromu je nezákonné konfrontovat s válkou a všemi jejími důsledky. Jinými slovy *„stupeň potrestání zla musí korespondovat s prostředky útoku“* (Victoria nedatováno : otázka 14).

Základní myšlenkou kritéria proporcionality je, že destruktivní dopad vojenské operace by měl být proporční očekávaným ziskům, které zamýšlíme válkou dosáhnout. Je neetické způsobit rozsáhlou škodu, abychom prosadili cíl, který není natolik důležitý. Nelze přehlížet fakt, že kritérium proporcionality čelí několika významným problémům. Do popředí se dostává především otázka, zda je možné porovnávat věci, které jsou ve své podstatě neporovnatelné? Například je poněkud obtížné srovnávat, zda okupace určité části teritoria je proporční konkrétnímu počtu obětí (Reichberg, Syse 2007b:213).

Výčet problémů však tímto není ukončen, neboť se setkáváme s dalšími obtížemi. Znamená to, že válka je spravedlivá jen za předpokladu, že předpokládané zisky jsou větší než náklady? Nebo je válka spravedlivá pouze v okamžiku, kdy jsou obě položky vyrovnané? Nehledě na skutečnost, že jedním z výrazných problémů je otázka, jak takové přínosy a ztráty měřit, bereme-li v potaz také skutečnost, že nelze příliš jednoduše odhadnout, jak dlouhé a kruté války budou. Valls s ohledem na nesnáze kritéria proporcionality tvrdí, že tento princip proto není příliš mocný při posuzování spravedlivosti válek. Konstatuje, že užitečnost tohoto kritéria tkví v připomenutí, že bychom neměli zahajovat takové války, kde je od počátku zcela evidentní, že očekávané náklady by byly mnohem větší než potenciální zisky (Valls 2000: 24).

2.1.6 Rozumná naděje na úspěch (Reasonable probability of success)

Princip reálné šance na úspěch je úzce spjat s kritériem proporcionalnosti. V obou případech totiž hovoříme o takových kritériích, které se dotýkají následků. Podstatou tohoto principu je, že pokud predikce nasvědčující vítězství jsou spíše nepříznivé, války by neměly být vůbec zahajovány (Valls 2000: 25).

Lze pozorovat, že ani tento princip není zcela bezproblémový. Notně diskutabilní je například otázka, pokud víme, že skutečně neexistuje reálná šance na úspěch, znamená to, že válka by neměla opravdu vypuknout, a to ani v přirozené snaze pomoci.⁸ Slovem tohoto kritéria lze říci, že zahájit válku pokud neexistuje rozumná pravděpodobnost úspěchu, není válkou spravedlivou. V tomto ohledu není podstatné, zda se jedná o odvetný či ofensivní útok, v obou případech lze rozpoutat válku jen v okamžiku, kdy naše plány zřetelně naznačují pravděpodobnost vítězství. Výchozím předpokladem je fakt, že neexistuje-li rozumná šance na úspěch, bude bezdůvodně usmrceno nespočetně jedinců, a to nemůže být morálně omluvitelné. Pokud je například stát napaden jednotkami jiného státu, proti kterým je evidentní, že se nelze efektivně bránit, armáda napadaného státu by se vůbec neměla pouštět do obrany a ušetřit tak mnoho lidských životů. Na druhou stranu je častým argumentem, že hrdinská byť neefektivní obrana může být inspirativní pro budoucí generace, aby kladly odpor proti nepříteli.⁹

3 Moderní pohled 20. a 21. století na jus ad bellum

Chceme-li posuzovat transformační vývoj tradice spravedlivé války, musíme tak učinit souběžně s vědomím vývoje mezinárodního a bezpečnostního prostředí dvacátého a dvacátého prvního století. K oživení tradice spravedlivé války dochází v první řadě jako odpověď na vynález jaderných zbraní a americké angažmá ve Vietnamu.¹⁰ Po konci Studené války se do popředí zájmů teoretiků spravedlivé války dostávají témata humanitárních intervencí, genocid, občanských válek, etnických čistek a současně

⁸ Just War Theory, *Internet Encyclopedia of Philosophy*, dostupné na: <http://www.iep.utm.edu/justwar/>, (11.3.2012)

⁹ CLINE, Austin, Just War Theory. Jus Ad Bellum and the Pursuit of War, *Agnosticism / Atheism Guide*, dostupné na: <http://atheism.about.com/od/warandmorality/a/jusadbellum.htm>, (11.3.2012)

otázka, zda tyto akty naplňují znaky spravedlivého důvodu k válce. Ve smyslu rozšiřování spravedlivého důvodu, se může zdát značně problematická také oblast preventivní a preemptivní války (Brough; Lango; Liden: 3). Další podstatný přelom ve vývoji tradice spravedlivé války představují bezpochyby události 11. září 2001. Od teroristických útoků na USA se pozornost akademiků opět vztáhla ke konceptu spravedlivé války, a to v rámci mezinárodních, národních, akademických, vojenských konferencí rozvíjející a upevňující teoretické aspekty konvencí.¹¹

Tradice spravedlivé války se totiž na základě viditelných změn, které s sebou přináší období modernity dále rozvíjela v různých myšlenkových směrech - v katolickém kanonickém právu a teologii, protestantských náboženských úvahách, mezinárodním právu, sekulární filosofii, vojenské teorii a praxi. V této kapitole bych se věnovala modernímu konceptu spravedlivé války, a to především změnám dotýkající se jednotlivých kritérií kategorie *jus ad bellum* v období druhé poloviny dvacátého a dvacátého prvního století. Největší pozornost bych nicméně přisoudila primárním kritériím moderního pohledu, a to otázkám spjatými s rozšířením konceptu spravedlivého důvodu, modernímu pohledu na kritérium oprávněné autority či na princip poslední možnosti, které budou sloužit jako výchozí podklad pro druhou analytickou část práce.

3.1 Právo k válce (*jus ad bellum*)

Pokud se budeme zabývat moderním přístupem k teorii spravedlivé války je velmi důležité posuzovat jednotlivá kritéria individuálně. V moderní perspektivě pro posuzování spravedlivosti války hrají primární roli tři kritéria *jus ad bellum* – spravedlivý důvod, kompetentní autorita, poslední možnost. Zbývající kritéria jsou při posuzování spravedlivosti války spíše druhotná. Bellamy dále tvrdí, že principy spravedlivé války nejsou statické. Podléhají široké škále interpretací, může docházet ke změně jejich významu, tak i relativní důležitosti. Nehledě na skutečnost, že nová pravidla mohou nahradit stará. Zvláště s ohledem na teroristické útoky 11. září 2001 existuje mnoho názorů požadujících změnu pravidel spravedlivé války. Někteří argumentují, že kritéria spravedlivé války představují nevyhovující normativní rámec

---

¹¹ Just War Theory, *Internet Encyclopedia of Philosophy*, dostupné na: <http://www.iep.utm.edu/justwar/>, (11.3.2012)

pro hodnocení terorismu, jiní zase tvrdí, že pravidla určující sebeobranu jsou zastaralá. Z toho vyplývá, že pátrání po vývoji jednotlivých kritérií, jakým způsobem se měnila či stále mění je bezpochyby zásadní (Bellamy 2006: 133).

Jednou z nejvýznamnějších osob, která se zasloužila o reformulaci středověkých postulátů v moderním hábitu je Michael Walzer se svým dílem *Just and Unjust Wars*. Walzer se zaměřuje na kritérium *jus ad bellum* mnohem více než ostatní autoři a jeho analýza agrese vstoupila do právního paradigmatu. Tvrdí, že dostačujícím důvodem k zahájení války je akt agrese. Nelze přehlédnout, že v jistých ohledech jsou jeho názorová stanoviska a postoje v těsné blízkosti ke středověkým teoretikům spravedlivé války. Walzer podobně jako Augustin tvrdí, že zahájení války může být ospravedlněno pouze pokud útok směřuje k zastavení porušování práv. Na základě jeho rozšířeného konceptu agrese lze tak posuzovat spravedlivost jednotlivých válek (Holmes 1992: 216).

Michal Walzer dále říká, že posuzování etické reality války má vždy dvě hlediska. Na jedné straně se jedná o důvody, které státy vedou k zahájení války a na straně druhé mluvíme o prostředcích, které ve válce používají. V tomto kontextu je naprosto očividné, že se autor ztotožňuje s myšlením středověkých myslitelů, kteří obdobně rozlišovali mezi *jus ad bellum* a *jus in bellum*. Současně zdůrazňuje, že obě kategorie jsou na sobě zcela nezávislé. Tvrdí, že nelze vyloučit, že spravedlivě zahájená válka může být vedena nespravedlivě (Walzer 1992: 20). Za druhé říká, stejně jako středověcí teologové, že po vypuknutí války je přirozené a nutné, aby pouze na jedné straně bylo právo, žádná válka nemůže být spravedlivá na obou stranách konfliktu. Walzer v tomto ohledu také připomíná i takové války, které nejsou spravedlivé ani na jedné straně (Walzer 1992: 51 - 73).

Michael Walzer mluví také o tzv. *válečné konvenci*, která představuje tradiční, (zvykové) ztělesnění tradice spravedlivé války. Tato válečná konvence zahrnuje všechny artikulované normy, obyčeje, právní zásady nebo náboženské, filozofické principy, které hýbou naším vnímáním války. Tyto normy nejsou závislé na tom, co lidé dělají, ale naopak na tom, co je právním řádem dovolené a očekávané (Walzer 1992: 44). Na základě této konvence se utváří společný rámec pro posuzování a ospravedlňování války, který je společný všem kulturám. Politici a vojáci se k této

konvenci často odvolávají a používají ji pro ospravedlnění svých činů během války. Stejně tak společnost má následně možnost zhodnotit jejich činy. Co je důležité zmínit, tato válečná konvence nenabízí prostor pouze pro rozhodování, ale také omezuje určité typy aktivit (Bellamy 2006: 3).

3.1.1 Spravedlivý důvod

V souvislosti se změnou chápání konceptu suverenity vycházející z Vestfálského systému států, teritoriální integrity a v souvislosti s rozvojem mezinárodního práva upravující možnosti užití síly, se spravedlivý důvod k válce vyprofiloval a zúžil pouze na právo sebeobrany. Středověké vnímání spravedlivého důvodu i v případech obnovení toho co bylo neprávem odebráno a potrestání zla nejsou mezinárodním právem explicitně vymezeny jako akty, které ospravedlňují užití ozbrojené síly, na rozdíl od středověkého chápání spravedlivého důvodu.¹²

Nicméně otázka spravedlivého důvodu stále zůstává základním principem pro posuzování spravedlivosti války. Walzer a většina moderních teoretiků spravedlivé války hovoří o jediném spravedlivém důvodu, na základě kterého lze rozpoutat válku - odpor proti agresi (*resistance of aggression*). Akt agrese znamená užití ozbrojené síly, která směřuje k porušení někoho jiného lidských práv. Lze říci, že teorie agrese Michala Walzera přeformulovala tradiční doktrínu spravedlivé války, neboť se zabývá otázkou, kdy je boj zločinem a kdy je naopak ospravedlnitelný. Konkrétněji aktem agrese M. Walzer rozumí jakékoliv porušení teritoriální integrity nebo politické suverenity nezávislých států. Všechny projevy agrese mají jedno společné, a to že ospravedlňují razantní vojenský vzdor. Takový odpor je velice důležitý ve smyslu zajištění práv nebo odstranění budoucích agresorů. Walzer dále tvrdí, že akt agrese je zločinem, a proto je bezpochyby správné se tomuto aktu vzpírat a čelit. Nelze ale zapomínat, že takový vzdor podléhá mnoha morálním a právním omezením (Walzer 1992: 51-53).

Jeho teorie agrese je vystavěna na podkladě šesti tvrzení. Za prvé, existuje mezinárodní společnost nezávislých států. Za druhé, toto mezinárodní společenství disponuje určitými právy, kterými jsou právo teritoriální integrity a politické suverenity. Za třetí, jakékoliv užití síly nebo hrozba silou proti politické suverenitě a teritoriální

---

¹² JOHNSON, (2005).

integritě představuje akt agrese. Za čtvrté, akt agrese dovoluje státům dvě odpovědné reakce – oběť se může uchýlit k válce v sebeobraně nebo k válce k prosazení práva oběti nebo jiného státu mezinárodního společenství. Za páté, nic jiného než akt agrese nemůže ospravedlnit válku. Za šesté, jakmile je agresor vojensky odražen, může být také potrestán. V tomto ohledu je zásadní zmínit, že ačkoliv koncept potrestání agresora je již hodně starý, konkrétní formy a procedury potrestání nejsou ovšem prozatím ustanoveny ani v pozitivním tak zvykovém mezinárodním právu. Shrňme-li si základní myšlenku, tak Walzer říká, že za spravedlivou válku lze považovat útok proti agresii, preventivní útok proti hrozící agresii nebo ospravedlněnou intervenci (Walzer 1992: 61,62).

Samozřejmě také v moderním věku existují teoretikové, kteří zásadní důležitost spravedlivého důvodu odmítají. Za takového lze považovat například Sari Nusseibeh, který platnost spravedlivého důvodu jako způsobu rozhodnutí, zda je válka spravedlivá či nikoliv zpochybňuje. Odkazuje především ke skutečnosti, že důvod, který je často nazýván spravedlivým, není ničím jiným než vlastním sobeckým důvodem hlavní mocnosti (Karoubi 2004: 79).

3.1.1.1 Preventivní sebeobrana

Jak Weigel tvrdí, tradiční teorie spravedlivé války se nezabývala myšlenkou směřující proti válce, ale spíše touhou po spravedlnosti, která v jistých případech ospravedlňuje použití síly vypovězené jako první. V moderní době se toto vztahuje především ke dvěma případům, a to preventivní sebeobraně a k tématu humanitární intervence.¹³

V souvislosti se změnou charakteru politiky a vedení válek, které se v mezinárodním prostředí objevuje v 19. století dochází k obratu i v pojetí spravedlivého důvodu. V souvislosti s projevy sílícího nacionalismu byly v mezinárodním prostředí patrné tendence omezit výskyt válek a násilných činů prostřednictvím redukce spravedlivého důvodu pouze na jeden, a to sebeobranu.

---

¹³ WEIGEL, Georgie (2009): The Just War Tradition, *National Review*, dostupné na: <http://www.nationalreview.com/articles/228786/just-war-tradition/george-weigel>, (13.2.2012)

Než se podíváme na otázku preventivní sebeobrany v konkrétnější perspektivě je bezesporu nezbytné vymežit terminologii tohoto pojmu, a to především proto, že akademická obec zabývající se mezinárodním právem, jak v české tak zahraniční literatuře, není jednotná v používání termínů preventivní sebeobrana (*preventive self-defence, anticipatory self-defence*) a preemptivní sebeobrana (*preemptive self-defence*). Pro účely této práce se tedy ztotožňuji s terminologií, kterou využívají například autoři (Malenovský 2003: 323; Čepelka, Šturma 2003: 649), přičemž preventivní (předběžnou) sebeobranou (*preventive, anticipatory self-defence*) rozumí ozbrojený útok v případě bezprostředně hrozící agrese. Pod pojmem preemptivní sebeobrana (*preemptive self-defence*) autoři mají na mysli nový koncept, jež se dostává do právní terminologie v souvislosti s Národní bezpečnostní strategií USA z roku 2002, a podle kterého není třeba bezprostřední hrozby ozbrojeného útoku, nýbrž postačí snaha státu „zabránit protivníkovi již ve vývoji prostředků..., kterými by stát, jenž se k ozbrojenému útoku uchýlil, mohl být někdy v budoucnu potencionálně ohrožen“ (Čepelka, Šturma 2003: 649.) A pokud budu v práci hovořit o situaci, kdy stát zaútočí jako první, ačkoliv se necítí být bezprostředně ohrožen, ale protivník by pro něj mohl někdy v budoucnosti představovat potenciální hrozbu, budu používat termín *čistě preventivní útok*.

Pro pochopení celé problematiky je nejprve nutný krátký exkurz z pohledu současného mezinárodního práva. Lze říci, že právo sebeobrany je jednak fundamentálním principem mezinárodního práva, tak současně jedním ze základních bodů přirozeně-právní tradice spravedlivé války. Nicméně nelze zapírat, že otázka preventivní sebeobrany je notně diskutabilní (Bellamy 2006: 158, 160).

Sebeobrana představuje v současném mezinárodním právu jedinou možnost pro stát jednostranného použití síly. Článek 51 Charty OSN se tak stal hlavním mezinárodněprávním zakotvením práva na kolektivní či individuální sebeobranu. Aby se jednalo o legitimní akt sebeobrany je nutné splnění několika podmínek. V první řadě, stát se může bránit v případě existujícího ozbrojeného útoku (čl. 51 Charty OSN). Aby byla sebeobrana v souladu s mezinárodním právem je nezbytná pro určení definice agrese (přijata rezolucí VS OSN 1974). Musí mít defenzivní charakter a musí být ukončena, skončí-li ozbrojený útok. Sebeobrana trvá do doby, než RB neučiní potřebná opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti (čl. 51 Charty OSN).

V praxi států zůstává sporná preventivní (předběžná) sebeobrana. Zabývejme se nyní otázkou, na jakých pilířích stojí preventivní sebeobrana? Preventivní sebeobrana má svůj původ v obyčejovém mezinárodním právu. Při přijetí Charty OSN se rozproudily diskuze, zda je výkon preventivní sebeobrany touto chartou nedotčen. Problematická je definice výkonu práva na sebeobranu v článku 51 Charty OSN. Přečteme-li si totiž doslova článek 51 Charty OSN zjistíme, že důvodem pro legitimní výkon práva na sebeobranu musí být existence ozbrojeného útoku, tedy již útoku zahájeného. Obyčejové mezinárodní právo navíc povoluje možnost použít sílu v rámci preventivní sebeobrany, tedy v situaci, kdy lze očekávat bezprostředně hrozící ozbrojený útok.¹⁴ Preventivní (předběžná) sebeobrana se ustálila v mezinárodním obyčejovém právu především s odkazem na případ Caroline 1837, kdy Daniel Webster prohlásil, že za účelem ospravedlnit preventivní útok, musí existovat „*viditelná nutnost sebeobrany...bezprostřední, zdrcující, neposkytující výběr prostředků, a ani chvíli na rozmyšlenou*“, což nám následně dovoluje se uchýlit k použití síly jako první.¹⁵

Do přijetí Charty OSN se ustálily dva základní předpoklady výkonu preventivní sebeobrany, a to nezbytnost a proporcionalita. Podmínky pro preventivní sebeobranu jsou tedy: reálné nebezpečí útoku, nevyhnutelnost, poslední možnost, proporcionalita. V praxi mezinárodního práva je tato otázka velmi diskutabilní. Otázkou je, zda zůstala v platnosti obyčejová povaha práva výkonu preventivní sebeobrany po přijetí Charty OSN, neboť je pozorovatelné, že výklad článku 51 Charty OSN a obyčejové MP umožňují odlišné závěry. Akademická obec se v této souvislosti rozdělila na dvě části. Zastánci tradiční teorie tvrdí, že obyčejové právo na preventivní sebeobranu po přijetí Charty OSN zůstalo nedotčeno. Na druhou stranu zastánci restriktivní teorie se domnívají, že použití síly v sebeobraně je možné až po provedeném ozbrojeném útoku. Neexistuje jednoznačný konsensus států, který by vysloveně popíral či odmítal koncept preventivní sebeobrany a neexistuje ani žádná norma mezinárodního práva veřejného,

¹⁴Koncept preemptivní sebeobrany v kontextu boje proti terorismu po 11. září 2001, *Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky*, dostupné na: www.mzv.cz/.../16638_14945_Koncept_preemptivni_sebeobrany_v_kontextu_boje_proti_terorismu_po_11.doc, (22.3.2012)

¹⁵Letter Mr. Webster to Lord Ashburton, Department of State, Washington, 6th Augt., 1842, *The Avalon project. Documents in Law, History and Diplomacy*, dostupné na: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/br-1842d.asp#web2, (13.4.2012)

kteřá by jej explicitně zakazovala. Úskalí spojené s preventivní sebeobranou znamená, že může být použito jako zástěrka pro připravovanou agresi (Bellamy 2006: 158, 160).

Připomeneme-li si tradiční perspektivu vidíme, že teoretikové konceptu spravedlivé války považovali akt sebeobranu jako jeden ze spravedlivých důvodů k válce. Ačkoliv právo preventivního útoku bylo značně omezené, v případě bezprostřední hrozby bylo přijatelné, radikálně však autoři odmítali čistě preventivní válku, kterou spíše přirovnávali k nespravedlivému aktu agrese. Jak Grotius říká, právo zasáhnout jako první je možné pouze v případě bezprostředně hrozícího útoku. Čistě preventivní válku naopak definoval jako nespravedlivý důvod k válce (Grotius 1814: kniha II, kap. 1, čl. V). Vattel byl méně striktní, když tvrdil, že suverén může použít sílu i v případě, pokud si není zcela jistý, že je útok bezprostředně hrozící (Vattel 1805: 248-250).

Nyní zaměříme pozornost na moderní postoje k preventivní sebeobraně jako spravedlivému důvodu války. Ačkoliv vidíme v moderní perspektivě tendence redukovat spravedlivý důvod pouze k otázce sebeobranu, moderní teoretikové spravedlivé války tento postoj zcela nesdílejí. Naopak teoretikové spravedlivé války se spíše ztotožňují se zastánci takového proudu, který jako legitimní uznává preventivní (předběžnou) sebeobranu. Je pozorovatelné, že sebeobrana je přirozeně rozumný a legitimní důvod vstoupit do války. Podle Johnsona to ovšem neznáměná, že spravedlivý důvod k válce se vztahuje pouze na obranu proti již zahájenému ozbrojenému útoku.¹⁶ Holliday dle Bzostek dále tvrdí, že spravedlivý důvod může zahrnovat také obranu jiného státu proti agresi, intervenci za účelem ochrany potenciálních obětí masakru nebo také preventivní útok proti případnému agresorovi (Bzostek 2008: 90).

M. Walzer dále zdůrazňuje, že jak jednotlivci, tak státy mají právo bránit sami sebe proti určitému typu násilí, které je hrozící, bezprostřední ale ne momentální. Mohou tedy udělat první úder, a to v momentě jsou-li v přesvědčení, že budou napadeni. Walzer jak vidíme také zastává názor preventivní sebeobranu, ale pouze

---

¹⁶ JOHNSON, James Turner (1998): Just Cause Revisited, *Ethics and Public Policy Center*, dostupné na: http://www.eppc.org/publications/pubID.1998/pub_detail.asp, (23.3.2012)

v případě, že je útok bezprostředně hrozící, k aktu čistě preventivní sebeobranu se naopak staví negativně, nevnímá jej jako spravedlivý (Walzer 1992: 74-85).

Walzer se vedle hlediska bezprostřednosti zaměřuje také na otázku důležitosti hrozby. Říká, že rozdíl mezi legitimním a nelegitimním prvním úderem nemůžeme posuzovat pouze podle toho, zda je útok hrozící, ale především pokud lze říci, že se jedná o dostatečně závažnou hrozbu. Pokládá si otázku, jak lze takovou hrozbu chápat, aby ospravedlňovala preventivní (předběžnou) válku. Tato definice je ale poněkud vágní. Walzer si je této skutečnosti vědom, a proto toto stanovisko dále upřesňuje a říká, aby byla hrozba považována za dostatečně vážnou musí splňovat tři podmínky. V první řadě musí být ze strany agresora prokazatelný úmysl zranit, za druhé musí být znám stupeň aktivních příprav a za třetí musí obecně platit, že pokud by nebyla vyvinuta žádná aktivita, stupeň rizika hrozby by akorát zesílil (Walzer 1992: 74-85).

Stejně tak Paul Ramsey tvrdí, že čistě preventivní válka se nemůže dostat do konceptu spravedlivé války, ovšem preventivní (předběžná) ano. Taková válka je spravedlivá, protože existuje bezprostřední ohrožení aktem agrese. Nepřítel tedy již prokázal určitou iniciativu k útoku, uchýlil se k použití síly nebo je jisté, že tak učiní v bezprostřední budoucnosti, přičemž lze zdůraznit, že Ramsey klade velký důraz na slovíčko „jistě“ ohrožení (Ramsey 2002: 68). O'Donovan v této perspektivě shledává, že nejen válka defenzivního charakteru je spravedlivá. Obranné tendence jsou záležitostí vztahu k právu. Říká, že útočník může být v defenzivní pozici například tím, že chce prokázat porušené právo, zatímco se profiluje s ofenzivní útočník (O'Donovan 2003: 55).

3.1.1.2 Humanitární intervence

Vedle tzv. „agrese na cestě“ dochází k rozšíření pojmu spravedlivého důvodu ve smyslu humanitární intervence.

Walzer se vyslovuje, že státy by neměly vypovědět agresivní válku a následně samy sebe ospravedlňovat na základě faktu sebeobranu. Pojem intervence lze v tomto případě ale chápat odlišně. Říká, že intervence nemusí být vždy chápána jako zločin. I přesto, že by intervence mohla narušit teritoriální integritu a politickou suverenitu států,

může být v některých případech ospravedlnitelná, především jedná-li se o odpověď na takové činy, které šokují morální svědomí lidstva (Walzer 1992: 101-106). Vojenská intervence je podle Walzer spravedlivá ve třech případech. Za prvé, jedná-li se o podporu secesionistickým hnutím, za druhé, chceme-li vyrovnat dřívější intervenci jiné mocnosti a za třetí, pokud jde o záchranu obyvatel před horzícím masakrem. Právě třetí zmíněný jednoznačně reflektuje případy ozbrojených humanitárních intervencí. Walzer kromě zločinů masakrů mluví také o zotročování a vyhoštění velkého počtu obyvatel.¹⁷

Je evidentní, že otázka intervence by se skutečně mohla zdát v rozporu s teorií spravedlivé války. Neboť otázkou zůstává, jak by mohli autoři spravedlivé války ospravedlňovat vojenskou intervenci, když víme, že jejich hlavním poselstvím je snaha užití zbraní limitovat. V tomto kontextu však ozbrojená síla má dokonce přednost. Jinými slovy požadavek spravedlnosti převažuje před zdráháním se užití násilí. Nepochybnou skutečností ovšem je, že útok je odpovědí na neuvěřitelné křivdy, hrůzy a zvěrstva, kterým se tak snaží zabránit. Jak již na základě předchozí kapitoly víme, teoretikové spravedlivé války se prostřednictvím kritérií *jus ad bellum* zabývají otázkou, kdy je použití síly spravedlivé. V tomto ohledu již máme povědomí o skutečnosti, že přímé akty agrese na konkrétní stát nejsou ospravedlňujícími okolnostmi k zahájení války. V mezinárodním systému ovšem akt agrese může také být směřován k národu nebo obyvatelům, kteří nemají dostatečné kapacity na svoji obranu proti nepříteli. V této perspektivě je tedy ozbrojená intervence za účelem pomoci napadené straně chápána jako spravedlivá (Elshtain 2001: 7-9). Jak sám Augustin tvrdí, je důležité chránit nevinné, kteří se nemohou bránit před páchaným zlem (Aquinas 1947: 2 díl, ot. 40, čl. 1).

V dnešní době tento typ ochrany nevinných lze vztáhnout především k humanitární intervenci. Neznamená to však, že stát či koalice států bude intervenovat v každém případě probíhajícího násilí. I zde musí být splněny konkrétní podmínky. Předně by si stát před zahájením samotné intervence měl být jistý, že má rozumnou naději úspěch (Elshtain 2001: 7-9).

---

¹⁷ WALZER, Michael (2004): The Argument about Humanitarian Intervention, *Polylog*, dostupné na: <http://them.polylog.org/5/awm-en.htm>, (22.3.2012)

Na základě výše popsaných argumentů lze říci, že spravedlivým důvodem k válce musí být reakce na specifický stupeň přímé a nespravedlivé agrese. S odkazem k samotnému Augustinovi, agrese nemusí být pouze přímým násilím proti státu samotnému. Agrese je definována jako použití ozbrojené síly proti porušení někoho jiného základních práv. Zde je podstatné se pozastavit, neboť někoho jiného práv může znamenat několik možností. Za prvé, jiná osoba (násilný zločin), jiný stát (mezinárodní agrese) nebo početná skupina obyvatel uvnitř konkrétního státu (domácí agrese). Neexistuje žádný výslovný požadavek, který by stanovoval, že aktem agrese musí bezpodmínečně vždy být pouze přeshraniční čin. V tomto případě je tedy evidentní, že humanitární intervenci můžeme chápat jako spravedlivý důvod k válce, který je kompatibilní s tradicí spravedlivé války.

Zaměříme-li se na samotnou definici humanitární intervence, lze říci, že se jedná o hrozbu silou nebo použití síly napříč státními hranicemi ze strany jiného státu nebo skupiny států zacílenou na prevenci nebo zastavení rozsáhlých a vážných porušování základních lidských práv jiných občanů než občanů intervenujícího státu, bez dovození státu, kde se masakry odehrávají.¹⁸

3.1.2 Kompetentní autorita (Proper authority)

Kritérium kompetentní autority má jak v tradiční tak moderní perspektivě stále stejný význam. I v moderním věku je neustále cílem států limitovat užití síly tím, že odpovědnost za rozhodnutí zahájení války je svěřena do rukou kompetentních autorit. Jinými slovy, libovolné rozpoutání války je omezeno a podléhá rozhodnutí politických vůdců suverénních států, jejichž povinností je udržování morálního pořádku státu (Karoubi 2004: 80).

S poněkud odlišným pohledem na toto kritérium přichází Wiegel, když tvrdí, že pouze demokratické státy nebo transnacionální organizace jsou kompetentní deklarovat válku. Některé vlády jsou legitimní a mají tak právo rozpoutat válku, jiné jsou nelegitimní a tímto právem nedisponují. V tomto ohledu je velice důležitým bodem

---

¹⁸ Is Just War Theory Compatible With Humanitarian Intervention,? *OPPAPERS Free Essays and Research Papers*, dostupné na: <http://www.oppapers.com/essays/S-Just-War-Theory-Compatible-With/608230>, (30.3.2012)

charakter legitimity. Tradice spravedlivé války dle Weigla v jistém zjednodušení nepovažuje za legitimní ty vlády, které se dostaly k moci nelegitimním způsobem. V této definici nicméně lze spatřovat poněkud mnoho slabin. Například pokud jsou obě strany konfliktu demokratickými společnostmi, budeme za spravedlivého suveréna považovat toho, kdo je více demokratický? Na základě mnoha problémů ve Wieglove demokratické argumentaci lze říci, že moderní teorie spravedlivé války příliš nerozlišuje mezi různými stupni demokratičnosti jednotlivých autorit a z teorie jsou taktéž vyloučeny veškeré diskriminující faktory (Karoubi 2004: 82).

Zaměříme-li se předně na otázku zjišťující jaká entita je pro moderní teoretiky spravedlivé války kompetentní autoritou, potom odpovídáme národní stát. Pokud prozkoumáme úroveň národního státu vidíme, že ústavní zákon a právní pořádek každého státu stanovuje, které konkrétní instituce a personál uvnitř státu jsou oprávněné vyhlásit válku. V mezinárodním měřítku pak rozhodnutí o rozpoutání války svěřuje Charta OSN Radě bezpečnosti OSN (Charta OSN, kap. V, čl. 24). V rámci právního a ústavního vymezení je potřeba říci, že kompetentní autorita rozhoduje válečné témata pod spletej několika překážek. Pouze v případě extrémně naléhavých situací mohou být zastupitelé státu ospravedlněni v jednání, které je proti liteře práva. Právní systém je většinou flexibilní natolik, aby mohl adekvátně upravit situace extrémní naléhavosti (Richard J. Reagan 1996:20,21).

V současné době nelze zapomínat na stoupající důležitost mezinárodních institucí, které spadají pod deštník OSN. V této perspektivě je nutné podotknout, že systém OSN ze strany teoretiků mezinárodního práva je často považován za jednotku, která v mnoha zásadních záležitostech nahradila národní stát, především v oblastech týkající se práva posuzovat legitimitu použití síly a užít sílu.¹⁹ Podíváme-li se na argumenty Johnson zevrubněji, vidíme, že jeho argumentační linie by se mohla zdát odůvodněná. Charta OSN totiž například v článku 2 stanovuje, že je nezákonné použít sílu v jiných případech, než kterými je obrana proti agresi (Charta OSN: čl 2). Článek 51 Charty OSN explicitně povoluje individuální a kolektivní sebeobranu (Charta OSN: čl. 51). Jen pro připomenutí i zde opět vidíme centrální důležitost prvku sebeobranu. Konečně

---

¹⁹ JOHNSON, James Turner (2005): Just War, As It Was and Is , *The First Things*, dostupné na: <http://www.firstthings.com/article/2007/01/just-war-as-it-was-and-is-2>, (13.2.2012)

Kapitola VII Charty OSN opravňuje RB OSN k autorizaci užití síly v případě, že ohrožují mezinárodní mír bezpečnost (Charta OSN: kap. VII). Nyní skutečně vidíme, že Charta OSN je pro nynější mezinárodní právo klíčová.

Jak ale Johnson dále konstatuje, mezinárodní organizace však nejsou entitami, jež nahrazují národní stát, tvrdí naopak, že jsou velmi důležitými aktéry, které se spolupodílejí na efektivním fungování mezinárodních organizací. Nehledě na zásadní skutečnost, že OSN nedisponuje vlastní suverenitou, což je jeden z předních požadavků kritéria kompetentní autority v rámci jus ad bellum. Pouze suverénní autorita má legitimní právo rozhodnout o rozpoutání války. OSN je naopak tvořena pouze suverénními státy. Negativní linie vůči OSN pak směřuje ke zpochybnění legitimacy rozhodovacího orgánu, který je složen z pěti členů disponujícím právem veta. V této souvislosti se setkáváme totiž s několika problémy. Za prvé, tito členi mohou mít rozdílné zájmy, a proto jiné stanoviska ke konkrétním případům. Za druhé, není nutné připomínat, že o adekvátní morální politice některých členů, jako v případě Ruska a Číny lze často velmi pochybovat.²⁰

Podobně Pau Ramsey v tomto ohledu tvrdí, že právo války stále zůstává v kompetenci států a říká, že ve skutečnosti toto právo nikdy nebylo nahrazeno vyšší politickou autoritou (Ramsey 2002: 200). Orend se v této perspektivě zase zamýšlí, zda by mělo mít při vyhlášení války primární roli soudnictví. Dochází k závěru, že nikoliv. Říká, že soudní systém zajisté hraje klíčovou roli v rozhodování o tom, zda nějaká entita nepřevýšila autoritu ve smyslu zahájení války, nicméně nemělo by hrát významnou roli v samotné autorizaci války (Orend 2006: 52). Orend dále říká, že je „*velmi žádoucí získat autorizaci OSN pro vstup do války, ale silně váhám říct, že to je striktně morálně nezbytné*“ (Orend 2006: 56).

Shrneme-li si základní skutečnosti vidíme, že ačkoliv někteří autoři mezinárodního práva pokládají OSN za autoritu v oblasti vedení válek, moderní teoretici spravedlivé války nikoliv, berou tento jev jako značný odklon od tradičního chápání kompetentní autority a snaží se opět poukazovat na skutečnost, že to jsou stále a pouze národní státy. Přesto existují tendence požadovat souhlas ze strany OSN, jako

---

²⁰ JOHNSON (2005).

mezinárodní autority. Podle teoretiků moderní spravedlivé války jsou tyto tendence samozřejmě žádoucí, nikoliv však morálně nutné (Wiegel 2007: 27).

3.1.3 Poslední možnost (Last resort)

Kritérium poslední možnosti v žádném případě nepřikazuje, aby použití síly bylo striktně posledním možným způsobem. Jak říká Evans, vezmeme-li kritérium poslední možnosti doslovně, vidíme, že vždy existuje jiná alternativa. Zásadní otázkou ale je, zda existuje rozumná alternativa. Největší kontroverze jsou pak co „rozumná“ znamená ve specifickém kontextu (Evans 2005: 16). Lze říci, že v jistých ohledech toto kritérium je úzce spojeno s epistemologickým problémem. Především je částečně nemožné zjistit, kdy přichází na řadu poslední možnost, neboť taktiky zřikající se užití síly jsou vždy k dispozici, přinejmenším teoreticky. Myšlenka poslední možnosti přináší v tomto ohledu jisté zjednodušení, však problém nepřekonává. Tím, že požaduje důkaz o tom, že politici představitelé seriózně zhodnotili všechny ostatní alternativy a vyzvali zúčastněné aktéry, aby uvážili použití nenásilné taktiky (Bellamy 2006:123).

Kritérium poslední možnosti nicméně podle Johnson neznamena, že pokud stát nebo jednotlivec chce použít sílu, podnikne nejdříve určité pořadí činností, které je zakončeno právem použít sílu, aby následně mohl své počínání ospravedlnit a argumentovat tím, že nejdříve vyčerpал všechny ostatní prostředky. Naopak Johnson říká, že v mnoha případech poslední možnost, může být prvním krokem v chronologickém sledu událostí (Johnson 2005b: 38). A to zejména v případě, kdy neexistuje dostatek času pro vyjednávání nebo vyčerpání ostatních prostředků směřující k mírovému řešení konfliktu. V takovém případě může být použití síly jedinou a zároveň poslední možností. Tento fakt se vztahuje zejména k hrozbě teroristického útoku, který může vypuknout během velmi krátkého časového úseku (Karoubi 2004: 87,88).

Podle Wiegela doslovný význam slova *poslední* znamená, že před tím než použijeme ozbrojenou sílu, musíme vyčerpät všechny nenásilné prostředky.²¹ Walzer

---

²¹ WEIGEL, Georgie (2001): When do we get to „last resort“, *Catholic Just War*, dostupné na: <http://catholicjustwar.org/weigel4.asp>, (23.3.2012)

dále tvrdí, že splnění kritéria poslední možnosti však v žádném případě nelegitimuje násilí, které není považováno za spravedlivé. Říká, že pouze obrana proti agresi opravňuje uchýlit se k poslední možnosti. V této perspektivě dodává, že toto kritérium lze tak také chápat jako jakousi morální bariéru, jejímž cílem je bránit projevům násilí. Tvrdí dále, že síla může být použita pouze v případě, že okolnosti jsou natolik závažné a mírové možnosti řešení konfliktu zcela nedostatečné (Walzer 1992: 5-6).

3.1.4 Správný úmysl (Right intention), Přiměřenost (Proportionality), Rozumná naděje na úspěch (Reasonable chance of success),

Princip *správného úmyslu* je podle Johnsona i v moderním vnímání spravedlivé války stále relevantním a důležitým faktorem. Nicméně pravda je podle něj taková, že v popředí nyní jsou spíše činnosti států před motivy jednotlivců. Ve středověkém myšlení vidíme, že se požadavek správného úmyslu vztahoval k jednotlivcům v boji, zatímco v moderní době koncept správného úmyslu se stal záležitostí spíše boje států, nikoliv morálních postojů jednotlivců. Johnson tedy argumentuje, že jednotlivci nehrají příliš významnou roli.²² Naopak Elshatn dle Karoubi tvrdí, že záměry jednotlivců jsou klíčové (Karoubi 2004: 83).

Walzer také vyzdvihuje záměr jednotlivců, zároveň ale tuto skutečnost podkopává tím, že úmysl jedinců vztahuje do kontextu reality státu. Walzer dále tvrdí, že morální motivy nejsou tak jednoduše identifikovatelné (Walzer 1992: 5,6). Nusseibeh dle Karoubi s tímto hlediskem nesouhlasí, nedomnívá se, že by se daly tak obtížně roztřídit, byť i na státní úrovni. Zdůrazňuje, že spravedlivé záměry se reflektují v chování a to není tajemné (Karoubi 2004: 83).

Reichberg, Syse v oblasti správného úmyslu dodávají, že ti, co rozhodují o zahájení vojenské akce musí seriózně zvážit čeho v případě vítězství chtějí dosáhnout. Samotný vítězný akt je však nedostačující. V každém případě by mělo docházet

---

²² JOHNSON (2005).

k rozlišení mezi agresí se správným úmyslem a násilím inspirovaným nenávistí (Reichberg, Syse 2007b: 206).

Zástupci státu v demokratickém systému by zajisté měli provázat oblast spravedlivé příčiny s oblastí správného úmyslu. Je totiž zcela možné, že potenciální důležitost spravedlivého důvodu může ovlivnit představitele státu k tomu, aby interpretovali ústavu ve světle příznivém pro zahájení vojenské operace. V případě, že demokratičtí zástupci budou opravdu ústavou oprávněni zahájit vojenskou akci, potřebují také přesvědčit občany a voliče o tom, že jejich zamýšlená akce je řádná a legální, respektive legitimní a spravedlivá (Reagan 1996: 22).

Podíváme-li se z hlediska mezinárodního práva vidíme, že to kritérium správného úmyslu nereflktuje, a to pravděpodobně z důvodu obtíží, které souvisí s dokazováním pravého úmyslu státu.²³

Kritériem přiměřenosti má Paul Ramsey na mysli pokud existují předpoklady, že civilní obyvatelstvo bude při ozbrojeném útoku vystavěno násilí významného rozsahu nebo by mohlo potenciálně dojít k závažnému poškození kvality jejich života, nemůže být tento útok shledán spravedlivým. Co je důležité, autorovo úvahy zcela vynechávají a nezmiňují rozdíly mezi úmyslným a přímým násilím způsobeným na civilním obyvatelstvu a nezamýšleným a nepřímým násilím. Také dále nelze říci, že kritérium přiměřenosti by mohlo být měřeno na základě kalkulace dobrých versus špatných výsledků, ale především na základě posouzení, zda by mohla být škoda ve své podstatě disproporční (Ramsey 2002: 161, 162).

Kritérium rozumné naděje na úspěch, jak jsme viděli v předchozí kapitole, tvrdí že vojenská akce je dovolená pouze za předpokladu, že vojenský útok má rozumnou naději na úspěch. Otázkou nyní je, co se skrývá pod pojmem *úspěch*? Je snad možné úspěch definovat ve vojenských termínech a užití síly nebo ve smyslu morálním? V tomto ohledu existuje mnoho interpretačních hledisek. Johnson navrhuje zajímavé řešení těchto problémů. Tvrdí, že pokud dojde k užití síly, tak se tomu tak děje za

---

²³ War, 2000, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, dostupné na: <http://plato.stanford.edu/entries/war/>, (13.3.2012)

účelem ustanovení pořádku, míru a spravedlnosti.²⁴ Úspěch proto lze definovat ve smyslu eliminace hrozeb, které by tyto hodnoty mohly zpochybnit. Weigel dle Karoubi zase zdůrazňuje vojenskou terminologii a říká, že pokud se v konfliktu angažujeme vojensky, tak i úspěch je měřen vojenskými jednotkami, tzn. že akce bude vojensky úspěšná (Karoubi 2004: 87).

3.2 Reflexe událostí 11. září 2001 teorií spravedlivé války

Krátce po teroristických útocích 11/9 na USA prezident G.W. Bush deklaroval válku proti terorismu. Z pohledu tradice spravedlivé války tento typ válečné konfrontace čelí mnoha problémům. Protiteroristické tendence jsou staré snad jako terorismus samotný, ale nazývat boj proti terorismu válkou, je skutečnost relativně nová. Mluvíme-li v tomto případě o pojmu válka, nejedná se přirozeně o běžný typ válečné konfrontace, za který se považuje ozbrojený střet mezi dvěma státy, resp. mezi armádami těchto států. Boj proti terorismu je bezpochyby také konfrontací s užitím síly, nicméně se nejedná o konfliktní cyklus mezi dvěma státy. Nejvíce rozlišujícím prvkem je tedy charakter protivníka. Teroristická skupina jako Al-Kajda je, narozdíl od nepřítele v podobě státu s národní armádou, organizovaná mezinárodně. Za další, netřeba poukazovat na odlišný styl útoku, který není směřován na vojenské cíle nepřátelského státu, ale na objekty civilní (Ceulemans 2005: 14).

Dostáváme se tak k mnoha problémům souvisejících s kritérii *jus ad bellum* a jejich aplikovatelnosti na tento typ válečné konfrontace. V souvislosti s tradicí spravedlivé války se do popředí hrne především otázka, zda lze jednat preventivně (předběžně) proti hrozbě teroristického útoku a zároveň jej považovat jako spravedlivý důvod k válce. Nebo lze ve smyslu boje proti terorismu považovat použití síly jako *last resort* či může představovat válka proti terorismu *rozumnou šanci na úspěch*, nebo být *proporční* a konečně, kdo má právo rozhodnout použít ozbrojenou sílu? (Ceulemans 2005: 14).

V první řadě, se zeptejme, zda je možné preventivní (předběžný) zásah proti hrozbě terorismu považovat jako spravedlivý důvod? Zde se podle Bellamy setkáváme s

---

²⁴ JONHSON (2005).

výrazným problémem, neboť obrana proti terorismu si často vyžaduje ofenzivní útoky. Bellamy předkládá rámec zhodnocující otázku, zda takové akce lze chápat spravedlivým důvodem k válce. Autor tvrdí, že je důležité brát v potaz dvě zásadní skutečnosti. V první řadě, státy které jednájí v rámci preventivní (předběžné) války musí naplnit všechna kritéria *jus ad bellum*. Říká, pokud ostatní kritéria nejsou naplněna, použití síly nemůže být legitimní. Za druhé koncept preventivní sebeobraný zde navržený se aplikuje pouze na hrozbu terorismu. Centrálními prvky preventivní akce jsou bezprostřednost (*imminence*), nezbytnost (*necessity*) a přiměřenost (*proportionality*) (Bellamy 2006: 167, 178).

Pokud si položíme otázku, zda lze využít koncept dostatečně závažnosti hrozby, o kterém hovoří Walzer (viz. kap. 3.1.1) a použít jej jako hledisko pro ospravedlnění preventivního užití síly proti hrozbě terorismu nebo proti státům podporujícím terorismus, tak vidíme, že odpověď není zcela jasná a jednoduchá. Walzer a jeho koncept dostatečně závažné hrozby se vymezuje především vůči mezistátním konfliktům. Zde je obzvláště problematické, že přesně nevíme, kdo má být teroristickým útokem napaden nebo zda má být ohrožena právě konkrétní potenciální oběť. Nicméně s touto skutečností se lze vyrovnat, můžeme totiž říci, že takový stát vytváří hrozbu spíše z obecného hlediska. Tyto státy jsou součástí *the terrorist chain agency*. Jinými slovy státní entity prostřednictvím svých podporujících aktivit se stávají složkou vyšší skupiny, která zamýšlí zaútočit na nevinné obyvatelstvo. A v tomto případě potenciální oběť (stát) má spravedlivý důvod k zastavení takové činnosti, samozřejmě s poukazem na nutnost splnění dalších podmínek. V praxi se pak nejčastěji jedná o dlouhodobější závazky ve smyslu stabilizace rizikových států. Ovšem nikdy nelze zcela vyloučit a eliminovat možnost, že státy již nadále nebudou poskytovat podporu teroristickým skupinám. Kritérium správného úmyslu je v některých případech pak těžko prokazatelné (Ceulemans 2005: 19).

Otázka legitimní autority v případě teroristického útoku je víceméně shodná jako v případě konvenčního ozbrojeném střetu. Vztahuje se k Chartě OSN, která legitimní autoritou shledává jednak národní stát, jehož primární roli teoretikové spravedlivé války vyzdvihují. Článek 51 říká, že každý národní stát má právo v sebeobraně použít ozbrojené síly (Charta OSN: čl 51). Druhou legitimní autoritou je Rada Bezpečnosti

OSN, která na základě článku 42 může rozhodnout o použití síly proti případům ohrožujícím mezinárodní mír a bezpečnost (Charta OSN, čl. 51; 42).

S ohledem na kritérium poslední možnosti můžeme konstatovat několik faktů. Je přirozeně logické, že teroristický útok může vypuknout bez varování a během velmi krátkého časového úseku. V případě nedostatečného času sloužícího pro vyjednávání a diplomatická jednání může být poslední možnost v podobě použití síly jedinou a zároveň poslední možností (Karoubi 2004: 87,88). Nelze přehlédnout, že s ohledem na útoky 11. září zintenzívnila debata ohledně tradičního konceptu sebeobrany a otázky, kdy je adekvátní zasáhnout. Od některých teoretiků spravedlivé války jsou zřetelné tendence vybízet k přehodnocení konceptu, jako například Bellamy. Autor tvrdí, že podmínky, za nichž je možné uchýlit se k použití ozbrojené síly by měly být revidovány, a to především proto, že hrozby současného bezpečnostního prostředí mohou vzniknout mnohem rychleji a daleko více neočekávaně než tomu bylo v době vytváření Charty OSN a je tak proto nutná adekvátní reakce (Bellamy 2006: 158). V praktické rovině pak tuto myšlenku reflektuje Bushova nová bezpečnostní strategie z roku 2002 (viz. kap. 5). Dovoluje Spojeným státům jednat ve smyslu preempce de facto čistě preventivně proti teroristům, proti státům podporující terorismus a ostatním darebáckým státům (NSS 2002).

Podíváme-li se na kritérium reálné možnosti na úspěch je nutné podotknout, že v rámci boje proti terorismu nejde jen o použití síly, ale jedná se o mnohostranný proces zahrnující mezinárodně koordinovanou tajnou službu, která sbírá nejrůznější informace a analýzy, mezinárodní vyšetřovací jednotky zaměřující se na struktury a financování teroristických organizací, jedná se dále o zavádění zvýšených bezpečnostních opatření ochraňujících potenciální civilní cíle teroristů, ale také o výcvik speciálních jednotek nasazených do protiteroristických aktivit. Chceme-li posuzovat úspěch v rámci boje proti terorismu je tedy zapotřebí rozlišit mezi dvěma úrovněmi. Za prvé, zhodnocení celkové úspěšnosti operace je úkolem značně nelehkým až nemožným. Jedná o dlouhodobé úsilí, které jen zřídka dosáhne absolutního vítězství. Druhá úroveň se vztahuje ke specifickému užití síly, které je přirovnatelné ke klasické válce. Pouze pokud rozumně očekáváme, že vojenská akce bude úspěšná, může dojít k jejímu zahájení. Obdobně dvojúrovňové rozlišení existuje i v případě dalšího kritéria proporcionality (Ceulemans 2005:23).

BUSHOVA VÁLKA PROTI TERORISMU

Den 11. září 2001 znamenal pro USA a celý svět katastrofické dopoledne. Teroristé zaútočili na Spojené státy sérií zavrženíhodných teroristických útoků. Dvě z celkově čtyř unesených letadel společností American Airlines a United Airlines narazili do věží Světového obchodního Centra (*World Trade Center, WTC*) v New Yorku a třetí do sídla Ministerstva obrany Spojených států v Pentagonu v hlavním městě Washington D.C. Čtvrté letadlo havarovalo v Pensylvánii, kde došlo k úmrtí všech na palubě. Tomuto letadlu se nepodařilo zasáhnout původně plánovaný cíl, pravděpodobně z důvodu panického chování a snah pasažérů letadla. Útok způsobil celkově kolaps obou věží WTC, zničil část Pentagonu, zabil více jak 250 lidí na palubách letadel a tisíce dalších přímo uvnitř budov. Celkový počet obětí dosahuje tří tisíc. Tento čin si vysloužil významné reakce a celosvětové odsouzení. Občané po celém světě, stejně jako americká administrativa se vyjádřili, že spravedlnosti nyní musí být učiněno za dost. Toto nesmírné zlo si žádá potrestat ty, kteří jsou za tyto činy zodpovědní (White House 2001f).

Prezident George W. Bush v reakci na útoky 11. září 2001 deklaroval válku proti terorismu. Ve vidině porážky teroristů se rozhodl rozmístit americké jednotky v Afghánistánu 7. října 2001 a v Iráku 19. března 2003. Druhé jmenované přecházelo přijetí Nové bezpečnostní strategie USA 20. září roku 2002. Tyto tři události nyní budou předmětem druhé části práce, která se primárně bude věnovat výzkumu zahájení jednotlivých operací a analýze počínání americké administrativy ve smyslu kritérií spravedlivé války *jus ad bellum* představené v předchozí teoretické části, která znázorňuje zásadní východisko pro druhou analytickou část práce.

4 Zahájení války v Afghánistánu 2001 hodnocené optikou *jus ad bellum*

Okamžitě po útocích se v prohlášení americký prezident vyjádřil, že události 11. září 2001 jsou aktem války směřující na USA. Říká, že za dobu existence Spojených států byly Američané na svém území svědky mnoha válek a mají zkušenost se všemi následky, které s sebou válka přináší, například v podobě civilních obětí. Přelomovou skutečností nicméně je, že tomu tak nikdy nebylo uprostřed velkoměsta v poklidné

dopoledne, neočekávaně a se ztrátou tak velkého počtu civilistů, jako tomu bylo v případě 11. září. Tým americké administrativy se bezprostředně po 11/9 vyslovuje, že za teroristickými útoky stojí teroristická organizace zvaná Al-Kaida, přičemž odkazuje k existujícím důkazům. Prezident se vyjádřil, že ačkoliv Al-Kaida operuje mezinárodně, vedení Al-Kaidy má velký vliv v Afghánistánu, kde podporuje režim Talibanu. Říká, že Afghánistán je Al-Kaidina vize pro svět. Prezident dále říká, že respektují afghánské obyvatelstvo, ale odsuzují režim Talibanu (White House 2001d).

Okamžitě po teroristických útocích se pozornost americké administrativy přirozeně upnula na Al-Kaidu a režim Talibanu v Afghánistánu. I přes tendence Kábulu vše popírat, byla na základě důkazů americká administrativa přesvědčena, že afghánská vláda přímo podporovala Usámu bin Ládina a Al-Kaidu. Administrativa G.W. Bushe okamžitě zaktivovala nejrůznější vojenské plány zaměřené na cíl svrhnutí režimu Talibanu, sledování a pronásledování teroristů uvnitř státu.

Již ke dni 12. září při setkání bezpečnostního týmu se americký prezident vyslovil, že o proběhlých útocích nemůžeme hovořit jen jako o aktu násilí, ale naopak jako o činu válečném (White House 2001a). Lze říci s odkazem ke kapitole 3.7, že se v tomto případě ovšem nejedná o konvenční typ války, kde proti sobě stojí dvě ozbrojené armády států, ale jedná se o konfrontaci mezi státním a nestátním aktérem, hovoříme tak o asymetrickém konfliktu. V tomto případě je tak aplikovatelnost kritérií spravedlivé války *jus ad bellum* poněkud obtížnější, ale ne zcela nemožná. Odkážeme-li především k Evans (viz. kap. 1.1), který tvrdí, že tradice spravedlivé války může být aplikovatelná na všechny typy politického násilí (Evans 2005: 204). Elshain 2008 zase na otázku, zda lze hodnotit válku proti terorismu optikou spravedlivé války říká, že v některých aspektech je aplikace kritérií spravedlivé války jednodušší, v jiných zase složitá (Elshain 2008: 66).

4.1 Spravedlivý důvod

Chceme-li se zabývat otázkou spravedlivého důvodu ve válce v Afghánistánu a adekvátně ho posuzovat, musíme se nejprve zaobírat tématem pachatele teroristických útoků 11. září 2001. Za hlavní odpovědné entity byl označen bin Ládin společně s

teroristickou organizací Al-Kaidou.²⁵ V rámci rozsáhlých debat následujících po 11/9 si nelze nevděkovat a neupozornit na existenci mnoha kritických hlasů upozorňujících na nedostatek důkazů směřující proti Al-Kaidě a bin Ládinovi.

Jeden z těchto kritických výjevů se ozývá od Shalom, který reaguje na pasáže, které ve svém díle uvádí Bellamy 2006. Autor na straně 176 tvrdí, že USA splnily oba požadavky vznesené ze strany Velké Británie k tomu, aby podpořila vojenskou intervenci. Jednalo se o předložení detailní evidence důkazů proti Al-Kaidě a současně poskytnout režimu Talibanu příležitost vydat dobrovolně bin Ládina k soudnímu procesu. Pouze v případě, kdy bude zcela jasné, že Taliban nehodlá spolupracovat, může intervence ze strany mocností být zahájena. Bellamy říká britskému premiérovi, že USA obě podmínky naplnily (Bellamy 2006: 171). Na tyto pasáže reaguje Shalom a tvrdí, že výrok autora není podložen fakty. USA nepředložily veřejnosti detailní důkazy usvědčující Al-Kaidu a bin Ládina, dále tvrdí.²⁶

V tomto ohledu lze argumentovat, že ačkoliv důkazy nebyly předloženy veřejnosti, neznamená to, že vůbec neexistují. Naopak jsou utajené z bezpečnostních důvodů, vyslovují se USA. Zveřejnění informací získaných od tajných služeb by podkopalo efektivnost jejich další činnosti. Detailní seznam důkazů tak chtějí sdílet jen s aliančními lídry jednotlivých států a s pákistánskými a afghánskými autoritami.²⁷ Samotný generální tajemník NATO Lord Robertson později charakterizoval tajný brífink USA jako setkání, kde byly předloženy jasné a závažné důkazy.²⁸

Není potřeba připomínat další usvědčující důkazy. Od roku 1997 jsou patrné tendence bin Ládina zveřejňovat jeho úmysl provést teroristický útok na USA.²⁹ Nelze přehlédnout, že teroristická organizace Al-Kaida je zodpovědná za sérii teroristických

²⁵ President's Daily Brief headlined "Bin Ladin Determined To Strike in US", 6 August 2001, *The Goerge Washigton University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB116/pdb8-6-2001.pdf>, (30.3.2012)

²⁶ SHALOM, R Stephen (2009): Far From Infinitive Justice: Just War Theory and Operation Enduring Freedom. *Arizona Journal of International & Comparative Law Vol. 26, No. 3*, dostupné na: <http://www.ajicl.org/AJICL2009/Shalom.pdf>, (7.4.2012), s. 623-697

²⁷ What Is This Evidence Against Bin Laden?, *New York Times*, dostupné na: <http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,177983,00.html>, (7.4.2012)

²⁸ 'Conclusive evidence' Bin Laden was behind attacks, *Guardian*, dostupné na <http://www.guardian.co.uk/world/2001/oct/02/afghanistan.terrorism10>, (7.4.2012)

²⁹ President's Daily Brief headlined "Bin Ladin Determined To Strike in US"

činů již z období před 11/9. Jmenovitě se jedná především o útoky na americké ambasády v Tanzanii, Nairobi a Keni v roce 1998.³⁰ Po vojenském úderu na základnu v Afghánistánu v roce 1998 bin Ládín opět vysílá zprávu nesoucí poselství touhy po odvetném úderu na Washington.³¹ Nelze dále nezmínit veřejnou a otevřenou válku proti USA, kterou před útoky 11. září bin Ládín deklaroval. Kromě těchto skutečností se 13. 12. 2001 objevuje videonahrávka, kde Usáma bin Ládín přímo potvrzuje svoji účast na útocích proti Washingtonu a New Yorku.³² A konečně samotné zpravodajské služby po událostech 11/9 oznámily, že útok byl proveden ze strany teroristické organizace Usáma bin Ládína a Al-Kaidy.³³

Připomeneme-li si první bombový útok na americké cíle s podporou bin Ládína, který se odehrál ve Světovém obchodním centru v roce 1993 a zabil 6 lidí nebo znovu útoky z roku 1998 na americké ambasády, které FBI spojila s bin Ládínem, osobou na seznamu deseti nejhledanějších osob po celém světě. Nebo opět rok 1998 ve kterém došlo k vyhlášení *fatwy* ve jménu Světové Islamistické fronty pro džihád proti Židům a křesťákům, jejímž obsahem byla především pobídka pro každého správného muslima zabít Američany a jejich spojence, bez ohledu na to, zda se jedná o vojáky či civilisty.³⁴ Vidíme tak, že útoky 11/9 nebyly natolik novou válkou, jak někteří často argumentují, ale spíše pokračováním války staré. V této perspektivě se zdá opodstatněné říci, že spravedlivý důvod k válce s Al-Kaidou měly USA již mnohem dříve, minimálně od roku 1993.³⁵ Víme již totiž, že spravedlivým důvodem k válce je odpor proti agresi, jsk Walzer tvrdí (viz. kap. 3.1). Přičemž akt agrese definuje jako „*akt, který směřuje k porušení politické suverenity či teritoriální integrity*“ (Walzer 2007: 643). Stejně tak VS definuje agresi jako „*použití ozbrojené síly proti suverenitě, teritoriální integritě a politické nezávislosti jiného státu*“ (VS 1974: čl.1).

³⁰ FBI (2011): Most Wanted Terrorist Dead. Bin Laden Killed in 'Targeted Operation', *Federal Bureau of Investigation*, dostupné na:

http://www.fbi.gov/news/stories/2011/may/binladen_050211/binladen_050211, (1.4.2012)

³¹ President's Daily Brief headlined "Bin Laden Determined To Strike in US".

³² FBI says, "No hard evidence connecting Bin Laden to 9/11", *Global Research*, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2623>, (1.4.2012)

³³ FBI (2011): *Most Wanted Terrorist Dead. Bin Laden Killed in 'Targeted Operation'* .

³⁴ Fatwa 1998, <http://www.representativepress.org/1998Fatwa.html#fatwa>, (7.4.2012)

³⁵ RIGSTAD, Mark (2007): Jus Ad Bellum After 9/11:A State of the Art Report. *The IPT Beacon - International Political Theory*. Issue 3, June 2007, dostupné na: <http://international-political-theory.net/3/rigstad.pdf> , (3.4.2012), s. 13

Z prohlášení Bílého domu lze vyčíst, že bin Ládinem a Al-Kaidou výčet odpovědných entit nekončí. Prezident G.W.Bush dále uvádí, že nepřitelem jsou vedle teroristů, také takové státní režimy, které je ukrývají a podporují. Afghánistán je dle slov americké administrativy právě ten příklad. Režim Talibanu poskytuje útočiště a výcvikovou půdu pro mezinárodní teroristy, podporuje páchání teroru po celém světě a praktikuje násilí i mezi vlastními obyvateli, utlačuje ženy a pronásleduje všechny, kteří vyjadřují nesouhlasná stanoviska (White House 2001k). Sečteno a podtrženo. Operace Trvalá svoboda v Afghánistánu směřovala proti bin Ládinovi a režimu Talibanu v Afghánistánu, kteří byli identifikováni jako hlavní podezřelí z útoku na USA.

V otázce nestátního aktéra ve válce Fotion hovoří o dvou typech spravedlivé války, o spravedlivé válce, která se vztahuje ke konfliktu mezi dvěma státy a za druhé k válce mezi státem a nestátním aktérem. Na příklad Afghánistánu lze pak aplikovat obě zmíněné. Spravedlivou válku stát vs. nestátní aktér lze vztáhnout na zacházení americké administrativy s Al-Kaidou. Tato entita totiž nepředstavuje součást mezinárodní společnosti v podobě suverénního státu. Za druhé, síly napadeného nestátního aktéra Al-Kaidy byly ovšem rozmístěny na území suverénního státu Afghánistánu. V tomto případě zase dochází k uplatnění druhého modelu spravedlivé války vztahující se ke konfrontaci dvou státních entit (Fotion 2005: 44,45). Vedle Fotion se s otázkou nestátního aktéra dále vypořádává například Brian Orend, který říká, že „*v tradici spravedlivé války mezinárodního práva není nic, co by vyslovovalo, že akt agrese musí být spáchán výlučně ze strany státu*“ (Orend 2006: 71).

Proti Al-Kaidě tedy Spojené státy měli spravedlivý důvod v podobě Spojené státy vedl k akci proti Al-Kaidě spravedlivý důvod v podobě úsilí o odstranění hrozby mezinárodního terorismu, sebeobranu a snahy zabránit budoucím útokům ze strany členů této teroristické organizace. Nyní je ovšem otázkou, zda USA disponovali také spravedlivým důvodem k zásahu prostřednictvím zahájením intervence proti jinému suverénnímu státu.

V této perspektivě je nutné říci, že v teoretickém ukotvení válka proti nestátním aktérům nelegitimuje útok na suverénní stát. Nicméně v tomto případě je situace poněkud odlišná. Členi Al-Kaidy nebyli iregulárními jednotkami Talibanu, byli ovšem součástí kooperativní aliance. Existují důkazy o spolupráci mezi Al-Kaidou a

Talibanem, členi teroristické organizace byli ve významném rozsahu infiltrováni do vrchních pozic Talibanu. USA se proto vyjádřily, že za účelem odstranění hrozby, kterou představuje Al-Kaida je nutné svrhnout afghánskou vládu. Al-Kaida dále poskytovala finanční, technologickou a profesionální podporu Talibanu, na oplátku pak Taliban Al-Kaidě poskytoval *safe heaven*.³⁶

Skutečnost, že Taliban příliš nespolupracoval poskytla ve svém výsledku Spojeným státům prostor uchýlit se k možnosti svrnutí suverénního státu.³⁷ USA totiž vyzvaly vůdce Talibanu, aby odpovědným soudním autoritám Spojených států odevzdaly lídry Al.-Kaidy, kteří byli obviněni z účasti na událostech 11/9 a které režim Talibanu ochraňoval. Vůdci Talibanu tak ovšem neučinili (Fotion 2005: 44,45). Vidíme tak, že talibanský režim byl státní entitou, která podporovala nestátní jednotku - teroristy - na svém území, což podle teoretiků spravedlivé války zakládá spravedlivý důvod k válce. Jak se Ceulemans (viz. kap. 3.2) vyslovuje, tyto státy jsou součástí *the terrorist chain agency*. To znamená, tím že státy podporují teroristické organizace a jejich aktivity, stávají se automaticky součástí skupiny, která zamýšlí spáchat útok na nevinném obyvatelstvu. Potenciální oběť tak disponuje spravedlivým důvodem k útoku proti těmto státům a zastavení jejich činností (Ceulemans 2005: 19).

Moellendorf dále v této oblasti říká, že stát, který poskytuje útočiště teroristům, kteří plánují provést mezinárodní útok s úmyslem zabít více jak dva tisíce civilistů jiného státu, tak vnitřní politika tohoto státu je zajisté vystavěna na silné nespravedlnosti. Za druhé, státy, kterých se takový útok týká a jehož občané byly v takovém útoku usmrceny, mají povinnost chránit své občany. To je ospravedlňuje pronásledovat osoby, které se na útoku podíleli, snažit se jim zabránit ve spáchání podobných činů a od podobných tendencí. odstrašit ostatní. Nehledě na skutečnost, že Taliban byl monstrózně represivní režim, který praktikoval extrémní anti-ženské a anti-religiozní taktiky, byl angažovaný v rozsáhlých vraždách, násilnostech, etnických čistkách a v mnoha dalších činech. Toto téma bylo předmětem mnoha lidskoprávních aktivistů před 11/9.³⁸ Nicméně, charakter velmi represivního režimu Talibanu nehrál

³⁶ LEANING, Jennifer (2002): Was the Afghan conflict a just war?, *BMJ*, dostupné na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1122274/>, (3.4.2012)

³⁷ Tamtéž

³⁸ BETRÁM, Christopher (2002): Afganistan: Just intervention. *IMPRINTS. A journal of Analytical Socialism*. Vol. 6, No.2, dostupné na: <http://eis.bris.ac.uk/~plcdib/imprints/bertram.html>, (3.4.2012)

v deklarované intervenci hlavní roli, naopak byl zmiňována spíše druhotně. Primární úlohu hrála válka proti teroru.

Z hlediska spravedlivé války a teoretiků spravedlivé války není proto žádných pochyb, že invaze USA do Afghánistánu byla spravedlivým důvodem k válce. USA byly napadeny Al-Kaidou, která byla skrývaná a podporována režimem Talibanu v Afghánistánu.³⁹

Přesuneme-li pozornost od otázky *kdo* k otázce *proč* vidíme, že hlavním důvodem pro zahájení operace Trvalá svoboda v Afghánistánu byl výkon legitimní sebeobrany. Můžeme pozorovat, že Rada bezpečnosti OSN prostřednictvím Rezoluce 1368 (2001) a následně Rezolucí 1373 (2001) odsoudila útoky na USA, které „považuje za akty mezinárodního terorismu ohrožující mezinárodní mír a bezpečnost“. Rozhodla o „boji všemi možnými prostředky proti těmto teroristickým aktům, které představují hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost.“ „Uznává nedílné právo výkonu individuální či kolektivní sebeobrany v souvislosti s Chartou OSN“ (Rezoluce 1368, 2001).

Invaze do Afghánistánu je legitimní reakcí sebeobrany podle článku 51 Charty OSN, který stanovuje přirozené právo individuální či kolektivní sebeobrany v případě existence ozbrojeného útoku (Charta OSN: čl. 51), jak jsme viděli v předchozí teoretické části. Akademickou obcí zabývající se mezinárodním právem byl teroristický útok 11/9 uznán jako typ ozbrojeného útoku zakládající nárok na výkon legitimní sebeobrany, dále je podstatné, že došlo k prvnímu napadení USA, tedy aktu agrese směřující na USA, což potvrzuje nárok na legitimní výkon sebeobrany dle článku 51 Charty OSN.

USA a jejich spojenci se vyslovují, že ve válce jsou jako odpověď na několik teroristických útoků, stěžejní jsou pak události 11. září 2001. Americká administrativa se vyslovuje, že „to není boj, který si sami vybrali, ale jedná se o obranu jich

---

³⁹ COLSON, Chuck (2009): Afghanistan an Just War, *Colson Center*, dostupné na: <http://www.colsoncenter.org/commentaries/13320-afghanistan-and-just-war>, (3.4.2012)

samotných“.⁴⁰ President říká, že se v žádném případě nejedná o válku proti Muslimům ani o válku proti Arabům, nicméně se jedná o válku proti těm, kteří páchají zlo proti nevinným občanům (White House 2001c). Prezident Q. W. Bush dále píše, že „*jsme národem, který netouží po pomstě ale po spravedlivosti*“ (White House 2001h). V této perspektivě nelze nezmínit, že v prohlášeních G.W.Bushe se mnohonásobně opakují požadavky *potrestání zla, poražení zla* či *dosažení a obnovení spravedlivosti*. Lze tedy konstatovat, že v počínání americké administrativy je silně přítomný morální aspekt a tendence k etickému počínání, jako tomu je v případě tradice spravedlivé války, již od dob středověkých.

Sebeobrana tedy byla akceptována jako legitimní odpověď na útoky 11. září. Důvod intervence je nám znám, nyní se zaměříme na otázku, zda tento důvod lze také považovat jako důvod spravedlivý z hlediska kritéria *just cause* tradice spravedlivé války.

Moderní teoretikové spravedlivé války, jak jsme viděli v teoretické části práce, považují výkon sebeobrany jako jeden ze spravedlivých důvodů k válce. Jak říká Walzer (viz. kap. 3.1.1), jediný spravedlivý důvod k válce je odpor proti agresi, který umožňuje razantní vojenský vzdor, který však podléhá mnoha právním a morálním omezením (Walzer 1992:21).

Podíváme-li se na datum zahájení operace 7. října 2001, vidíme, že útoky na Afghánistán se uskutečnily téměř měsíc od proběhlých teroristických aktů. Někteří by v tomto kontextu mohli argumentovat, že to již nemůže být považováno za výkon legitimní sebeobrany reagující na probíhající ozbrojený útok, ale spíše za charakter odplaty. Na tomto místě by se dalo argumentovat, že vzhledem ke specifickému kontextu boji proti terorismu, interpretace článku 51 Charty OSN bývá často rozšířena a zahrnuje i akci preventivní (předběžnou). Moderní teoretikové spravedlivé války (viz. kap. 3.1.1.1), zastávají názor rozšířeného výkladu článku 51 Charty OSN, který považuje za legitimní i výkon preventivní (předběžné) sebeobrany proti potenciálnímu agresorovi, kdy je útok bezprostředně hrozící a považují ji za spravedlivý důvod

---

⁴⁰ CHOSSUDOVSKY, Michael (2005): The "Just war" theory serves to camouflage the nature of US foreign policy, while providing a human face to the invaders., *Global Research*, dostupné na: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=698>, (30.3.2012)

k válce. Je přirozeně logické, že vzdor proti aktuálně probíhajícímu teroristickému útoku není vyloženě nemožný, nicméně velmi obtížný. Může se odehrát na jakémkoliv místě a v jakoukoliv dobu. V tomto případě jediným možným způsobem sebeobranou je zabránit teroristům dříve a jako první ve spáchání útoku, nicméně po splnění daných podmínek (Ceulemans 2005: 25).

V případě Afghánistánu, i přes jednoměsíční prodlevu ve výkonu sebeobranou, nicméně nelze zcela s úplností hovořit o preventivní sebeobraně, ale spíše o standardní sebeobraně. Je podstatné, že od roku 2001 Usáma bin Ládín opakovaně vyzývá své následníky k dalším útokům na USA a jejich spojence a sám slibuje více dalších útoků. V televizních rozhovorech podněcuje své přívržence k následování činů 11. září.⁴¹ Vidíme tak, že existovaly důkazy o možnosti pokračování útoků na USA (Elshtain 2008: 66). Řekněme, že v případě útoků 11/9 se tedy nejednalo o stále probíhající útok, ovšem existoval relevantní důvod se domnívat, že bude následovat pokračující hrozba ze strany Al-Kaidy. USA tak čelily aktu agrese, který dle teoretiků spravedlivé války zakládá spravedlivý důvod pro sebeobranou válku proti Al-Kaidě. Elshtain dále uvádí, že v reakci na rozsáhlé útoky, kterými události 11. září bezpochyby byly, je odpovědností každé vlády poskytnout svým občanům základní bezpečnost - běžný občanský mír nebo slovy sv. Augustin *tranquillitas ordinis* (Elshtain 2008: 46).

Lze říci, že vojenskou odpověď USA v Afghánistánu splnila kritérium spravedlivého důvodu také se správným úmyslem, neboť cílem bylo potrestat zločince a zabránit jim do budoucna v zabíjení dalších nevinných civilistů. Čím více teroristů bude zajato či zabito, tím menší bude hrozba teroristického útoku. Říká, že úmysl zneškodnit teroristy nebo jim jiným způsobem zabránit ve spáchání krutostí či úmysl udržovat život nevinných obyvatel v míru a bezpečí, je zajisté dle Elshtain dobrým úmyslem (Elshtain 2008: 61).

4.2 Kompetentní autorita

Kritérium kompetentní autority požaduje, aby vyhlášení války bylo učiněno ze strany kompetentní suverénní autority, která je k tomuto aktu oprávněná, a ne

---

⁴¹ President's Daily Brief headlined "Bin Ladin Determined To Strike in US", 6 August 2001, *The Georgie Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB116/pdb8-6-2001.pdf>, (30.3.2012)

jednotlivcem či soukromými entitami. Moderní teoretikové spravedlivé války (viz. kap. 3.1.2) v tomto kontextu považují za primární autority stále národní suverénní státy, a to i přes skutečnost doby holdující mezinárodním organizacím.

Podívejme se nyní na konkrétní případ zahájení operace v Afghánistánu a zda došlo k naplnění kritéria na úrovni národního státu. Nejprve se zabývejme otázkou, jaký orgán je v americkém prezidentském systému oprávněný k vyhlášení války a schválení zahájení válečné operace. Prezident je odpovědný za mezinárodní otázky, (Art.II, sec. 2, cl.2) a je hlavním velitelem ozbrojených sil (Art. II, sec 2, cl. 1). Kongres volený orgán nezávisle na prezidentovi má právo navyšovat armády (Art. 1, sec. 8, cl.12) a deklarovat válku (Art. I., sec. 8., cl. 11). Autoritou k vyhlášení války je Kongres USA a prezident USA.

V důsledku uskutečněných teroristických činů na WTO, Pentagon a bezprostřední hrozby dalších útoků na USA prezident 14. září deklaroval Kongresu USA mimořádný stav. Vyslovuje se, že rozmístění ozbrojených složek v operačních misích je proto žádoucí (White House 2001b). Kongres se 18. září 2001 vyjádřil, že vzhledem k tomu, že stát disponuje svým přirozeným právem sebeobrany a útoky představují hrozbu pro národní bezpečnost a zahraniční politiku USA, autorizuje Kongres prezidenta USA k použití všech nezbytných a adekvátních silových prostředků proti těm národům, organizacím či osobám, které se podíleli na plánování, schvalování, spáchání či jiné pomoci teroristickému napadení USA 11.září 2001 nebo poskytovali útočiště těmto organizacím či osobám. Cílem těchto opatření je ochrana před jakýmkoliv dalším aktem mezinárodního terorismu ohrožující americké zájmy. Legislativa byla podepsaná jak americkým prezidentem tak Kongresem USA.⁴² Zde vidíme, že vyhlášení války legitimní autoritou národního státu, tak jak požadují teoretici spravedlivé války, byl naplněn.

Autoři zabývající se morálitou válek považují za kompetentní jednotku národní stát. Mezinárodní autoritu OSN a její souhlas nepovažují sice za morálně nutný,

---

⁴² Public Law, 107th Congress Joint Resolution, ‘‘Authorization for Use of Military Force’’, 107–40, 8 Septembre, 2001, dostupné na: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ40/pdf/PLAW-107publ40.pdf>, (30.3.2012)

nicméně velmi žádoucí (viz. kapitola 3.1.2). Ceulemans argumentuje, že některé akce v rámci boje proti terorismu nebo humanitární intervence mohou být snadno zneužitelné či mohou sloužit jako záminka pro intervenci do vnitřních záležitostí daného státu. Za účelem eliminace těchto hrozeb by tudíž role Rady bezpečnosti OSN měla zůstat stále klíčová (Ceulemans 2005:14). Pro posouzení komplexnosti naplnění kritéria je vhodné podrobit analýze i tuto oblast výzkumu, tedy stanovisko OSN, resp. Rady bezpečnosti.

Shrňme si základní fakta, USA byly napadeni, což zakládalo nárok na legitimní výkon sebeobrany dle článku 51 Charty OSN. Legitimita této akce byla posílena tím, že NATO deklarovalo invazi do Afghánistánu článkem 5 Charty OSN, který říká, že útok na jeden členský stát je útokem proti všem a požaduje, aby Aliance jednala jako celek (Mockaitis 2007: 295). Rada bezpečnosti OSN explicitně neautorizovala americkou vojenskou kampaň v Afghánistánu. Je ale jasné, že schválení nebylo nutné, neboť útok byl legitimním výkonem kolektivní sebeobrany podle článku 51 Charty OSN, a proto nebyla válkou agresivní. Nicméně 20. prosince 2001 RB autorizovala vytvoření ISAF (*International Security Assistance Force*) a všech potřebných prostředků za účelem naplnění mandátu mise, kterým byla asistence afghánské vládě k udržení bezpečnosti. Nelze také přehlédnout, že v preambulích obou Rezolucí 1368 i 1373 Rady bezpečnosti OSN zdůrazňovala a uznávala přirozené právo sebeobrany.

Americká administrativa respektovala požadavky Charty OSN a v předstihu podala zprávu RB OSN, kde vyslovovala svůj úmysl použít ozbrojenou sílu za účelem potrestání aktu agrese. RB OSN uznala Al-Kaidu, jako hrozbu pro mezinárodní mír a bezpečnost (Resolution 1368, 1373). Vidíme tedy, že zahájení operace v Afghánistánu bylo autorizováno jak na úrovni národního suverénního státu, tak mezinárodní autoritou OSN, resp. RB OSN.

4.3 Poslední možnost

Připomeňme si ve zkratce kritérium poslední možnosti. Bellamy (viz. kap. 2) tvrdí, kritérium vyžaduje, aby jednotliví aktéři velmi pozorně zhodnotili všechny možné strategie, které by mohly vést k toužebnému výsledku, který by jinak mohl být dosažen použitím síly a vyzvali zúčastněné aktéry k tomu, aby uvážili použití nenásilné taktiky (Bellamy 2006:123).

V tomto ohledu lze říci, že prezident 24. září rozhodl o okamžitém zmrazení finančních aktiv a zakázal Spojeným státům transakce s 27 různými entitami zahrnující teroristické organizace, individuální teroristické vůdce, korporace, které pomáhají teroristům a několika nevládním organizacím (White House 2001g). Prvotní myšlenkou bylo vítězství války proti terorismu založené na osekání peněz lidí páchajících zlo. Do 1. října USA zmrazily 6 milionů dolarů na bankovních účtech spojených s teroristickou činností. 30 milionů zmrazili v USA na účtech Al-Kaidy a 20 milionů v zahraničí (White House 2001i). Aktivita v této oblasti byly celkem pozitivní a získaly celosvětovou podporu. Hlavní ideou bylo, pokud teroristé nebudou disponovat penězi, nebudou ani moci páchat zlo (White House 2001j).

20. září administrativa USA vyjádřila několik požadavků směřujících k režimu Talibanu. Za prvé vyžadovala vydání všech lídrů Al-Kaidy, kteří žijí v úkrytu na území Afghánistánu autoritám USA. Dále vznesla žádost o propuštění všech zahraničních občanů včetně amerických občanů, kteří byli nespravedlivě zatčeni. Ochránit zahraniční reportéry, diplomaty a pracovníky humanitární pomoci na území Afghánistánu. Zavřít okamžitě všechny tábory sloužící k výcviku teroristů v Afghánistánu. Vydat adekvátním autoritám všechny teroristy a všechny osoby, které teroristy podporují. Poskytnout Spojeným státům plný přístup k výcvikovým táborům, aby se mohly ujistit, že už dále neoperují (White house 2001e).

Ze strany americké administrativy se tedy nejprve setkáváme se vznesením spleti několika požadavků, čímž administrativa bezesporu prokázala svoji ochotu k vyjednávání. Současně jsou evidentní tendence amerického bezpečnostního týmu zhodnotit jiné alternativy řešení, například ve smyslu zmrazení financí. Mohlo by se zdát, že jeden z nutných požadavků ze strany teoretiků byl naplněn. Předmětem argumentací by ovšem mohlo být, že nedošlo k vyjednávání s Al-Kaidou. Takové náznaky by zajisté příliš nekorelovali s požadovanou prokazatelnou snahou vyjednat v rámci kritéria *last resort*. V tomto kontextu Eshtain tvrdí, že nelze zapomínat, že Bin Ládin a Al-Kaida představují neodpovědnou organizovanou entitu, nejedná se o suverénní stát. Nepředstavují žádnou diplomatickou strukturu, s kterou by se dalo vyjednat. To co bylo jejich záměrem, byla destrukce USA, proto zde není nic, o čem by se dalo vyjednat (Elshtain 2008: 61). Jak Elshtain dále tvrdí, pouze s Al-Kaidou se

nevyjednávalo, ale s Talibanem ano, a to zejména ve smyslu předání bin Ládina (viz. výše). Je přirozeně logické, že teroristé se neposadí a nezačnou vyjednávat před tím, než zaútočí. Lze si jen velmi stěží představit nějaké diplomatické manévry předcházející 11/9. Nehledě na skutečnost, kterou připomíná Richard Falk, že útočníci z 11. září nemohou být zneškodněni nenásilnými či diplomatickými prostředky. Odpověď prostřednictvím vojenské akce je zcela nezbytná k tomu, aby zabránila hrozbě opakování a obnovila smysl bezpečnosti jak na domácí půdě, tak v zahraničí.⁴³

7. října 2001 byl na příkaz amerického prezidenta zahájen útok na teroristické výcvikové tábory Al-Kaidy a vojenský režim talibanského režimu v Afghánistánu. Cílem tohoto útoku je zrušit využití Afghánistánu jako útočiště teroristů a napadnout vojenský potenciál talibanského režimu. Více než dva týdny před zahájením útoku dal prezident lídrům Talibanu jasné a zřetelné požadavky. Žádný z těchto požadavků nebyl naplněn, tvrdí americký prezident ve svém proslovu (White House 2001).

Taliban v reakci na požadavky USA 5. 10. nabídl zacházet s bin Ládinem v rámci afghánského soudního procesu, budou-li předloženy solidní důkazy o vině bin Ládina.⁴⁴ Prezident G. Bush odmítl nevyjednatelnou nabídku Talibanu bin Ládina soudit podle islámských pravidel na území Afghánistánu.⁴⁵ Naopak se v prohlášení vyslovuje, že Taliban neuposlechl a nyní musí zaplatit. Operace je navržena za účelem dopadnutí odpovědných osob a přivést je ke spravedlnosti. Tato vojenská akce je součástí celé kampaně proti terorismu. Jedinou možností v době nových hrozeb za účelem udržení míru je pronásledovat ty, co jej ohrožují, říká prezident (White House 2001).

Poslední možnost znamená, že použití síly následuje po sérii zvážení a rozumného uvážení, nikoliv jako okamžitá reakce. Je zcela zásadní připomenout, že toto kritérium nevyžaduje od vlády, aby vyzkoušela všechny ostatní prostředky, ale spíše aby prozkoumala jiné možnosti před tím, než dojde k závěru, že žádný z nich není adekvátní nebo funkční ve smyslu charakteru hrozby (Elshtain 2008: 61). Ze strany USA je takový

---

⁴³ FALK, Richard (2001): Defining a Just War, *The Nation*, dostupné na: <http://www.thenation.com/article/defining-just-war?page=0.4>, (3.4.2012)

⁴⁴ Taliban 'will try Bin Laden if US provides evidence', *Guardian*, dostupné na: www.guardian.co.uk/world/2001/oct/05/afghanistan.terrorism, (31.3.2012)

⁴⁵ Bush rejects Taliban offer to hand Bin Laden over, *Guardian*, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2001/oct/14/afghanistan.terrorism5>, (31.3.2012)

typ jednání evidentní. Za prvé, podíváme-li se na datum zahájení operace, vidíme, že použití síly nebylo okamžitou reakcí, existoval víceméně měsíční interval mezi útoky sloužící ke zhodnocení možností řešení. Jsou dále zřetelné tendence k použití jiných alternativ především v podobě zmrazení financí. Ze strany USA samotné intervenci dále předcházela série požadavků, kterou Taliban však neuposlechl a žádnou z nich nesplnil. Taliban tak měl příležitost vydat všechny teroristy v Afghánistánu, zavřít jejich výcviková centra a spolupracovat. Plné varování jim tak bylo uděleno. Kritérium poslední možnosti tak bylo naplněno, válečný stav se stává poslední možností v případě, že dostupné prostředky nejsou dostatečné k dosažení spravedlivého cíle.

5 Reflexe Národní bezpečnostní strategie 2002 kategorii jus ad bellum

Programový politický dokument *Národní bezpečnostní strategie USA (New National Security Strategy NSS)* představený 20. září 2002 představuje prostor, kde USA osvětluje základní principy své bezpečnostní politiky. Jedná se taktéž o první bezpečnostní dokument amerického prezidenta G. W. Bushe po událostech 11/9. Lze říci, že v mnohém navazuje na projev prezidenta ve West Pointu⁴⁶ a současně na projev o Stavu Unie obsahující odkaz na „osu zla“.⁴⁷

Je viditelné, že nová Bezpečnostní strategie USA 2002 se významně odlišuje od předchozích strategií. Tato skutečnost je primárně připisována na vrub událostí 11/9, které bezpochyby představují významný referenční objekt v NSS. Tato strategie v sobě mimo jiné obnáší snahu o neutralizaci hrozby terorismu spojenou s darebáckými státy (*rouge states*) a vlastnictvím zbraní hromadného ničení (ZHN) prostřednictvím agresivní vojenské zahraniční politiky, která opravňuje USA k zahájení preemptivních útoků proti státům, které USA považují za své nepřátele. Dokument fakticky odmítá existující omezení ve způsobu a možnostech použití síly k obraně amerických občanů a teritoria. Naopak povážlivě dochází k rozšíření pojmu preventivní (předběžné)

⁴⁶ Prezident Bush Delivers Graduation Speech at West Point, United States Military Academy, West Point, June 2002, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>, (13.4.2012)

⁴⁷ Text of President Bush's 2002 State of the Union Address, *The Washington Post*, Jan. 29, 2002, dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>, (13.4.2012)

sebeobranu, kdy je útok bezprostředně hrozící na akci, která zahrnuje možnost použít sílu proti potenciální, ne zcela jasné či vzdálenější hrozbě.

Nelze současně přehlédnout přítomnost silného prvku *wilsonismu*, tedy silného prosazování hodnot svobody a spravedlnosti kombinovaný se snahou použít veškerou sílu a moc USA. V bezpečnostní strategii je dále explicitně vymezeno právo unilaterálního jednání jako jeden ze zásadních principů k odvrácení bezpečnostních hrozeb. Konkrétní aplikace strategické koncepce je pak viditelná v rámci vojenské intervence do Iráku v roce 2003.⁴⁸

V této kapitole bych se primárně zaměřila na pasáže NSS relevantní k otázce války, na které bych nahlížela optikou tradice spravedlivé války. Především se zaměřím na kontroverzní preempci a zda může být chápána jako spravedlivý důvod, dále pak na prvky NSS dotýkající se otázek kompetentní autority a kritéria poslední možnosti.

5.1 Preempce aneb spravedlivý důvod k válce?

Národní bezpečnostní strategie USA 2002 přitáhla mnoho pozornosti především díky představenému novému konceptu preempce. Překlad anglického výrazu *pre-emption* znamená *preventivní, předběžný*. Nicméně tato strategie významně přesahuje rámec preventivní (předběžné) sebeobranu, kdy je útok bezprostředně hrozící a spíše se blíží ke konceptu čistě preventivní akce, kdy se nejedná o bezprostřední ohrožení. Tento typ útoku ovšem není uznáván mezinárodním právem ani tradicí spravedlivé války.

V NSS se praví „*obranou Spojených států, amerických občanů a našich zájmů na domácí půdě i v zahraničí je, že identifikujeme a zničíme hrozbu ještě předtím, než se přiblíží našim hranicím*“ (NSS 2002: 6). „*Musíme být připraveni zastavit darebácké státy a jejich teroristické sítě před tím, než nás budou schopni ohrozit nebo použít proti nám zbraně hromadného ničení*“ (NSS 2002: 14). Velmi důležitá je pasáž kde se píše, že preemptivní akce je možná v případě „*i když si nejsme jisti časem a místem*

---

⁴⁸ KHOL, Radek (2005): Reforma OSN a použití síly. S jakým cílem a za jakých podmínek? POLICY PAPER, *Ústav mezinárodních vztahů*, dostupné na: kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/.../2005-09-Reforma+OSN.pdf, (6.4.2012)

nepřátelského útoku“. „*Abychom proti takovému nepříteli obstáli musíme jednat v případě nutnosti jako první*“ (NSS 2002: 15).

Zde je viditelný jasný rozkol s mezinárodním právem i doktrínou spravedlivé války. Od doby ustanovení moderního mezinárodního systému států v souvislosti s Vestfálským mírem 1648, centrálními hodnotami mezinárodního společenství byla politická suverenity a teritoriální integrita států. Každý stát je oprávněn použít sílu proti jinému státu jen pokud se jedná o odpověď na agresi, která již proběhla nebo je bezprostředně hrozící.

Připomeňme si významnou formuli, kterou vyjádřil americký státník Daniel Webster v případě Caroline 1842, která se následně ustanovila v mezinárodním obyčejovém právu jako podmínka pro výkon preventivní (předběžné) sebeobranu (viz.kapitola 3.1.1.1), a to že „*musí existovat viditelná nutnost sebeobranu, bezprostřední, zdrcující, neposkytující výběr prostředků, a ani chvíli na rozmyšlenou*“.⁴⁹ V tomto případě je podle mezinárodního obyčejového práva možné zahájit preventivní akci jako první, přičemž musí být splněné základní podmínky bezprostřednosti a nezbytnosti. Nyní je zcela srozumitelné, že možnost zahájení prvního zásahu „*i když si nejsme jisti časem a místem nepřátelského útoku*“ je jednoznačně v rozporu s nutnou podmínkou bezprostřednosti preventivní (předběžné) legální a eticky platné sebeobranu.

Aby mohla být preventivní (předběžná) akce ospravedlnitelná musí se jednat o bezprostřední ohrožení a musí existovat důkazy o úmyslech a kapacitách potenciálního agresora provést v blízké budoucnosti škodu. Dostatečné schopnosti a kapacity k provedení útoku jsou ovšem samy o sobě nedostatečné (Crawford 2005: 33). Walzer v tomto kontextu argumentuje, že pouze pocit strachu není uspokojivý k tomu, aby mohla být zahájena preventivní (předběžná) akce (Walzer 1992 :77).

Je nesporné, že hrozba teroristických útoků a zbraně hromadného ničení ve společnosti pocit strachu bezpochyby vytvářejí. Výsledkem je, že občané a odpovědné státní autority jsou opatrnými. Problém nastává v případě přehnané ostražitosti, která

---

⁴⁹ Letter Mr. Webster to Lord Ashburton, Department of State, Washington, 6th Augt., 1842, dostupné na: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/br-1842d.asp#web2, (13.4.2012)

může vygradovat do stádia, kdy celkem nevýznamnou hrozbu občané a autority vnímají jako závažné ohrožení svých národních zájmů. Takové reakce následně mohou přispět k zveličené reakci na ohrožení, které fakticky není hrozbou pro teritoriální integritu a politickou suverenitu státu. Strach tedy nemůže ospravedlňovat preventivní (předběžnou) válku, jak dále Crawford říká, ofensivní útok založený pouze na obavě nelze v žádné případě považovat za preventivní sebeobranu, ale naopak za paranoidní agresi (Crawford 2005: 34).

Je zde vidět, že preempce představená americkou administrativou je přirovnatelná spíše k čistě preventivní sebeobraně, kdy hrozba není bezprostřední, je časově vzdálená a není zcela jistá. Mezi preempcí představenou USA a sebeobranou skutečně preventivní se objevuje významný rozdíl. Jde především o to, že dochází ke zhroucení zásadních rozdílů mezi hrozbou bezprostřední (*imminent*) a hrozbou neoddělitelnou (*immanent*). Pokud je vážná hrozba imanentní, tedy vždy přítomná potom preventivní akce (předběžná) by mohla být vždy oprávněná a rozdíl mezi preventivní (předběžnou) akcí a čistě preventivní akcí je tak víceméně smazán (Crawford 2005: 41).

Připomeneme-li si výrok Weigla (viz. kap. 3.1.1), že v některých případech v tradici spravedlivé války převládá touha po spravedlivosti před touhou proti válce⁵⁰, tak spatřujeme, že NSS toto hledisko také reflektuje. Tužba po spravedlnosti je v NSS zcela evidentní, nicméně nelze zapomínat, že výklad Weigla se vztahoval především k humanitární intervenci a skutečné preventivní (předběžné) akci. V ostatních případech tradice spravedlivé války prvek preempce tedy de facto čistě preventivní války musí stále být odmítnut. Koncept preempce představený USA podkopává snahy tradice spravedlivé války limitovat a naopak spíše přispívá k válkám neomezeným (Crawford 2005: 41).

Lze říci, že NSS pro spravedlivou válku představuje výzvu. Koncept morálního posuzování války je založen na myšlence, že za jistých okolností je možné válku limitovat. Existuje základní předpoklad, že známe, alespoň v přibližných termínech, kdy válka začne a skončí, kdo jsou účastníci boje a kdo civilisté a na jakých místech se války vyskytují. Pokud ale akceptujeme předpoklad čistě preventivní války vidíme, že

---

⁵⁰ WEIGEL (2009).

ta tyto limity zásadně narušuje. Válka se stává totální i v takovém smyslu jak Clausewitz nepředpokládal a svět by se tak mohl stát více *hobbesovský* (Crawford 2005: 27).

Sama americká administrativa si je omezením, které vyplývá z mezinárodního práva samozřejmě vědoma a v NSS podotýká, že „...*mezinárodní právo uznávalo, že národy nemusí být napadeny, aby mohly podniknout preventivní předběžné aktivity před silami znamenající bezprostřední ohrožení. Právní znalci...podmiňovali legitimitu preventivní (předběžné) sebeobrany existencí bezprostředního ohrožení – nejčastěji viditelnou mobilizací armád, námořních sil a letectva připravujících se k útoku*“ (NSS 2002: 15). Dále argumentuje, že: „*musíme se adaptovat na podmínky hrozeb a schopností nepřátel současného světa*“. „*Darebácké státy a teroristické organizace nepoužívají v boji konvenční prostředky...spoléhají na teroristické akty a případně zbraně hromadného ničení*“ Proto „*je nesmíme nechat zasáhnout jako první*“ (NSS 2002: 15).

To je přesně argument, který Walzer považuje za zcela neakceptovatelný. Walzer (viz. kapitola 3.1.1.1) se staví jednoznačně negativně k čistě preventivní válce. Významně rozlišuje mezi čistě preventivní akcí a činem preventivním (předběžným) a říká, že administrativa Bushe ve skutečnosti přijala doktrínu čistě preventivní a hovořila o ní jako o akci preventivní (předběžné) (Walzer 1992: 80). Paul Ramsey tvrdí, že je výrazný rozdíl mezi tradiční doktrínou spravedlivé války a *americkou doktrínou spravedlivé války*. Preventivní (předběžný) útok podle něj znamená, že nepřítel již projevil iniciativu, a to buď již v podobě zahájeného útoku nebo je jisté, že se tomu tak stane v bezprostředním okamžiku (Ramsey 2008: 68). O legitimní sebeobraně pokud si nejsme hrozbou zcela jisti nicméně nemluví.

Dle teoretiků spravedlivé války a mezinárodního práva (viz. kap. 3.1.1.1) problém s čistě preventivní válkou je, že může snadno sloužit jako zástěrka pro připravovanou agresi. V tomto případě americká administrativa je obezřetná, když říká, že „*USA však nebudou používat preemptivní sílu ve všech případech, ani nebudou používat preempci jako zástěrku pro agresi. Ve věku, kdy nepřátelé se snaží získat co nejvíce destruktivní zbraně, USA nemohou zůstat nečinní, zatímco nebezpečí se shromažďuje* (NSS 2002: 15). „*Důvod pro naši akci bude zřejmý, použití síly uvážlivé a*

důvod spravedlivý“ (NSS 2002: 16). Je v této oblasti evidentní, že se sice jedná o vyřčené souvětí, ale důkaz o jeho naplnění je jen velmi složitě prokazatelný. Je jasné, že subjektivní pocity ohrožení stále mohou existovat, i přesto že neexistují jasné důkazy.

Prezident G. W. Bush pokračuje v argumentaci a říká, že stále žijeme v bezpečnostních systémech založených na národních bezpečnostních strategiích z období Studené války, které jsou vystavěné na taktice odstrašení a zadržování. Takové způsoby nemohou kvalitativně stát proti některým typům aktérů. Říká, že *„nové hrozby si vyžadují nový způsob myšlení.“* Odstrašení není v žádném případě použitelné proti skrytým teroristickým sítím bez vlastního národu a občanů (NSS 2002:15). *„Neschopnost odstrašit potenciální útočníky, okamžitost dnešních hrozeb a rozsah potenciální škody zbraní nepřítele“ .. znamená, že „nemůžeme nechat zasáhnout našeho nepřítele jako první“ (NSS 2002: 16).*

S tímto výrokem se víceméně ztotožňuje Bellamy 2006, který tvrdí, že bezprostřednost v pozitivním a přirozeném právu byla tradičně vnímána časově, tedy jako blížící ohrožení, kdy je evidentní záměr agresora k útoku, je vyzbrojený, má rozmístěné ozbrojené složky a chystá se zaútočit. Zde dochází podle Bellamy k problému s teroristickým činem. V případě plánovaného teroristického útoku není možné zareagovat s dostatečným předstihem, a proto pak bývá většinou příliš pozdě. Bellamy se vyslovuje, že v některých případech by koncept bezprostřednosti a jeho chápání mělo být rozšířeno (Bellamy 2006: 168).

Podobného názoru je Georgie Weigel, který říká, že s ohledem na novou politickou a technologickou realitu 21. století je také nutné úměrně rozvinout i teorii spravedlivé války. Především odkazuje k událostem a následkům 11/9.⁵¹ Weigel komplexně NSS spíše obhajuje a tvrdí, že v NSS je patrná reflexe přijetí takového způsobu myšlení, na kterém je založena tradice spravedlivé války. To se pak dále může odrážet v americkém veřejném životě. Říká, že v NSS se mnohem více rozebírají kooperativní, diplomatické, ekonomické a politické aktivity za účelem podpory mírového pořádku než témata korelující s otázkou preempce. John Langan toto tvrzení

---

⁵¹ WEIGEL, George (2001): George Weigel on Just-War Principles. Pre-emptive Millitary Action Againts Terrorists Is Morally Legitimace, *Katolsk*, dostupné na: <http://www.katolsk.no/nyheter/2001/10/15-0011>, (14.4.2012).

odmítá a naopak tvrdí, že v NSS je přítomný vyšší důraz na konfliktní situace a možné ozbrojené střety, než na koncept demokratického míru (Bonney 2008: 176). Osobně po přečtení tohoto strategického dokumentu se bezpochyby ztotožňuji více s tvrzením Langan.

Jak se vyslovuje Fiala obhájci NSS by mohli argumentovat, že Charta OSN musí být revidována ve smyslu nových bezpečnostních hrozeb zahrnující mimo jiné globální terorismus (Fiala 2008: 81). Tak skutečně činí například Bellamy 2006 (viz. výše). V NSS se sám prezident Bush explicitně vyslovuje, že idea bezprostřednosti musí být přehodnocena s ohledem na okolnosti a cíle dnešních nepřátel.

Mnozí by dále dle Fiali mohli dokazovat, že NSS užívá jazyka preventivní (předběžné) sebeobrany, ale ve skutečnosti hovoří o sebeobraně čistě preventivní. K záměně pojmů se pravděpodobně americká administrativa uchýlila záměrně, neboť preventivní (předběžná) akce vykonaná po splnění daných podmínek je legitimní a etická naopak čistě preventivní zásah nikoliv. NSS dle Fiali je odchylkou od tradiční teorie spravedlivé války především tím, že klade důraz na čistou prevenci hrozby a je více permissivní s ohledem na skutečnosti, které jsou známé ohledně hrozby (Fiala 2008: 82). Existují i takové názory, že NSS je výzvou pro teoretiky spravedlivé války k tomu, aby rozvinuli svoji vlastní disciplínu, aby mohla lépe reagovat na hrozby současného světa (Reed; Ryall 2007: 35).

V kontextu tradiční tradice spravedlivé války si nelze nepovšimnout, že někteří teoretikové jsou v této oblasti více permissivní. Hugo Grotius, otec mezinárodního práva formuloval ve svém díle myšlenku, která je široce otevřená právu preventivní (předběžné) akce, ospravedlňuje užití síly proti státu, který útok připravuje. Nelimituje tento čin podmínkou bezprostřednosti, říká, že důkazy příprav jsou dostačující k použití síly v sebeobraně (Grotius: kniha II, kap. 1). O století později Emmerich Vattel mírně rozvíjí myšlenku sebeobrany a říká, že je dovoleno použít čistě preventivně sílu proti zlu. Tvrdí, že spravedlivý důvodem k válce je vlastní sebeobrana a udržení svých práv. Národ má právo odvrátit agresora při probíhajícím konfliktu nebo právo předcházet zamýšlenému útoku, kterým může být ohrožen (Vattel 1758: kniha 3, kap. 3). Nicméně argumenty Grotia a Vattela v současném mezinárodním právu ani u současných teoretiků spravedlivé války nejsou nadále relevantní, neboť tradiční teoretikové se spíše

zaměřovali na přirozené právo. V ohledu NSS je viditelná jistá podobnost. Dalo by se nyní říci, že má taktéž sklony vycházet mnohem více z přirozeného práva. Ve skutečnosti NSS ospravedlňuje použití síly na základě dvou okolností, které obdobně artikulovali již Grotius a Vattel, a to čelit těm, kdo se chystají zabít a předcházet zlu.⁵²

Shrneme-li si základní fakta, vidíme, že argumenty prezidenta byly založeny především na třech skutečnostech. Za prvé, změna charakteru války a mobilizace si žádá zároveň nový přístup k bezpečnosti. Za druhé, současný nepřítel nemůže být odstrašen, teroristé a darebácké státy reagují pouze na použití síly. Za třetí, tyto darebácké státy a teroristické organizace mohou zaútočit bez varování – nelze zpozorovat jak mobilizují prostředky a mohou se tak uchýlit k použití zbraní hromadného ničení s potenciálními katastrofálními důsledky.

Dle Crawford ale americká administrativa zpochybnila základní zásadu tradice spravedlivé války a uchýlila se k neetickému užití čistě preventivní síly (Crawford 2005: 27). Mohli bychom také připomenout případ *supreme emergency exemption*, o kterém hovoří Walzer a Rawls, jinými slovy, že v principech spravedlivé války existuje výjimka v případě krajní nouze, jedná-li se o existenční hrozby (Walzer 1992: 251; Rawls 2001: 98). Na otázku, zda by se tato výjimka mohla stát relevantní v tomto případě, odpovídá Fiala, že nikoliv. V případě teroristického útoku nelze hovořit o existenční hrozbě, neboť neznáme skutečně jistě vážnost potenciálního útoku (Fiala 2008: 85).

Tradiční jazyk konceptu spravedlivé války je tak v určitých pasážích nahrazen jazykem preempce. Vidíme zřetelný pokus o sepsání morálně vážné a politicky uskutečnitelné národní bezpečnostní strategie. Takový dokument by mohl být vnímán jako kázání rozvinuté tradice spravedlivé války. Přesto lze říci, že úryvky související s preempcí rozhodně přiživily tvrzení, že NSS 2002 je v rozporu s tradicí spravedlivé války a s hlavními zásadami mezinárodního práva (Reed; Ryall 2007: 34). NSS tak představuje nenapravitelně chybnou koncepci preventivní války. Pokud to zůstane

---

⁵² VELSHI, Alykhan: The right of self-defence: the case for preemption in international law, *London school of economics*, dostupné na: http://personal.lse.ac.uk/lazanski/hayek/7/velshi.htm#_edn14, (29.3.2012)

strategickým dokumentem USA, bude to dle Casey dokonce jasný signál nové éry americké zahraniční politiky, která je plná morálních nedostatků (Casey 2005: 42).

5.2 NSS a kritéria kompetentní autority a poslední možnosti

Zaměříme-li se na pasáže NSS dotýkající se kritéria kompetentní autority pozorujeme, že ve strategickém dokumentu dochází k artikulaci především tohoto výroku. „*Spojené státy se stále budou snažit získat podporu mezinárodního společenství, ale nebudou váhat, pokud budou nuceny jednat samostatně, využít práva na obranu a jednat předem, aby .. zabránily ohrožování amerického lidu*“ (NSS 2002: 6). Nebo „*při realizaci naší vůdcovské role budeme respektovat...zájmy našich partnerů, budeme však připraveni jednat samostatně, když to naše zájmy.. budou vyžadovat*“ (NSS 2002: 30).

Spojené státy dávají zřetelně najevo, že v případě nutnosti se nebudou zdráhat jednat unilaterálně bez souhlasu mezinárodního společenství. Na rozdíl od předchozí podkapitoly tato skutečnost není nijak v rozporu s tradicí spravedlivé války. Podíváme-li se znovu na kapitolu 3.2. vidíme, že pro teoretiky spravedlivé války je kompetentní autoritou stále národní suverénní stát. To, že USA říkají, že se „*stále budou snažit získat podporu mezinárodního společenství*“ je naprosto kompatibilní s tradicí spravedlivé války, neboť schválení akce mezinárodní autoritou je žádoucí nikoliv však morálně nutné. V rámci mezinárodní kooperace nelze zapírat, že z celé NSS jsou patrné tendence směřující zároveň k mezinárodní spolupráci. „*I nadále podpoříme regionální partnery, aby koordinovaně izolovali teroristy.*“ „*Spojené státy budou i nadále spolupracovat se spojenci na přerušení finančních toků teroristů*“ (NSS 2002: 5). „*Současně spolupracujeme s mezinárodními organizacemi.. a jinými nevládními organizacemi*“ (NSS 2002: 6).

Záměr Spojených států jednat jednostranně společně s permissivním konceptem preempce podle Fialy znamená, že Spojené státy se mohou domnívat, že mají dokonce právo na unilaterální chování. Podle autora tato role globálního *peacekeepera* bude pro USA velmi nákladná a povede k destabilizaci. Autor také upozorňuje, že americký unilateralismus ve svém výsledku může být inspirativní pro další teroristy a podpořit jejich snahu postavit se proti americké hegemonii (Fiala 2008: 87).

Bushova administrativa udělala kontroverzní morální odklon, když předpokládá že darebácké státy, ačkoliv nejsou přímo spojené s anti-americkou teroristickou rétorikou nebo s událostmi 11/9 přesto chtějí ublížit Spojeným státům se zbraněmi hromadného ničení a představují proto bezprostřední nebo budoucí hrozbu. Události a následky 11/9 paradoxně pro USA znamenaly na jedné straně obnovený pocit zranitelnosti a na straně druhé potvrdily globální dominanci USA. Tato kombinace znovu upevnila anti-multilaterální tendence v americké zahraniční politice (Dolan 2005: 15).

Zaměříme-li se na pasáže relevantní k tématu kritéria poslední možnosti (*last resort*), lze vyčíst pasáž říkající, že Spojené státy nebudou dělat žádné ústupky teroristickým požadavkům a nebudou s nimi diskutovat o případných zásadách. Vyslovují, se že „*neděláme rozdíly mezi teroristy a těmi, kdo jim poskytují útočiště či jim jinak pomáhají*“ (NSS 2002: 5). Ani zde nedochází optikou teoretiků spravedlivé války k zásadním rozporům, odkážeme-li například k Elshtain, která říká, že teroristické organizace a teroristé nepředstavují žádnou odpovědnou organizovanou suverénní entitu, diplomatickou strukturu, s kterou by se dalo vyjednávat. Jejich cílem je absolutní destrukce protivníka, proto neexistuje nic, o čem by se dalo vyjednávat (Elshtain 2008: 61).

5.3 Morální rozměr přítomný v NSS

V NSS je nepochybně viditelný silný etický a morální element, který je vlastní tradici spravedlivé války od dob svého vzniku. NSS představuje vážný, byť v jistých ohledech (viz. preempce) nedostatečný pokus Spojených států vnést do mezinárodního veřejného života morální a etické aspekty uvažování, které jsou předmětem tradice spravedlivé války. Z celkového hlediska strategický dokument nelze považovat za žádné kázání, naopak za střízlivý pokus vymezit bezpečnostní strategii státu s přítomným morálním pozadím, prostřednictvím které se mohou Spojené státy a jejich spojenci přiblížit k mírovému pořádku v 21. století.⁵³ Nelze přehlédnout četnost pasáží odkazující k morálním hodnotám.

⁵³ RIGSTAD, Mark (2007): Jus Ad Bellum After 9/11: A State of the Art Report. *The IPT Beacon - International Political Theory*. Issue 3, June 2007, dostupné na: <http://international-political-theory.net/3/rigstad.pdf>, (3.4.2012), s. 17

Některé výroky lze přirovnat k samotnému „otci západní tradice spravedlivé války“ Augustinovi, který tvrdí, že *„všechny spravedlivé války musejí být bojovány ve smyslu vyššího cíle, kterým je dosažení spravedlivého míru, potrestat zločince a ukončit nespravedlivost“* (Aquinas 1947: 2.díl, ot.40, čl.1). Následně prezident Bush v NSS říká, *„zbavíme svět toho zla“* (NSS 2002: 5). *„USA musí bránit svobodu a spravedlnost..“* (NSS 2002: 3). *„Budujeme spravedlivý svět...“* (NSS 2002: 8). Z úplných počátků teorie lze připomenout také Cicera (viz. kap. 1.2), který říká, že válka může být bojována jen za účelem ochrany a bezpečnosti státu, války musí být motivovány touhou žít v míru a naší povinností je udělat vše co můžeme za účelem nastolení bezpečného a spravedlivého míru (Cicero 1833: 25). Na příkladu NSS spatřujeme, že americká administrativa ne jednou odkazuje k touze žít ve spravedlivém míru, například: *„bojujeme za.. spravedlivý mír“* (NSS 2002: 2). *„...velké mocností místo válečných příprav soutěží v míru“* (NSS 2002: 25). *„Zřejmý, použití síly uvážlivé a důvod spravedlivý“* (NSS 2002: 16). *„Cílem americké národní bezpečnostní strategie není udělat svět bezpečnější, ale lepší“* (NSS 2002: 1).

V průběhu 16. století, jak jsme se dozvěděli v kapitole 1.2, se začaly objevovat názory, že válka nemůže být spravedlivá jen proto, že nepřítel je proponentem jiného náboženství, ideologie. Při pohledu na NSS vidíme, že i americká administrativa toto reflektuje a zdůrazňuje, že *„USA jsou v globální válce proti terorismu. Nepřítelem není jednotný politický režim nebo osoba nebo náboženství nebo ideologie. Nepřítelem je terorismus – plánované politické násilí zamířené proti nevinnému obyvatelstvu“* (NSS 2002: 5).

Lze tak konstatovat, že v pozadí NSS je silně zakořeněno morální uvažování, z kterého vyvěrala i tradice spravedlivé války, nicméně v mnohých pasážích je s tradicí v silném rozporu, a to zvláště odkážeme-li k nejvýznamnějšímu tématu NSS, a to k otázce preempce.

6 Vypuknutí válečného tažení v Iráku 2003 ve smyslu *jus ad bellum*

Americká válka proti terorismu neznamená jen rozpoutání ozbrojeného konfliktu v Afghánistánu. Další v pořadí byla válečná konfrontace v Iráku, která se nesla ve stejném duchu jako v případě Afghánistánu, v tomto případě avšak proti režimu Saddáma Husajna (Dolan 2005: 50). Válečný akt v Iráku byl také reflektován tradicí spravedlivé války a nelze se nevšimnout jistého rozkolu mezi teoretiky spravedlivé války. Autoři této morální disciplíny nejsou zcela jednotní v hodnocení spravedlivosti této války, někteří jeho rozpoutání obhajují, jiní radikálně odmítají. V této kapitole se budu zabývat výzkumem zahájení války v Iráku, přičemž budu zkoumat kompatibilitu s tradicí spravedlivé války, konkrétněji pak s kritérii *jus ad bellum* – spravedlivý důvod, poslední možnost a kompetentní autorita.

6.1 Spravedlivý důvod

Vedle toho že prezident ve Zprávě o stavu Unie často hovoří jazykem morálních termínů, nelze přehlédnout ani jeho odkaz ke spravedlivému důvodu: „*budeme bojovat se spravedlivým důvodem a se spravedlivými prostředky, a to ušetření nevinných kolik bude v naší moci*“ (White House 2003). Nyní je ale otázkou, zda takto vyřčené spravedlivé důvody jsou opravdu kompatibilní se spravedlivým důvodem teorie spravedlivé války.

Americká administrativa ospravedlňovala vojenský zásah proti režimu Saddama Husajna v Iráku ve světle dvou tvrzení. Za prvé se jednalo o údajný irácký zbrojní program zaměřený na výrobu zbraní hromadného ničení, které jsou údajně hrozbou pro národní bezpečnost Spojených států. Druhým argumentačním hlediskem byla irácká státní podpora teroristům. Dle americké administrativy Irák podporoval a sponzoroval teroristické organizace včetně Al-Kaidy a byl zapojen do událostí 11/9 (White House 2003d). Pojdme se nyní na argumenty americké administrativy podívat zevrubněji a podrobit je analýze v duchu kritéria spravedlivého důvodu teorie spravedlivé války.

G. W. Bush popsal ve svém proslovu k Valnému shromáždění 12. září 2002 režim Sadama Husajna jako „*vážnou a shromažďující se hrozbu*“. Konkrétně pak poukázal na skutečnost neustálých snah režimu získat zbraně hromadného ničení a poskytnout tyto

zbraně teroristům. Zmínil se, že „USA jsou si naprosto jisti, že Husajn disponuje ZHN. Také dodává, že „dlužíme našim občanům udělat vše, co je v našich silách abychom předešli tomu, aby přišel takový den“ (White House 2002b).

23. ledna 2003, jedenáct týdnů poté co Rada Bezpečnosti OSN jednomyslně schválila rezoluci 1441 opět požadující odhalení a odzbrojení kompletního jaderného, chemického a biologického arzenálu si Condoleezza Rice pokládá otázku se, zda se nakonec Saddam Husajn rozhodl splnit všechny požadavky a dobrovolně se odzbrojit. V odpovědi na svoji otázku Rice dochází k jednoznačnému a výraznému „ne“. Vyslovuje se, že místo toho, aby Irák implementoval národní iniciativy směřující k odzbrojení, tak naopak udržuje instituce, jejímž cílem je překazit práci inspektorů. Nehledě na to, že místo plné spolupráce a transparentnosti režim Saddama doručil OSN deklaraci, která je ovšem dle Rice je „pouhou 12, 200 stránkovou lžď“. Rice konstatuje, že cílem této deklarace je zamlžení pravého obrazu iráckého arzenálu, což je porušením Rezoluce 1441 RB OSN. Rice dále odkazuje ke skutečnosti, že Irák nedovoluje inspektorům okamžitý, neomezený přístup k vybavení a lidem, kteří jsou zapojeni do zbraňového programu (White House 2003a).

Obvinění směřované k Iráku dále pokračovala například v prohlášení o Stavu Unie z 28. ledna 2003, kde americký prezident říká, že „je tomu již 12 let co irácký režim systematicky porušuje závazek odzbrojení a destrukce všech ZHN“ (White House 2003). Prezident tvrdí, že Saddam pokračoval ve výrobě dokonce i za přítomnosti inspektorů a v jeho aktivitě ho nezadržely ekonomické sankce, mezinárodní izolace ani řízená střela směřovaná na jeho vojenské vybavení. OSN v roce 1999 došla k závěru, že režim disponoval biologickými zbraněmi schopnými vyprodukovat přes 25 000 litrů antraxu, Irák dosud nepředložil žádný důkaz o jeho zničení. Americké tajné služby naznačily, že Saddam disponoval více než 30 tisíci munic schopných doručovat chemické agenty. I přes popření Iráku jejich existence, inspektoři OSN těchto agentů objevili 16, o zbytku Irák nepředložil také žádný důkaz, že je znehodnotil. Americká administrativa dále odkazuje k roku 1990, kdy Agentura Mezinárodní atomové energie (IAEA) potvrdila, že Saddam rozvíjel jaderný program a pracoval na pěti metodách obohacování uranu. Administrativa Spojených států přímo tvrdí, že irácký režim „se neodzbrojuje ale podvádí“. Jediným vysvětlením americké administrativy proč se Irák

snazí o zbraně hromadného ničení je, aby „*mohl použít tyto zbraně za účelem dosažení dominance, zastrašení či útoku*“ (White House 2003).

Ministr zahraničí Powell představil 5. února 2003 na schůzce zaměřenou na rekapitulaci situace v Iráku podrobnosti o iráckých legálních a nelegálních zbraňových systémech, o pokusech skrývat tyto zbraně před inspektory a o napojení Iráku na Al-Kajdu a odkazuje také často k rezoluci 1441 (White House 2003c). Tato rezoluce jednohlasně schválená v listopadu 2002 totiž požaduje od Iráku odzbrojení všech ZHN, Irák v této rezoluci byl obviněn z nedodržení svých závazků vyplývajících z předchozích 16ti rezolucí a během 12ti let nebyl schopný požadavek odzbrojení splnit, přičemž k odzbrojení se Hussain zavázal jako jedna z podmínek ukončení války v Zálivu. Rezolucí 1441 z roku 2002 dostal tak poslední šanci dostat svým závazkům. Pokud je nedodrží, vyplývají pro Irák dle rezoluce „*vážné důsledky*“ (Resolution SC 1441, 2002). Nicméně v tomto ohledu je zásadní mít na paměti, že v rezoluci není konkrétně specifikováno, co lze chápat „*vážnými důsledkami*“.

Powell také vyzývá ke spolupráci Iráku s UNMOVIC a IAEA. Dále předkládá RB OSN sérii důkazů, které má americká vláda k dispozici a tvrdí, že fakta a chování režimu Saddama Husajna zcela jasně naznačují, že nebylo projevené žádné úsilí o odzbrojení a splnění stanovených požadavků, Irák se naopak spíše snaží ukrývat své snahy o větší produkci ZHN. Ve smyslu množství antraxu, Powell říká, že Irák deklaroval 8,500 litrů antraxu, nicméně inspektoři z UNOSCOM odhadovali, že režim by mohl být schopný vyprodukovat 25 litrů. Další klíčovou záležitostí je otázka biologických zbraní. Iráčané nikdy dle Powella nevysvětlili všechny biologické zbraně o jejichž existenci je americká administrativa přesvědčena. Současně nikdy neobjasnili organické materiály na jejich výrobu. „*Tyto důkazy nejsou domněnkami, jsou pravdou, na vše máme dobré důkazy*“.. dále říká Powell (White House 2003c).

Americký prezident zdůrazňoval, že existuje vzájemná závislost mezi režimem Husajna a údajným nelegálním držením ZHN. Tyto propojené hrozby proto nemůžou být eliminovány jedna bez druhé. Dle jeho slov je nutné změnit vládnoucí režim v Iráku a tím dosáhnout neschopnosti pokračovat ve výrobě arsenálu. Ovšem nelze přehlédnout, že tato ambice byla signifikantním prvkem již předchozí administrativy prezidenta Clintona, neboť vytrvalé usilování o dosažení ZHN byla nejvyšší prioritou iráckého

režimu (Dolan 2005: 55). Je také nutné zmínit, že George Bush vedl v roce 2000 kampaň, která kritizovala Clintonovu administrativu z neschopnosti svrhnout Saddama Husajna. Tyto skutečnosti nám mohou ilustrovat, že invaze z roku 2003 mohla být jen stěží otázkou terorismu (Mockaitis 2007: 296).

Obvinění ze strany Spojených států bylo potvrzeno tajnou službou Velké Británie. 24. září 2002 vydala VB zprávu s titulem *Iraqes Weapons of Mass destruction*, oficiální zprávu britského předsedy Tony Blaira, která reflektuje, že Irák vlastní chemické a biologické zbraně a malé množství střel, které mohou doručit chemické, biologické a potenciálně nukleární hlavice do sousedních států.⁵⁴

Nyní je ovšem otázkou, zda vše co je psáno je také skutečně pravdou. Nelze totiž přehlédnout široké diskuze mezinárodního společenství ohledně nedostatečnosti adekvátních důkazů existujících k válečnému tažení Iráku. Otázka, zda Irák ve skutečnosti disponoval ZHN nebo schopností jejich výroby se stala notně diskutabilní v okamžiku, kdy USA selhaly v předložení solidních důkazů. I přes americké a britské proklamace obviňující Irák ze snahy obstarat si jaderné zbraně, nebyl nikdo schopný solidně dokázat, že tomu tak skutečně je.

V tomto kontextu nesmíme zapomínat na pozitivní výsledky Speciální komise inspektorů UNSCOM (*United Nations Special Commission*), která byla ustanovena po válce v zálivu v roce 1991 Rezolucí 687. Inspektoři měli dohlížet na to, aby všechny irácké zásoby chemických a biologických zbraní byly zničeny (Resolution SC 687, 1991). Činnost byla ukončena v roce 1998, a to před tím než jejich práce byla zcela kompletně vykonána. Irácký režim nedovolil inspektorům návrat zpět do země do roku 2002 (Dolan 2005: 56) Současně Agentura Mezinárodní atomové energie (IAEA) potvrdila zprávy OSN zabývající se odzbrojením Iráku, že režim již dále nevyvíjí jaderný program.⁵⁵ V roce 1997 Richard Buttler ředitel UNOSCOM zdůraznil, že speciální komise provedla velmi významný pokrok ve sledování iráckého chemického

---

⁵⁴ Full text of Tony Blair's Forward to the Dossier on Iraq, *The Guardian*, 24 septembre 2002, <http://www.guardian.co.uk/world/2002/sep/24/iraq.speeches>, (22.4. 2012)

⁵⁵ Iraq Nuclear File. Where did things stand in December 1998, and what's been done since then? *International Atomic Energy Agency*, dostupné na: <http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeairaq/timeline.shtml>, (24.12.2012)

arzenálu.⁵⁶ Stejně tak jeden z předních inspektorů UNSCOM v roce 1999 řekl, že Irák nevlastní biologické a chemické zbraně, ve významném rozsahu neprodukuje biologické zbraně ani balistické střely. Říká, že „*dnes (1999) Irák nedisponuje opravdovou schopností ZNH*“.⁵⁷

Bavíme-li se o období bezprostředně před zahájením válečného tažení, Hans Blix v rozhovoru tvrdí, že čtyři měsíce před zahájením americké invaze do Iráku Blix velel týmu OSN a prohledal stovky míst za účelem nalezení ZHN. Blix potvrzuje, že žádný aktivní program ani žádné zásoby zbraní se nenašly.⁵⁸ Nehledě na skutečnost, že 18. září 2002 ředitel CIA Geogre Tenet informoval prezidenta G.W. Bushe o tom, že Irák podle iráckého ministra zahraničí žádné ZHN nevlastní. Tvrzení se později projevilo jako platné a přesné v každém detailu.⁵⁹

Po vypuknutí intervence do Iráku a zahájení vyšetřování David Kay, který řídil *Iraq Survey group* zdůraznil, že v Iráku nedošlo k odhalení hotových zbraní, doručovacích systémů, chemických či biologických činidel ani se nenašla připravená produkce uranu. Skupina v průběhu několika rozhovorů připustila, že během roku 2003 a začátkem roku 2004 vyhlídka nalezení ZHN byla mizivá. Vyšetřovatelé připouštějí, že nelze potvrdit zprávy, které před válkou deklaroval Washington a Londýn, ani tvrzení, že Irák měl skryté staré systémy a zabývá se výstavbou vyvinutějších programů pro nové zbraně. Hrozbu, kterou označovali jako „*vážnou a shromažďující*“ nakonec vyšetřovatelé shledali jako objekt nacházející se ve stejném stavu jako v roce 1998, kdy zemi opustili inspektoři UNSCOM. Přezkoumání důkazů dále prokazuje, že Irák nedisponoval finančními prostředky, aby mohl postavit zakázaný arzenál v rozsahu, který měl před válkou v Perském zálivu.⁶⁰ David Kay přední inspektor OSN dále tvrdí,

⁵⁶ The Lessons and Legacy of UNSCOM: An Interview With Ambassador Richard Btler, 1999, *Arms Control Association*, dostupné na: http://www.armscontrol.org/act/1999_06/rbjun99, (26.4.2012)

⁵⁷ RITTER, Scototy, Interview, 1999, *University of St Andrews*, dostupné na: <http://www.fas.org/news/iraq/1999/07/990712-for.htm>, (25.4.2012)

⁵⁸ BLIX, Hans, Interview, 2004, *Public Broadcasting Service*, dostupné na: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/wmd/interviews/>, (22.4.2012)

⁵⁹ CIA confirms Bush lied about WDMs, September 7th, 2007, *Whitehouser*, dostupné na: <http://whitehouser.com/war/cia-confirms-bush-wmd-lie/>, (22.4.2012)

⁶⁰ BARTON, Gellman (2004): Iraqs arsenal was only on paper, *Washington Post*, dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2004/01/07/AR2005040204936.html>, (22.4.2012)

že „*nenašly jsme žádné současné ZHN, hledáme je*“.⁶¹ Co jsme doposud našli je zbraňový arsenál daleko menšího rozsahu a mnohem méně způsobilý a schopný, než američtí analytici deklarovali před zahájením války.⁶²

Důkazy o (ne)vlastnění ZHN poté co válka již byla zahájena naznačují, že tvrzení americké administrativy byla chybná, žádné zbraně hromadného ničení se po vyšetřování nenašly. Vidíme ale, že již důkazy existující před zahájením konfliktu, v době rozhodování americké administrativy byly také plně pochybností a nejistých obvinění. Z hlediska teorie spravedlivé války taková válka bez solidních a jistých důkazů nemůže být nikdy spravedlivá.

Po předložení souhrnného rámce proklamovaných obvinění a následného objektivního zhodnocení nyní přistupme k reflexi ze strany teorie spravedlivé války. Jak jsme viděli v kapitole třetí, spravedlivý důvod k válce musí být založen pouze na výkonu sebeobrany či preventivní sebeobrany, případně humanitární intervence (viz. kap. 3.1.1). O legitimní sebeobraně v tomto případě nelze hovořit, neboť neexistoval probíhající útok, který je podmínkou výkonu sebeobrany podle článku 51 Charty OSN. O preventivní sebeobraně, kterou teoretikové spravedlivé války považují za spravedlivou jen v případě bezprostředního ohrožení, také nemůže být slov. USA nebyly bezprostředně ohroženy, americká administrativa argumentuje v duchu důkazů, které se za prvé projevíly neplatné, za druhé, i kdyby tomu tak bylo, nebylo explicitně dokázáno, že by ZHN byly použity konkrétně k útoku na Spojené státy. V tomto případě irácká zkušenost zapadá spíše do rámce čistě preventivní sebeobrany, kdy hrozba je časově vzdálená, nejistá a protivník by mohl někdy v budoucnu představovat hrozbu (viz. kap. 3.1.1.1), která je ovšem z hlediska teoretiků spravedlivé války jednoznačně nespravedlivá.

Prezident také mnohdy argumentoval, že časté vyloučení inspektorů OSN ze strany režimu Saddama Husajna dokazuje, že vlastní ZHN a proto představuje velmi vážné nebezpečí pro americké národní zájmy (White House 2002b). Je sice pravda, že přístup inspektorů OSN k údajným zbraním hromadného ničení byl vždy otázkou debat

---

⁶¹ KAY, David, Interview, *Public Broadcasting Service*, dostupné na: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/wmd/interviews/kay.html>, (22.4.2012).

⁶² BARTON (2004).

mezi iráckou vládou a OSN. Pro USA však takový postoj iráckého režimu znamenal důkaz o tom, že se irácká vláda nepodvolí a nevyhoví rezolucím 687 a 1441, a proto si tak zachovávají právo zasáhnout proti Iráku s použitím síly (Dolan 2005: 50). Potenciál Iráku pro výrobu ZHN by bezpochyby neměl být ignorován, nicméně odmítnutí návratu inspektorů do země či skutečnost, že Saddam plně nespolupracoval nutně neznamená, že něco skrývá. Walzer (viz. kap 5.1) se v této perspektivě domnívá, že válka nemůže být ospravedlněná jen na základě nejistých předpokladů či pocitů strachu a obav (Walzer 1992 :77).

Připomeňme, že s vývojem nových bezpečnostních hrozeb v podobě teroristů a ZHN v jejich rukou jsou patrné tendence i ze strany teoretiků spravedlivé války k přehodnocení a rozšíření pojmu bezprostřednosti. Například Bellamy vybízí k přehodnocení a rozšíření podmínky bezprostřednosti v preventivní válce tak, aby mohla lépe reagovat na asymetrické hrozby (Bellamy 2006: 158). Pojetím bezprostřední hrozby se zabývá i jeden z dalších moderních teoretiků spravedlivé války Walzer (viz. kap. 3.1.1.1), který se více než na temporální aspekt hrozby koncentruje na skutečnost, zda se jedná o dostatečně závažnou hrozbu. Přičemž konkrétně popisuje, jakým způsobem *dostatečnou závažnost* posuzovat. V první řadě, musí být ze strany agresora prokazatelný úmysl zranit, musí být znám stupeň aktivních příprav a za třetí musí obecně platit, že nečinnost by stupeň rizika jen zesílila (Walzer 1992: 74-85).

Případ Iráku ani do tohoto rámce nemůže být zapasován. O prokazatelném úmyslu zranit nelze hovořit, i kdyby Irák skutečně ZHN rozvíjel, neexistují evidentní důkazy o tom, že by je měl v plánu použít v podobě napadení USA. Realita je spíše opačná, Saddam se totiž vyslovuje, že mu jde především o svoje vlastní přežití a ochranu své moci, nehodlá riskovat svoji pozici tím, že by ohrozil USA, tvrdí. Domníval se, že jakákoliv snaha použít ZHN by spíše vedla k jeho vlastní destrukci. To je také jedna ze skutečností, proč tyto zbraně nepoužil ve válce v Perském zálivu (Dolan 2005: 57). Aktivní přípravy dle americké administrativy se odehrávaly v podobě výroby ZHN a dalších skutečností (viz. výše), které se ovšem ve výsledku projeví jako neplatné. V případě, že by Irák disponoval ZHN a jasně by deklaroval, že je chce použít proti USA byla by třetí podmínka uspokojena, neboť riziko by nečinností skutečně stoupalo, Husajn by získal čas na výrobu zbraní a přípravu plánu k útoku. Irák ovšem žádné ZHN nevlastnil a důkaz o snaze zaútočit na USA také nedeklaroval, ani nebyla dokázána

jiným způsobem. Je tak evidentní, že v případě Iráku o dostatečně závažné hrozbě ve Walzerovo pojetí také nemůže být slov.

Druhým argumentem americké administrativy bylo obvinění Iráku o zapojení do útoků 11/9 a odkaz ke skutečnosti, že podporuje teroristické organizace včetně Al-Kaidy. Jedno z nejvíce obviňujících výroků pronesl americký prezident ve zprávě o stavu Unie když praví, že „*Saddam Hussain pomáhá a ochraňuje teroristy včetně členů Al-Kaidy*“ (White House 2002b).

Ani v této situaci ovšem důkazy potvrzující tato obvinění nejsou uspokojivé. Vyšetřování FBI a CIA odhalila, že se nenašel žádný materiál, který by dokazoval, že některý z únosců letadla by byl irácké národnosti, žádná významná osoba v Al-Kaidě není iráckého původu, ani žádné finanční zdroje Al Kaidě nebyly vystopovány ze strany Iráku. Navíc se také nepotvrdilo, že jeden z únosců letadla Mohamed Atta měl údajně schůzku s iráckým diplomatem v Praze. Dle zprávy CIA nelze prokázat, že by se taková schůzka odehrála.⁶³ Ani další vyšetřování CIA a FBI nepotvrdila spojení mezi Al-Kaidou a Irákem.⁶⁴ Lze tak říci, že mimo rozsáhlé a veřejné proklamace americké vlády o zapojení Iráku do událostí 11/9 nebo o vazbě mezi Irákem a Al-Kaidou Spojené státy nedisponovaly žádným reálným podkladem pro tato obvinění (Dolan 2005: 60). Nezávislá komise vyšetřující události 11/9 také tyto fakta nepotvrdila. Vyjádřila se, že se nenašel žádný důvěryhodný důkaz o tom, že by vláda Saddama spolupracovala s bin Ládinem a teroristickou sítí Al-Kaidou na přípravě útoků směřující proti USA.⁶⁵

Shrňme-li si základní skutečnosti vidíme, že USA nikdy neposkytly specifické informace či důkazy o Iráku jako státu podporující a sponzorující Al-Kaidu, teroristické aktivity nebo o zapojení do útoků 11/9. Z hlediska spravedlivé války to znamená, že tento akt nelze považovat ani za spravedlivý výkon sebeobranu dle článku 51 Charty OSN, kdy stát reaguje na proběhlý ozbrojený útok, za který by se hypoteticky daly považovat události 11/9, ovšem kdyby byl Irák skutečně vinný. Nelze ale zapomínat, že

⁶³ JEHL, Douglas (2004): CIA doubts hijacker met with Iraq agent Tenet statement runs counter to Cheney's, *San Francisco Chronicle*, dostupné na: <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?file=/chronicle/archive/2004/07/09/MNG267J1N51.DTL>, (26.4.2012)

⁶⁴ EGGEN, Dan (2004): No Evidence Connecting Iraq to Al Qaeda, 9/11 Panel Says. *Washington Post*, dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A46254-2004Jun16.html>, (26.12.2012)

⁶⁵ The National Commission on Terrorist Attack Upon the US, The 9/11 Report, 2004, *UNT Libraries*, dostupné na: http://govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report_Ch10.pdf, (24.4.2012)

napadení Iráku proběhlo po dvou a půl letech od útoku na USA, proto i v případě, že by zapojení Iráku do 11. září bylo potvrzeno, spravedlivý důvod by přesto nebyl naplněn. Jednalo by se o odpověď sice proti proběhlému útoku, ale ne aktuálnímu, ale odehranému před dvěma a půl lety. Což by bylo v evidentním rozporu s hlediskem bezprostřední reakce na probíhající útok. Spíše by se pak jednalo o charakter odplaty. Zde je nutné připomenout, že ačkoliv ve středověkém vnímání spravedlivé války bylo potrestání zla jedním ze spravedlivých důvodů k válce (viz. kap. 2.1.1), v moderní perspektivě spravedlivé války tomu tak není. Moderní teoretikové odvetné ospravedlnění pro použití zbraní vyloučili ze spravedlivého důvodu k válce (viz. kap. 3.1).

I přes všechny výše zmíněné skutečnosti stále ovšem existují teoretikové, kteří intervenci do Iráku obhajují. Na jakých základech je založena jejich argumentace je zajisté pozoruhodnou otázkou. Například Elshtain v roce 2002 v *Boston Globe* navrhla pokus o ospravedlnění blížící se války v Iráku na základě kritérií *jus ad bellum*. Tvrdí, že krutosti událostí 11/9 vytvářejí spravedlivý důvod k válce s Irákem. Irák dle jejích slov nenapadl USA přímo a hrozba, kterou by mohl představovat nemusí být reálná a jistá, což jsou základní podmínky etické teorie spravedlivé války, aby preventivní akce mohla být spravedlivá. Elshtain ale argumentuje, že tyto vysoké standardy, by měly mít v tomto případě přednost, protože Husajn hrozí vraždícími úmysly, odkazuje především k užití otravného plynu na Kurdy, k údajné podpoře bin Ládiniho či jeho programu ZHN.⁶⁶ Jenomže víme, že Elshtain nereflektuje několik faktů a skutečností, a to v podobě zveličování iráckého nukleárního programu ze strany americké administrativy a za druhé, už v říjnu 2002 bylo spojení Iráku a Al-Kaidy silně diskutabilní, dnes je zřejmé, že bylo dokonce smyšlené. Lze tak dle Casey říci, že hrozba nebyla přímá, bezprostřední a ani dostatečně vážná (Casey 2005 :35).

Podle Novaka zase novým jevem je terorismus. Říká, že události 11/9 byly bezpochyby deklarací války proti USA, což lze dle Novaka vztáhnout k Iráku. Saddam vlastní prostředky, kterými může způsobit destrukci Západu ať přímo nebo nepřímou prostřednictvím podpory teroristů. Říká, že od té doby kdy před těmito útoky neexistuje

---

⁶⁶ ELSHTAIN, Jean Bethke (2002): A just war?, *The Boston Globe*, dostupné na: http://www.boston.com/news/packages/iraq/globe_stories/100602_justwar.htm, (26.4.2012)

žádné varování je hrozba vždy bezprostřední.⁶⁷ Nyní ale víme, že držení ZHN nebylo prokázané. Nelze také nezmínit postoj některých teoretiků, kteří se domnívají, že pouze nepřátelský postoj vůči jinému státu a dostatečné schopnosti k útoku v podobě držení ZHN jsou uspokojivé podmínky proto, abychom ji mohli vnímat jako vážnou hrozbu. Takovými teoretiky jsou například Johnson, Weigel, Elshtain (Crawford 2005: 248). Lze tak konstatovat, že tato oblast představuje zajisté výzvu pro samotnou tradici a její další modifikaci či transformaci. Ovšem v rámci tohoto výzkumu vycházím ze současných výsledků bádání.

Vraťme se nyní k argumentaci americké administrativy. Po obvinění Iráku z držení ZHN, zapojení do útoků 11/9 byl argumentem americké administrativy třetím v pořadí odkaz k legitimnímu ofensivnímu útoku, který stvrzovala Nová bezpečnostní strategie (NSS 2002). Po analýze tohoto strategického dokumentu (viz. kap. 5) víme, že NSS legitimuje Spojené státy k užití de facto čistě preventivní sebeobrany. Ofensivní války směřované proti darebáckým státům a teroristům byly administrativou amerického prezidenta legitimizovány jako nezbytné prostředky k ochraně amerických morálních a kulturních hodnot, jmenovitě demokracie, svobody a bezpečnosti (Dolan 2005: 18). G.W. Bush například tvrdí „*mezinárodní společenství čekalo 12 let na odzbrojení Iráku, nicméně Amerika nebude dále pro náš národ akceptovat vážnou hrozbu.*“...je připravena k zahájení preemptivního útoku (White House 2003)... „*bud' se Irák odzbrojí dobrovolně nebo s pomocí síly. Dobrovolně sám však tak neučinil*“ (White House 2003d).

Legitimita těchto akcí může být sice deklarována samotnou americkou administrativou odkazující k NSS 2002, z hlediska etické tradice spravedlivé války a rovněž mezinárodního práva legitimní však nejsou. Spravedlivý důvod ve světle spravedlivé války neospravedlňuje stát uchýlit se k ofensivnímu vojenskému útoku proti jinému státu bez důkazů, které by potvrzovaly bezprostřední hrozbu (Dolan 2005: 61). Samotný papež se vyjádřil, že válka není morálně akceptovatelným řešením

---

⁶⁷ NOVAK, Michael, 2003 “Asymmetrical Warfare” & Just War. A moral obligation., *National Review Online*, dostupné na: <http://www.nationalreview.com/articles/205864/asymmetrical-warfare-just-war/michael-novak>, (26.4.2012)

současných problémů. Vatikán dokonce projevil své stanovisko, že invaze do Iráku by se mohla jevit jako válka agresivní.⁶⁸

Není se čemu divit, říkali jsme (viz. kap. 3.1.1.1; kap. 5), že čistě preventivní války jsou nerozvážné, mohou vést k vypovězení konfliktu, který není zcela nezbytný. Naopak je velká pravděpodobnost, že akorát podpoří rozhořčení. To přesně ilustruje případ Iráku, kde došlo k neuváženému použití síly proti režimu Saddama Husajna, rozpoutání válečné konfrontace, která s sebou mimo jiné v období od ledna 2004 do prosince 2009 dle údajů Wikileaks přinesla 109,032 smrtelných obětí (civilních 66,081, jiného státu 15,196, nepřátelé 23,984, přátelé 3,771).⁶⁹ A to vše na základě pochybných ve skutečnosti neplatných důkazů. Takové války jsou z etického hlediska nespravedlivé, protože posudek o motivech a záměrech nepřítele je založený pouze na předpokladu viny. Spravedlivou obranou je akce vypovězená v případě bezprostředního ohrožení, kdy diplomatické prostředky již nemohou být použity a kde je násilná akce nutná, aby zmenšila riziko hrozby (Dolan 2009: 253).

Sečteno a podtrženo. Důkazy usvědčující Irák již před vypuknutím válečné konfrontace byly významně pochybné, po zahájení intervence pak objektivně zhodnocené jako neplatné. Jisté a nepochybné důkazy ovšem jsou jedny ze zásadních podmínek etické doktríny spravedlivé války. Chování americké administrativy se tak tímto profilovalo jako čistě preventivní jednání. Operace proti Iráku ruku v ruce s NSS tím pádem oslabuje normy jak etické, tak normy mezinárodního práva a diplomacie, neboť výkon čistě preventivní akce je zcela nekonzistentní s legitimním výkonem sebeobrany. Nehledě na skutečnost, že takový postup se snaží eliminovat dosavadní taktiky odstrašení, zadržování či ekonomické prostředky řešení problémů. Americká administrativa se navíc zasloužila téměř o smazání rozdílů mezi preventivní (předběžnou) a čistě preventivní obranou, což může mít dalekosáhlé důsledky. Představme si situaci, kdy každý stát reaguje na své nepřátele prostřednictvím síly

---

⁶⁸ POPE JOHN PAUL II (2003): Address of his Holiness to the Diplomatic Corps, *Catholicism*, 13 January 2003, dostupné na: http://catholicism.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=catholicism&cdn=religion&tm=56&f=00&tt=12&bt=0&bts=0&zu=http%3A/www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2003/january/documents/hf_jp-ii_spe_20030113_diplomatic-corps_en.html, (26.4.2012)

⁶⁹ LEIGH, David (October 22, 2010). "Iraq War Logs Reveal 15,000 Previously Unlisted Civilian Deaths — Leaked Pentagon Files Contain Records of More than 100,000 Fatalities Including 66,000 Civilians". *The Guardian*, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/22/true-civilian-body-count-iraq>, (22.4.2012)

obdobným způsobem, jako kdyby se jednalo o jasné, aktuální a bezprostřední nebezpečí útoku. Je tak pravděpodobné, že globální pnutí by eskalovalo, spravedlivý důvod by víceméně mohl být uplatněn kdykoliv a kritérium poslední možnosti by přestalo existovat. Současně článek 51 Charty OSN by také ztratil legitimitu. Ve zkratce, čistě preventivní válka vede státy mimo rámec současného omezení etické tradice spravedlivé války a platného mezinárodního práva (Dolan 2009: 253).

6.2 Kompetentní autorita

Jak jsme viděli v kap. 3.1.2 teoretikové spravedlivé války přisuzují primární roli v oblasti kompetentní autority národnímu státu. Stále ale existují ti, kteří se domnívají že pouze OSN je jedinou organizací, která může garantovat intervenci. Ostatní naopak argumentují, že v některých případech, pokud je například RB paralyzována právem veta, mají státy či koalice států právo intervenovat (Ceulemans 2005: 25).

Například Wiegel nesouhlasí s hlediskem, že pouze OSN je v této oblasti kompetentní, přičemž poukazuje na RB, respektive na pět stálých členů, jež disponují právem veta, nelze považovat za jedinou oprávněnou autoritu k autorizaci použití ozbrojené síly. Tvrdí, že Charta OSN explicitně rozpoznává nezczizitelné právo k výkonu národní sebeobrany. Je-li stát napaden nepotřebuje tak souhlas stálých členů RB, aby mohl obránit sám sebe.⁷⁰

Podíváme-li se na národní úroveň Spojených států, vidíme, že Kongres na základě skutečností, které mu byly předloženy v roce 2002 hlasoval naprostou většinou ve prospěch použití síly proti Iráku, implicitně autorizoval použití síly.⁷¹ Americká administrativa dále ve prospěch zahájení operace odkazuje k rezolucím 678 a 687, které RB OSN schválila na začátku 90. let. Tvrdí, že obě jsou stále v platnosti. Tato rezoluce stanovuje, že USA a jejich spojenci jsou oprávněni použít sílu proti Iráku za účelem zbavit jej ZHN. Rezoluce 678 z 29. listopadu 1990 zmocnila členské státy k použití všech nezbytných prostředků pokud do 15. ledna 1991 Irák nebude jednat

---

⁷⁰ WEIGEL, Georgie (2003): The Just War Case for the War , *Ethic an Public Policy Center*, dostupné na: http://www.eppc.org/news/newsID.1577/news_detail.asp, (15.4.2012)

v souladu s rezolucemi. Nelze pochybovat, že výraz „*všech nezbytných prostředků*“ zahrnoval i použití ozbrojené síly (Resolution of SC 678, 1990). Zatímco americký prezident loboval Kongres USA ke schválení použití síly proti Iráku, Biskup Wilton D. Gregory poslal americkému prezidentu 13. září 2002 zprávu, ve které zrazuje Spojené státy od vypuknutí války. Říká „*preemptivní, unilaterální použití síly je v současné době jen velmi těžko ospravedlnitelné*“.⁷²

Na absenci souhlasu RB OSN americká administrativa reaguje tím, že někteří permanentní členi RB veřejně oznámili, že případnou rezoluci, která by vynutila odzbrojení Iráku silou budou vetovat. Argumentuje, že „*RB OSN ne neřídila svými závazky, my dodržíme svoje*“ (White House 2003e). Americký prezident se také vyslovuje, že „*Spojené státy mají suverénní autoritu použít sílu při zajištění své vlastní bezpečnosti*“ (White House 2003e).

Je přirozené, že každý má své závazky, které musí dodržovat. Stejně jako Irák musel naplnit jeho závazek odzbrojení, tak USA měly dodržet restriktce OSN, které existují k právu vyhlásit válku. Článek 39 Charty OSN ukládá RB OSN moc *určit existenci jakékoliv hrozby pro mír, porušení míru nebo aktu agrese... a může rozhodnout jaké opatření by měly být .. za účelem udržení mezinárodního míru a bezpečnosti*“ (Charta OSN, čl. 39). V případě absence ozbrojeného útoku nebo bezprostřední hrozby USA nepředstavuje legitimní autoritu oprávněnou jednostranně vynutit dodržení rezoluce OSN proti Iráku, pokud RB neurčí, že došlo k porušení mezinárodního míru a bezpečnosti nebo explicitně neautorizuje vojenskou sílu (Crawford 2005: 251). Nelze se odvolávat k výkonu legitimní sebeobrany podle článku 51 Charty OSN a ospravedlňovat unilaterální jednání, neboť se prokázalo, že Irák se neúčastnil ani nebyl nikterak zapojen do útoků 11/9.

Mohli by se zastánci hlediska, že kompetentní autoritou je OSN domnívat, že jednohlasné schválení Rezoluce 1441, které stanovuje „*vážné důsledky*“ pro Irák automaticky naplňuje kritérium kompetentní autority? Nikoliv. Nebo to znamená, že

---

⁷¹ Public Law, 107th Congress Joint Resolution, AUTHORIZATION FOR USE OF MILITARY FORCE AGAINST IRAQ RESOLUTION OF 2002, 107-243, 16 Octobre 2002, dostupné na: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ243/html/PLAW-107publ243.htm>, (26.4.2012)

⁷² BISHOP GREGORY, Wilton D. (2002). Letter to president Bush on the Iraq Situation, *United States Conference of Bishops*, dostupné na: <http://old.usccb.org/sdwp/international/bush902.shtml>, (26.4.2012)

absence další konečné rezoluce, která by explicitně stanovovala právo použít sílu proti Iráku, představuje akorát nerespekt k zákonům na úkor použití vojenské brutální síly? Podle Weigla jednoho z obhájců válečného tažení proti Iráku to pouze znamená, že koalice států se rozhodla v duchu spravedlivé války k zahájení útoku proti Iráku, zdůvodňující svůj čin na základě morální povinnosti k zaujetí takového opatření, které Organizace spojených národů považovala za nemožné přijmout.⁷³ Z teoretického hlediska by se takové počínání mohlo zdát opodstatněné, neboť teoretikové spravedlivé nutně nelpí na autorizaci akce ze strany OSN. Je ale jasné, že multilaterální autorizace přidává legitimitu jakémukoliv rozhodnutí vstoupit do války. Podle Casey je odpověď na výše položenou otázku jiná. Tvrdí, že nelze považovat za spravedlivé vstoupit do války za účelem donucení předchozí rezoluce OSN zahrnující odzbrojení Iráku pokud tak bylo rozhodnuto bez OSN unilaterálně Spojenými státy (Casey 2005: 30). I biskup Wilton Gregory v dopise americkému prezidentovi píše, že k tomu, aby intervence byla spravedlivá je nutný souhlas Kongresu a OSN. Tvrdí, že „*s ohledem na Svatý stolec, budeme hluboce skeptičtí k unilaterálnímu použití síly*“.⁷⁴

Je přirozené, že problém s oprávněnou autoritou na úrovni národního státu se stává velmi diskutabilní v případě teroristických útoků. Vezme-li v úvahu případ, kdy občané nějakého státu jsou napadeni, pak státy mají právo skoro až povinnost své občany ochránit. Požadavek autorizace ze strany RB není v těchto případech potřebný. Nicméně vojenské preventivní zásahy v rámci boje proti terorismu nebo humanitární intervence mohou být lehce zneužitelné či mohou sloužit jako záminka k zahájení intervence do vnitřních záležitostí daného státu. Právě pro eliminaci těchto hrozeb by role RB OSN dle teoretiků spravedlivé války měla být stále klíčová. Výjimka by se pak měla vztahovat ke konkrétním případům.

Unilaterální použití síly bez autorizace OSN je spravedlivé pouze v případě, pokud například daný stát má důvěryhodné informace o místě, kde se nachází klíčoví lídři a nedisponuje dostatkem času k tomu, aby mohl být útok autorizován OSN. Jak Ceulemans tvrdí, ovšem případ svržení vlády, která je podezřelá z podporování teroristických organizací, přičemž neexistují zásadní a věrohodné důkazy, není

---

⁷³ WEIGEL, Georgie (2003): The Just War Case for the War, *Ethic and Public Policy Center*, dostupné na: http://www.eppc.org/news/newsID.1577/news_detail.asp, (15.4.2012)

⁷⁴ BISHOP GREGORY (2002).

vhodným kandidátem pro neautorizovanou intervenci (Ceulemans 2005: 25). Zde je jasné, že Ceulemans má na mysli případ intervence do Iráku, kde takový postup byl evidentní. I přes opakované snahy americké administrativy získat souhlas mezinárodních těles, OSN; RB OSN ani VS OSN neodsouhlasili vojenskou akci. NATO, které podporovalo USA v Afghánistánu, odmítlo provést operaci podle článku 5.

6.3 Poslední možnost

Walzer tvrdí, že mírové nástroje pokud jsou schopné dosáhnout stejného cíle jsou zajisté lepším řešením než válečný zásah (Walzer 1977: 81). Nicméně jakmile se kritérium poslední možnosti konfrontuje s bezprostřední hrozbou může se zdát logické zahájit preventivní válku v jistých případech. Ovšem Walzer tvrdí, že státy mohou oprávněně hájit sebe samy proti ohrožení, které je bezprostřední ale ne aktuální, mohou zahájit první úder pokud vědí, že budou napadeni (Walzer 1977: 74-5). O čemž v případě Iráku nicméně nemůže být slov (viz. výše).

Nelze zastírat, že v projevech G.W. Bushe lze pozorovat tendence k mírovému řešení sporu. Tvrdí, že hrozba, kterou představuje irácký režim musí být jednoznačně konfrontována, říká *„doufáme, že Irák naplní požadavky OSN a dojde k plnému odzbrojení mírovou cestou. Pokud tak však irácký režim neučiní, jsme jej připraveni odzbrojit prostřednictvím síly“* (White House 2003).

Americká administrativa se taktéž vyslovuje, že se snažila spolupracovat s OSN. V roce 2002 prezident u Valného Shromáždění OSN urgoval světové národy, aby se postavili proti hrozbě, kterou představuje Irák. 8. listopadu pak spatřila světlo světa Rezoluce 1441 RB OSN stanovující vážné důsledky pro Irák v případě, že znovu neuposlechne. *„Dnes.., jak dále prezident tvrdí, nikdo nemůže tvrdit, že Irák je odzbrojen. A nebude odzbrojen do té doby, co Hussajn bude u moci“* (White House 2003e).

Z výroků amerického prezidenta lze vyčíst, že v rámci kritéria poslední možnosti silně odkazuje k nesplnění předchozích rezolucí a 12ti letům diplomatického jednání a

mnohočetné nesplnění požadavků vyplývajících z předchozích rezolucí. Argumentuje, že „*náš dobrý úmysl nemůže být zpochybněn*“. Vyslovuje se také, že inspektoři OSN byli iráckým režimem ohrožováni a systematicky dlouhodobě oklamáváni. Mírové prostředky k odzbrojení Iráku několikrát znovu a znovu selhaly. Připomíná, že hrozbu nelze podceňovat, neboť Irák již zbraně použil proti svým sousedům a dokonce proti svým občanům. Vyslovuje se, že Saddam Husajn a jeho syn musí opustit Irák do 48 hodin, pokud tak neučiní budou vystaveni vojenskému konfliktu (White House 2003e). 16 března 2003 – prezident Bush se chystal dat Saddamovi Hussainovi poslední ultimátum před tím než dojde k zahájení útoku, přičemž se odehrávali silné demonstrace (Massaro, Shannon 2003: 120). A připomíná, že „*RB OSN se neřídila svými závazky, my však dodržíme svoje*“ (White House 2003e).

Jeden z obhájců zásahu v Iráku Weigel si pokládá otázku, o kolik víc rezolucí je potřeba, aby bylo považováno kritérium poslední možnosti za naplněné.⁷⁵ Weigel argumentuje, že požadavek poslední možnosti byl dosažen v prvních měsících roku 2003, a to na základě třech skutečností. Za prvé, události let 1990 demonstrovaly, že taktika zadržování (*containment*) v případě Iráku nefunguje efektivně, s odkazem na slabost systému OSN a zbabělost některých členů RB, kteří odstranili UNSCOM za účelem obchodních výhod. Nelze předpokládat, že efektivní omezení vlivu by mohlo být znovu vybudováno.

Kromě toho dodává, že taktika zadržování by mimo jiné zahrnovala ekonomické sankce, což by se nejvíce dotklo iráckých starších občanů a dětí. Pokládá si otázku, zda by tento jev byl snad morálně akceptovatelnější. Za druhé říká, že činnost inspekčního režimu v období po přijetí rezoluce 1441 byla neefektivní ve smyslu odzbrojení iráckého režimu. Weigel argumentuje, je logické, že nemohla uspět neboť bylo zapotřebí kompletní zbavení ZHN, což by nebylo nikdy možné. Za třetí, kritérium poslední možnosti bylo naplněno, neboť po propadu postupu zadržování druhá taktika odstrašení by nebyla o mnoho více efektivní. Každý by mohl argumentovat, že musí být ještě jiná cesta. Nicméně Weigel tvrdí, že všechny ostatní byly neúspěšně vyčerpány. Saddam se vytrvale snažil o moc a západní politiky neustále selhávaly.

---

⁷⁵ WEIGEL (2003).

Kritérium poslední možnosti dle Weigla bylo naplněno. „*Dvě možnosti byly deklarovány: ústupky nebo vojenská intervence za účelem odzbrojení*“, říká.⁷⁶

V tomto ohledu lze říci, že ačkoliv nelze zpochybnit dlouholeté tendence k mírovému řešení sporu a diplomatickému vyjednání, které je z hlediska kritéria poslední možnosti spravedlivé války zásadní, i zde se setkáváme s jistými potížemi. Dochází totiž k jistému prolínání kritéria poslední možnosti s kompetentní autoritou. I přes snahu diplomatického jednání, oprávněnost použít sílu proti Iráku nenáležela jednostranně Spojeným státům. Rezoluci 1441 nabídla Iráku poslední příležitost ke splnění svých závazků v podobě odzbrojení s vyplývajícími „vážnými důsledky“ v případě nedodržení. Ovšem v rezoluci je výslovně uvedeno, že pokud Irák nevyhoví, RB OSN se sejde k projednání následující situace za účelem udržení mezinárodního míru a bezpečnosti v souladu se všemi předchozími rezolucemi RB (Resolution of SC 1441, 2002). Rezoluce tak explicitně neautorizovala použití ozbrojené síly v případě, že Irák neuposlechne. V tomto případě by následovala další schůzka RB OSN.

Ačkoliv poslední rezoluce RB 1441 byla vysoce detailizována, konkrétní vojenské donucovací mechanismy nebyly přímo specifikovány. V normálním případě, pokud obviněná vláda poruší část nebo celou rezoluci RB OSN, tak rozhodnutí o donucovacích opatřeních podléhá Radě bezpečnosti jako celku. Jednotliví členové RB OSN nemají právo samostatně interpretovat souvislost donucujících opatření mezinárodního práva (Dolan 2005: 50). Nelze v tomto případě hovořit tedy o uspokojení kritéria poslední možnosti, neboť se ve skutečnosti nejednalo o poslední možnost. Mělo následně dojít ke schůzce členů RB, která by rozhodla jaké „vážné důsledky“ tedy pro Irák stanoví, které je také explicitně stanoveno v rezoluci jako další postup. I samotný papež se dva dny před intervencí vyjádřil, že „*všechny možnosti nebyly vyčerpány.. je stále čas vyjednávat.. nikdy není pozdě k porozumění a pokračování v diskuzích*“.⁷⁷

---

⁷⁶ WEIGEL (2003).

⁷⁷ JOHN PAUL II. Angelus, 16 March 2003. *Catholicism*, dostupné na: http://catholicism.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=catholicism&cdn=religion&tm=169&f=00&tt=12&bt=0&bts=0&zu=http%3A/www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/angelus/2003/documents/hf_jp-ii_ang_20030316_en.html, (26.4.2012)

Není nutné dále připomínat neplatnost a neadekvátnost důkazů o vlastnění ZHN a ohrožení USA, které by tak hypoteticky dovolovaly USA jednat jednostranně v případě sebeobrany. Tvrzení americké vlády, že jednala ve jménu OSN bylo oslabené nedostatkem adekvátní mezinárodní podpory k zahájení vojenské operace, naopak. Samotní biskupové deklarovali, že na základě přezkoumání revize tradičních kritérií spravedlivé války shledávají velmi obtížné ospravedlnit použití síly proti Iráku na základě neexistence adekvátních důkazů, které by naznačovaly bezprostřední útok vážného charakteru.⁷⁸

5. března 2003 dokonce vyslanec papeže Pio Laghi navštívil Bílý dům. Italský kardinál předal americkému prezidentovi od papeže osobní zprávu, kde se píše, že americká invaze do Iráku bez svolení OSN by mohla být „*nemorální, ilegální a nespravedlivá*“ (Massaro, Shannon 2003: 119). Netřeba dále připomínat prokázanou neochotu Rady Bezpečnosti explicitně schválit a podporovat tuto akci prostřednictvím přijetí druhé rezoluce. To nám zřetelně signalizuje, že akce nebyla uskutečněna jako *last resort*.

---

⁷⁸ United States Conference of Catholic Bishops Washington, D.C, November 13, 2002, *United States Conference of Catholic Bishop*, dostupné na: <http://old.usccb.org/bishops/iraq.shtml>, (26.4.2012)

7 Závěr

Předmětem a cílem práce byl výzkum slučitelnosti chování americké administrativy v rámci války proti teroru ve smyslu zahájení vojenských intervencí v Afghánistánu 2001 a Iráku 2003 s kritérii *jus ad bellum*. Základními výzkumnými otázkami byly, zda lze považovat ozbrojené útoky v Afghánistánu a Iráku za kompatibilní s kritérii *jus ad bellum* konceptu spravedlivé války, zda byly zahájeny spravedlivě. Nebo zda je národní bezpečnostní strategie USA v souladu s kritérii *jus ad bellum*. Podíváme-li se na první hypotézu týkající se operace v Afghánistánu, a to *Zahájení války v Afghánistánu je v souladu s kategorií jus ad bellum tradice spravedlivé války*. Můžeme po proběhlém výzkumu říci, že tato hypotéza se potvrdila. V Afghánistánu došlo k zahájení spravedlivé války ve smyslu naplnění kritérií *jus ad bellum*.

Při výzkumu spravedlivého důvodu v Afghánistánu jsme nejprve museli označit viníka. Tím byl shledán Bin Ládín společně s teroristickou organizací Al-Kaidou, kteří dle důkazů stáli za zosnováním útoků 11/9. USA proti těmto entitám disponovaly spravedlivým důvodem ve smyslu výkonu legitimní sebeobraný dle článku 51 Charty OSN, která ze strany moderních teoretiků spravedlivé války je uznávána jako jeden ze spravedlivých důvodů k válce. Výkon preventivní sebeobraný jsem v případě Afghánistánu vyloučila, a to i přes jednoměsíční interval mezi útoky 11/9 a zahájením operace v Afghánistánu v říjnu roku 2001. Řekněme totiž, že se skutečně nejednalo o stále probíhající útok, který je podmínkou v článku 51 Charty OSN, nicméně existovaly důkazy se domnívat, že útoky ze strany Al-Kaidy nejsou konečné a budou pokračovat.

Nelze zapomínat, že operace směřovaná na nestátního aktéra v podobě Al-Kaidy byla zahájena na suverénní stát, Afghánistán. Víme, že v teoretickém ukotvení válka proti nestátním aktérům neopravňuje útok na jiný suverénní stát. Zde je situace ale poněkud odlišná. V tomto případě byly k dispozici důkazy o spolupráci mezi Al-Kaidou a režimem Talibanu. Členi Al-Kaidy byli významně infiltrováni do vrchních pozic Talibanu. Nehledě na skutečnost, že Taliban odmítl se Spojenými státy vyjednávat a vydat teroristické vůdce oprávněným soudním autoritám USA. Z hlediska spravedlivé války tak proto není žádný pochyb, že Spojené státy měly spravedlivý důvod zahájit intervenci proti Al-Kaidě a režimu Talibanu. USA byly napadeny Al-Kaidou, která byla podporována a skrývána režimem Talibanu v Afghánistánu.

Kategorie *jus ad bellum* dále požaduje splnění kritéria kompetentní autority, jinými slovy, aby válka byla vyhlášena suverénní entitou, která je k tomuto aktu oprávněná. Moderní teoretikové spravedlivé války primárními autoritami shledávají stále národní státy i přes dobu holdující mezinárodním organizacím. V případě Afghánistánu je toto kritérium splněno. Kongres 18. září 2001 autorizoval prezidenta USA k použití všech nezbytných a adekvátních silových prostředků proti těm národům, které se podílely na plánování, schvalování, spáchání či jiné pomoci teroristickému napadení USA. Odkazuje především ke skutečnosti, že USA disponuje přirozeným právem sebeobrany a útoky představují hrozbu pro národní bezpečnost a zahraniční politiku Spojených států. Národní úroveň schválení operace je tedy řádně naplněna.

V práci jsme se nicméně dozvěděli, že ačkoliv souhlas mezinárodní autority není pro teorii spravedlivé války morálně nutný je přesto velmi žádoucí. Pro úplnost jsem podrobila výzkumu i stanovisko OSN, resp. RB OSN. V tomto ohledu lze říci, že RB explicitně neautorizovala použití síly proti Afghánistánu, nicméně víme, že při výkonu legitimní sebeobrany taková autorizace ze strany RB není nutná, neboť se nejedná o válku agresivní. RB dále v rezolucích 1368 a 1373 uznala hrozbu jako ohrožení mezinárodního míru a bezpečnosti a v preambulích obou rezolucí zdůrazňovala a uznávala přirozené právo sebeobrany. Legitimita byla také posílena aktivací článku 5 Severoatlantické aliance.

I kritérium poslední možnosti bylo naplněno. Ze strany Spojených států byla evidentní snaha o řešení jinými než silovými prostředky, především ve smyslu zmrazení financí. Současně jsou patrné pokusy americké administrativy vyjednávat s režimem Talibanu. Afghánský režim ovšem požadavkům vydání teroristů do rukou Spojených států neuposlechl a žádný ze stanovených nároků nesplnil. Otázka rozprav s Al-Kaidou a skutečnost, že se s touto teroristickou organizací nevyjednávalo není nikterak zvláštní. Teoretikové spravedlivé války argumentují, že teroristická organizace nepředstavuje suverénní stát ani žádnou diplomatickou strukturu, s kterou by se dalo vyjednávat, jejím cílem byla destrukce USA, proto není o čem rozmlouvat.

Podíváme-li se na druhou hypotézu týkající se strategického dokumentu USA - *Národní bezpečnostní strategie je kompatibilní s kategorií jus ad bellum* – můžeme říci,

že o jejím potvrzení nelze být slov. Tento strategický dokument je v jistých ohledech v silném rozporu s tradicí spravedlivé války. Především jde o velmi kontroverzní preempci představenou Spojenými státy. Zkoumala jsem, zda preempce by mohla být chápána jako spravedlivý důvod k válce. Došla jsem k závěru, že skutečně nikoliv. Americká administrativa hovoří termínem *pre-emption*, která v českém překladu znamená preventivní, předběžná. Nicméně Spojené státy argumentují, že lze zahájit ozbrojenou preemptivní akci jako první, a to i v případě, že si nejsme zcela jisti místem a časem potenciálního útoku. To nám jasně signalizuje, že se nejedná o skutečnou preventivní (předběžnou) sebeobranu, kde jsou nezpochybnitelnými podmínkami výkonu bezprostřední ohrožení a nezbytnost, a která je ze strany teoretiků spravedlivé války považována za spravedlivý důvod k válce. V případě americké preempce dochází pravděpodobně úmyslně k záměně pojmů. Hovoří o akci preventivní (předběžné), ovšem de facto má namysli obranu čistě preventivní, kdy hrozba není bezprostřední, ale časově vzdálená a nejistá. Čistě preventivní válka je považována za nespravedlivou, teoretikové zvláště odkazují k nebezpečí, že tento akt může sloužit jen jako zástěrka pro připravovanou agresi. Představíme-li si svět, kde se každý ke svým nepřátelům chová jako kdyby se jednalo o bezprostřední hrozbu, která si žádá útok, tak bychom se pravděpodobně velmi brzy ocitli ve světě války „všech proti všem“.

Argumenty prezidenta k použití takové konceptu sebeobranu jsou založeny na třech skutečnostech. Za prvé, změna charakteru války si žádá nový přístup k bezpečnosti. Za druhé, na současného nepřítele neplatí dosavadní taktika odstrašení či zadržování. Za třetí, teroristické organizace mohou zaútočit neočekávaně a bez varování. Tím, že mohou darebácké režimy disponovat zbraněmi hromadného ničení představují automaticky hrozbu. Nelze se v tomto ohledu nevšimnout, že existují teoretikové spravedlivé války, kteří se s touto myšlenkou víceméně ztotožňují a také volají po přehodnocení konceptu spravedlivé války. Zvláště po modifikaci hlediska bezprostřednosti, přičemž také upozorňují na nebezpečí zbraní hromadného ničení v rukou darebáckých států. V dosavadních výzkumech ovšem stále převládá hledisko, že čistě preventivní sebeobrana není v souladu s tradicí spravedlivé války. Části preempce obsažené v NSS tak přiživily tvrzení, že NSS je v rozporu s tradicí spravedlivé války.

Dále jsem se ve výzkumu NSS zaměřila na pasáže relevantní k otázkám kompetentní autority a poslední možnosti. V kontextu první zmíněné jsou evidentní tendence USA jednat unilaterálně bez souhlasu mezinárodního společenství, bude-li to nutné a budou-li si to žádat americké zájmy. Tato skutečnost ačkoliv je v rozporu s mezinárodním právem, není nikterak v rozporu s teorií spravedlivé války. Víme totiž, že teoretikové vyzdvihují primát kompetentní autority národního státu, ačkoliv souhlas mezinárodní autority považují za žádoucí nikoliv ovšem morálně nutný. V rámci kritéria poslední možnosti lze ze strategického dokumentu vyčíst, že spojené státy s teroristy nebudou nikterak vyjednávat ani jim dělat žádné ústupky ve smyslu stanovených požadavků. I toto hledisko je v souladu s teorií spravedlivé války, neboť teoretikové nepovažují za možné a nutné vést s teroristy diplomatické vyjednávání.

V poslední části této kapitoly jsem se zaměřila na morální rozměr obsažený v NSS. Nelze totiž přehlédnout přítomný silný etický a morální prvek nacházející se ve strategickém dokumentu. Lze dokonce říci, že se jedná o seriózní pokus sepsat politicky závazný strategický dokument s přítomným silným morálním pozadím, které tak může být reflektováno v reálném veřejném životě. Přesto ale nelze zapomínat na pasáže preempce, které jsou v rozporu s dosavadní teorií spravedlivé války. V NSS vidíme četnost odkazů k morálním hodnotám. V jistých ohledech se americká administrativa ztotožňuje s výroky samotných zakladatelů spravedlivé války, například Augustina či Cicera, tím že v dokumentu nejednou dochází k vyřčení výroků jako „*zbavíme svět toho zla*“ (NSS 2002: 5). „*USA musí bránit svobodu a spravedlnost.*“ (NSS 2002: 3). „*Budujeme spravedlivý svět.*“, (NSS 2002: 8). „*bojujeme za.. spravedlivý mír*“ (NSS 2002: 2). „*...velké mocností místo válečných příprav soutěží v míru*“ (NSS 2002: 25). „*Zřejmý, použití síly uvážlivé a důvod spravedlivý*“ (NSS 2002: 16). „*Cílem .. není udělat svět bezpečnější, ale lepší*“ (NSS 2002: 1).

O válce v Afghánistánu by se dalo jen stěžít říci, že se blížila ke konci, naopak situace v této decentralizované, nehostinné zemi byla nestabilní a Al-Kaida stále operovala podél hranic s Pákistánem. I přes tyto skutečnosti se americká administrativa rozhodla zahájit v březnu 2003 další vojenskou intervenci do Iráku. Zahájení této operace žalostně nenaplnilo kritéria *jus ad bellum*. Lze tedy říci, že třetí hypotéza - *Válka v Iráku je zahájena ve smyslu kategorie jus ad bellum* – se nenaplnila, je vyvrácena.

Bushova administrativa v rámci ospravedlnění svého počínání argumentovala za prvé, že disponuje morálním a politickým právem uchýlit se k užití čistě preventivní akce proti režimu, který považuje za darebácký stát držící zbraně hromadného ničení. Za druhé, cílem mělo být svržnutí režimu, který podporuje terorismus a provozuje zbraně hromadného ničení. Za třetí, Spojené státy prohlašují, že mají právo jednat unilaterálně i pokud ostatní nesympatizují. Vidíme tak, že americká invaze do Iráku byla provedena ve světle strategické doktríny, která klade primární důraz na možnost použít čistě preventivní sílu, která však není spravedlivá.

Konkrétně pak americká administrativa Irák obviňovala ze dvou skutečností. V první řadě odkazovala k údajnému iráckému zbrojnímu programu zaměřeného na výrobu zbraní hromadného ničení, které jsou údajně hrozbou pro národní bezpečnost Spojených států. Za druhé, argumentovala, že Irák podporoval a sponzoroval teroristické organizace včetně Al-Kaidy a byl zapojen do událostí 11.

Tvrzení, že režim disponuje zbraněmi hromadného ničení, které by v budoucnu mohly ohrozit USA také zůstalo nepodložené. Důkazy o (ne)vlastnění ZHN byly zcela nedostatečné, smyšlené a neplatné. Vyšetřování již v době před zahájením válečného tažení v Iráku, tedy v období rozhodování americké administrativy naznačilo, že důkazy jsou nejisté a plně pochybností. Po zahájení intervence a po serii vyšetřování se pochybnost o důkazech potvrdila, neboť byly shledány naprosto neplatné, ZHN se v Iráku nenašly, přinejmenším ne v takové míře jak americká administrativa před válkou deklarovala. Z hlediska teorie spravedlivé války taková válka bez solidních a jistých důkazů nemůže být nikdy spravedlivá.

Dozvěděli jsme se, že spravedlivým důvodem k válce je sebeobrana, preventivní sebeobrana či humanitární intervence. Případ Iráku nelze zapasovat do výkonu legitimní sebeobrany podle článku 51 Charty OSN, neboť neexistoval probíhající útok. O preventivní (předběžné sebeobraně) také nemůžeme hovořit. USA nebyly bezprostředně ohroženi, americká administrativa argumentovala v duchu neplatných důkazů. I kdyby se důkazy potvrdily, nebylo explicitně dokázáno, že by zbraněmi hromadného ničení měly být napadeni konkrétně Spojené státy. V tomto případě irácká zkušenost zapadá spíše do rámce čistě preventivní sebeobrany, kdy hrozba je časově vzdálená, nejistá a

protivník by mohl někdy v budoucnu představovat hrozbu, která je ovšem z hlediska teoretiků spravedlivé války jednoznačně nespravedlivá.

Případ Iráku v rámci spravedlivého důvodu nezapadá ani do konceptu Walzera, který se spíše na bezprostřednost hrozby zaměřuje na pojetí dostatečně závažné hrozby, kde musí být ze strany agresora prokazatelný úmysl zranit, musí být znám stupeň aktivních příprav a musí obecně platit že nečinnost by stupeň rizika jen zesílila. V případě Iráku vidíme, že o prokazatelném úmyslu zranit nelze hovořit, vlastnění ZHN se nepotvrdilo, i kdyby je skutečně rozvíjel, neexistovaly důkazy, že je chce použít k útoku na USA. Aktivní přípravy dle americké administrativy se odehrávaly v podobě výroby ZHN a dalších skutečností, ve skutečnosti ale Irák žádné ZHN nevladnil. V případě, že by Irák disponoval ZHN a jasně by deklaroval, že je chce použít proti USA byla by třetí podmínka uspokojena, riziko by nečinností skutečně stoupalo, Husajn by získal čas na výrobu zbraní a přípravu plánu k útoku. Nicméně Irák žádné ZHN nevladnil a důkaz o snaze zaútočit na USA také nedeclaroval, proto ani třetí podmínka není naplněna.

I přes vehementní snahy americké administrativy spojit teroristický útok 11/9 s režimem Sadama Husaina, se ani tato obvinění také neprokázala jako platná. Vyšetřování nenašla žádné spojitosti mezi režimem Husajna a Al-Kaidy, ani zapojení režimu do útoků 11/9. Válka tedy nemůže být spravedlivá ani ve smyslu výkonu sebeobranu proti ozbrojenému útoku, kterým by hypoteticky byl útok 11/9. Ovšem i kdyby tomu tak bylo, nejednalo by se po dvou a půl letech zahájení operace o sebeobranu, nýbrž spíše by akt naplňoval povahu odplaty, která na rozdíl od tradičního chápání spravedlivého důvodu, není ze strany moderních teoretiků vnímána jako spravedlivý důvod k válce. Vidíme tak, že operace proti Iráku ruku v ruce s NSS oslabuje normy jak etické, tak mezinárodního práva a diplomacie, neboť výkon čistě preventivní akce je zcela nekonzistentní s legitimním výkonem sebeobranu.

Zaměříme-li se na další kritérium, a to oprávněné autority, setkáváme se s několika obtížemi. Z hlediska tohoto principu teoretikové upřednostňují autorizaci ze strany národního státu. Kongres USA na základě skutečností, které mu byly předloženy, v roce 2002 hlasoval naprostou většinou ve prospěch použití síly proti Iráku, implicitně autorizoval použití síly. Mohlo by se proto zdát, že kritérium kompetentní autority bylo

naplněno, nicméně zde je několik dilemat. Nelze považovat za spravedlivé, v případě absence ozbrojeného útoku nebo bezprostřední hrozby, vstoupit do války za účelem donucení předchozí rezoluce OSN. USA nepředstavuje legitimní autoritu oprávněnou jednostranně vynutit dodržení rezoluce proti Iráku, pokud RB neurčí, že došlo k porušení mezinárodního míru a bezpečnosti nebo explicitně neautorizuje vojenskou sílu. Další věc je, že víme, souhlas mezinárodní autority je pouze žádoucí nikoliv nutný, aby mohl případně zastavit útoky agrese skryté za výkon preventivní sebeobrany. Teoretikové ale v této perspektivě tvrdí, že unilaterální svržení vlády bez jasných důkazů však spravedlivé rozhodně není.

Operace v Iráku nespĺnila ani kritérium poslední možnosti. Ačkoliv nelze zpochybnit dlouholet tendence k mírovému řešení sporu a diplomatickému vyjednání, kter je z hlediska principu *last resort* spravedliv války zsadn, i zde se setkáváme s potřemi. V tomto ohledu dochází k jistému prolínání kritéria poslední možnosti s kompetentní autoritou, neboť naraqzme na skutečnost, že i přes snahu diplomatického jednání, oprávněnost pouzt sílu proti Iráku nenlezela jednostrann Spojenm státům. V tomto případě nemůžeme hovořit o uspokojení kritéria poslední možnosti, neboť zásah ve skutečnosti nebyl poslední možnst. Hypoteticky mělo nsledn dojít ke schůzce členů RB, kter by rozhodla jak „vážn důsledky“ pro Irák stanoví a jakým způsobem se bude dl v ppad Irku postupovat. I samotn papez se dva dny ped intervencí vyjádřil, že vechny možnosti zajisté nebyly vyerpny.. je stle as vyjednávat.. nikdy nen pozd k porozumn a pokraovn v diskuzch.

8 Summary

The day of September 11, 2001 which was primarily seen like an ordinary day was significantly written into world's history. The worst terrorist attacks of all ages were committed in the United States, nearly 3.000 people were killed during the attacks. American administration in response to the attacks declared the „war on terror“, which was mainly represented by military interventions to Afghanistan 2001 and Iraq 2003. Inseparable part of Bush's foreign policy was National Security Strategy, which is the strategic basis for invasion to Iraq, approved on September 2002.

This thesis was dealing with these three concrete events of american foreign policy which were analysed on the background of Just War Theory JWT, more specifically on the basis of category *jus ad bellum* - right to war. The main aim of this work was to explore compatibility of these missions with the principles of just war and find out whether operations were launched justly according to JWT. In short the research confirmed that only operation in Afghansitan was launched according to moral principles of JWT. Three primary criteria – just cause, proper authority and last resort were adequately fulfilled. We can not say the same about the rest of the research. Mission in Iraq, respectively its outbreak was completely unjustified according to JWT. Neither of these three principles were satisfied. What is more, National Security Strategy is also in the strong contrast with the JWT. The concept of pre-emption which is de facto concept of prevention, could not be considered like just cause from the JWT's point of view.

9 Použitá literatura

LITERATURA

AQUINAS, Thomas (1947): *Summa Theologica*. Translated by Fathers of the English Dominican Province. Benziger Bros. Edition

AURELIUS, Aurelius (2007): *O Boží obci (II)*. Praha: Karolinum

AURELIUS, Augustinus, (2004): *St. Augustin's City of God and Christian Doctrine: Nicene and Post-Nicene Fathers of the Christian Church*, Kessinger Publishing

BONNEY Richard (2008): *False Prophets. The Clash of Civilizations and the Global War on Terror*. England: Peter Lang Ltd , s. 171-191

BZOSTEK, Rachel (2008): *Why not preempt? security, law, norms and anticipatory military activities*. England: Aldershot

CASEY, Shaun (2005): Iraq, the Just War Ethic, and Preemptive War. IN: FRENCH Peter A.; SHORT Jason A. (2005): *War And Border Crossings: Ethics When Cultures Clash*. USA: Rowman & Littlefield, s. 25-42

ČEPELKA , Č.; ŠTURMA, P. (2003): *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: EUROLEX BOHEMIA

CEULEMANS, Carl (2005): War againts terrorism. Some Ethical Consideration from Just War Perspective IN: SMIT, Wim (2005): *Just war and terrorism: the end of the just war concept?* Leuven: Peeters Publisher, 7-31

CICERO, Marcus Tullius (1833): *Cicero: the Orations* translated by Duncan, the Offices by Cockman, and the Cato and Lælius by Melmoth, Svazek 3. New York: J. J. Harper

CLARK, Ian (2007): *Legitimacy in International Society*. University of Wales Aberystwyth: Published to Oxford Scholarship Print

CLAUSEWITZ, Carl Von; KOLONEL, Maude F. N; GRAHAM, J. J. (2008): *On war*. A Modern Military Classic. Wilder Publications

CRAWORD C. Neta (2005): Thne Justice of Preemption and Preventive War Doctrines IN:: EVANS Mark, (2005): *Just war theory. A Reappraisal*. Edinburg: University Press, s. 25-49

DOLAN, Chris J. (2005): *In War We Trust: The Bush Doctrine And The Pursuit Of Just War*. England: Ashgate Publishing, Ltd.

DOLAN, (2009): America and Case for Just War Against Iraq, IN: GUNNING Jennifer, HOLM, Søren; KEANWAY, Ian (2009): *Ethics, Law and Society*. England: Ashgate Publishing, Ltd, 247-259

- ELSHTAIN, Jean (2008): *Just War Againsts Terror: The Burden of American Power in a Violent World*. New York: Basic Books
- EVANS, Mark, (2005): *Just war theory. A Reappraisal*. Edinburg: University Press
- FIALA, Andrew Gordon (2008): *The Just War Myth: The Moral Illusions of War*. USA: Rowman & Littlefield
- FOTION, Nick. Applying Just War Theories to Wars Involving Terrorism. IN: SMIT Wim (2005): *Just war and terrorism: the end of the just war concept?* Leuven: Peeters Publisher
- GRATIAN, (1993): *The Treatise on Laws (Decretum DD.1-20)*, Washington DC: The Catholic University of America Press,
- GROTIUS, Hugo (1814): *The Rights of War and Peace*. Translated form the original Latin of Grotius by A.C. Campbell with introduction BY David J. Hill; kniha II, kap. 1
- HOLMES, L. Robert (1992): Can War Be Morally Justified? The Just War Theory IN: J. B. ELSHTAIN (1992): *Just War Theory*. Oxford: Basil Blackwell Ltd.
- JOHNSON, James Turner (2005b): *The war to oust Saddam Hussein: just war and the new face of conflict*. USA: Rowman & Littlefield
- KAROUBI, Mohammad Taghi (2004): *Just or unjust war?: international law and unilateral use of armed force by states at the turn of the 20th century*. USA: Ashgate Publishing, Ltd.
- MALENOVSKY, J. (2004): *Mezinárodní právo veřejné, jeho obecná část a poměr k vnitrostátnímu právu, zvláště právu českému*. Brno: doplněk
- MALONE, Linda A. (2008): *International Law*. New York: Aspen Publishers Online, 137-150
- MASSARO, Thomas; SHANNON, Thomas Anthony (2003): *Catholic Perspectives on Peace and War*. USA: Rowman & Littlefield
- MATTOX, John Mark (2006): *Saint Augustine and the theory of just war*. New York: Continuum International Publishing Group
- MOCKAITIS, R. Thomas (2007): Nonviolence an the War on Terrorism IN: Edward V. Linden (2007): *Focus on Terrorism*. New York: Nova Publisher
- O'DONOVAN, Oliver (2003): *The just war revisited*. UK: University Press
- Ondřej, J.: *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní, 3. vydání*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., Pízeň 2009.

- OREND, Brian (2000): *War and international justice: a Kantian perspective*. Kanada: Wilfrid Laurier Univ. Press
- OREND, Briand (2005): Jus Post Bellum IN: Peter A. French, Jason A. Short (2005): *War and border crossings: ethics when cultures clash*. USA: Roman Littlefield Publisher
- OREND, Brian (2006): *The Morality of War*. Toronto: Broadview Press
- PUGLIATTI, Paola (2010): *Shakespeare and the just war tradition*. USA: Ashgate Publishing, Ltd.
- RAMSEY, Paul (2002): *The just war: force and political responsibility*. USA: Rowman & Littlefield
- RAWLS, John (2001): *The Law of Peoples: With "The Idea of Public Reason Revisited"*. USA: Harvard University Press
- REAGAN, J. Richard (1996): *Just War. Principles and Cases*. USA: The Catholic University of America Press
- REED, Charles; RYALL David (2007): *The Price of Peace: Just War in the Twenty-First Century*. UK: Cambridge University Press
- REICHBERG, G.M. (2007): Is there a Presumption againts War in Aquinas Ethics IN: SYSE, Henrik; REICHBERG, Gregory M, (2007): *Ethics, Nationalism, and Just War: Medieval and Contemporary Perspectives*. US: CUA Press
- REICHBERG, G.M.; SYSE, H. (2007): Protecting the Natural Environment in Wartime: Ethical Considerations from Just War Tradition IN: SYSE, Henrik; REICHBERG, Gregory M. (2007): *Ethics, Nationalism, and Just War: Medieval and Contemporary Perspectives*. US: CUA Press
- VALLS, Andrew (2000): *Ethics in international affairs: theories and cases*. USA: Rowman & Littlefield
- VATTEL, de Emer (1805): *The law of nations: Principles of the law of nature applied to the conduct and affairs of nations and sovereigns*. Printed by Thomas M. Pomroy, S. & E. Butler
- ZUPAN, Daniel S. (2004): *War, morality, and autonomy: an investigation in just war theory*. USA: Ashgate Publishing

INTERNET

a) elektronické články

ALYKHAN, Veleni: The right of self-defence: the case for preemption in international law, *London School of Economic and Political Science*, dostupné na:

http://personal.lse.ac.uk/lazanski/hayek/7/velshi.htm#_edn14, (29.3.2012)

BELL, Daniel M., Can a War against Terror be just? Or, What Is Just War Good For?

Cross Currents, dostupné na: <http://www.crosscurrents.org/Bellspring2006.htm>, (29.3.2012)

BARTON, Gellman (2004): Iraq's arsenal was only on paper, *Washington Post*,

dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2004/01/07/AR2005040204936.html>, (22.4.2012)

BETRÁM, Christopher (2002): Afghanistan: Just intervention. *IMPRINTS*. A journal of Analytical Socialism. Vol. 6, No.2, dostupné na:

<http://eis.bris.ac.uk/~plcdib/imprints/bertram.html>, (3.4.2012)

BISHOP WILTON, D. Gregory (2002). Letter to president Bush on the Iraq Situation, *United States Conference of Bishops*, dostupné na:

<http://old.usccb.org/sdwp/international/bush902.shtml>, (26.4.2012)

BLIX, Hans, Interview, 2004, *Public Broadcasting Service*, dostupné na:

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/wmd/interviews/>, (22.4.2012)

BOTTOMS, Jennifer B. (2009): When Close Doesn't Count: An Analysis of Israel's Jus Ad Bellum and Jus In Bello in The 2006 Israel-Lebanon War. *Department of Army*,

dostupné na: http://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/04-2009.pdf, (22.2.2012)

BUTLER, Richard (1999): The Lessons and Legacy of UNSCOM: An Interview With Ambassador 1999, *Arms Control Association*, dostupné na:

http://www.armscontrol.org/act/1999_06/rbjun99, (26.4.2012)

CLINE, Austin (nedatováno): Just War Theory. Jus Ad Bellum and the Pursuit of War, *Agnosticism / Atheism Guide*, dostupné na:

<http://atheism.about.com/od/warandmorality/a/jusadbellum.htm>, (11.3.2012)

COLSON, Chuck (2009): Afghanistan an Just War, *Colson Center*, dostupné na:

<http://www.colsoncenter.org/commentaries/13320-afghanistan-and-just-war>, (3.4.2012)

EGGEN, Dan (2004): No Evidence Connecting Iraq to Al Qaeda, 9/11 Panel

Says. *Washington Post*, dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/articles/A46254-2004Jun16.html>, (26.12.2012)

ELSHTAIN, Jean Bethke (2001): Just War and Humanitarian Intervention. Vol. 8.

Number 2. *Ideas From the National Humanities Centre*, dostupné na:

<http://nationalhumanitiescenter.org/ideasv82/elshtain.pdf> 23.3.2012 ?

ELSHTAIN, Jean Bethke (2002): A just war? *The Boston Globe*, dostupné na: http://www.boston.com/news/packages/iraq/globe_stories/100602_justwar.htm, (26.4.2012)

FALK, Richard (2001): Defining a Just War. *The Nation*, dostupné na: <http://www.thenation.com/article/defining-just-war?page=0,4>, (3.4.2012)

CHOSSUDOVSKY, Michael (2005): The "Just war" theory serves to camouflage the nature of US foreign policy, while providing a human face to the invaders. *Global Research*, dostupné na: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=698>, (30.3.2012)

JEHL, Douglas (2004): CIA doubts hijacker met with Iraq agent Tenet statement runs counter to Cheney's. *San Francisco Chronicle*, dostupné na: <http://www.sfgate.com/cgi-bin/article.cgi?file=/chronicle/archive/2004/07/09/MNG267J1N51.DTL>, (26.4.2012)

JOHN PAUL II. Angelus, 16 March 2003. *Catholicism*, dostupné na: http://catholicism.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=catholicism&cdn=religion&tm=169&f=00&tt=12&bt=0&bts=0&zu=http%3A//www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/angelus/2003/documents/hf_jp-ii_ang_20030316_en.html, (26.4.2012)

JOHNSON, James Turner (1998): Just Cause Revisited. *Ethics and Public Policy Center*, dostupné na: http://www.eppc.org/publications/pubID.1998/pub_detail.asp, (23.3.2012)

JOHNSON, James Turner (2005): Just War, As It Was and Is. *The First Things*, dostupné na: <http://www.firstthings.com/article/2007/01/just-war-as-it-was-and-is-2>, (13.2.2012)

KAY, David, Interview, *Public Broadcasting Service*, dostupné na: <http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/wmd/interviews/kay.html>, (22.4.2012)

KHOL, Radek (2005): Reforma OSN a použití síly. S jakým cílem a za jakých podmínek? POLICY PAPER, *Ústav mezinárodních vztahů*, dostupné na: <kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/.../2005-09-Reforma+OSN.pdf> (6.4.2012)

LEANING, Jennifer (2002): Was the Afghan conflict a just war? *BMJ*, dostupné na: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1122274/>, (3.4.2012)

LEIGH, David (2010): "Iraq War Logs Reveal 15,000 Previously Unlisted Civilian Deaths — Leaked Pentagon Files Contain Records of More than 100,000 Fatalities Including 66,000 Civilians". *The Guardian*, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/oct/22/true-civilian-body-count-iraq>, (22.4.2012)

NOVAK, Michael, (2003): "Asymmetrical Warfare" & Just War. A moral obligation. *National Review Online*, dostupné na: <http://www.nationalreview.com/articles/205864/asymmetrical-warfare-just-war/michael-novak>, (26.4.2012)

POPE JOHN PAUL II, Address of His Holiness to the Diplomatic Corps, 13 January 2003, dostupné na:

http://catholicism.about.com/gi/o.htm?zi=1/XJ&zTi=1&sdn=catholicism&cdn=religion&tm=56&f=00&tt=12&bt=0&bts=0&zu=http%3A//www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2003/january/documents/hf_jp-ii_spe_20030113_diplomatic-corps_en.html, (26.4.2012)

RIGSTAD, Mark (2007): Jus Ad Bellum After 9/11:

A State of the Art Report. *The IPT Beacon - International Political Theory*. Issue 3, June 2007, dostupné na: <http://international-political-theory.net/3/rigstad.pdf>, (3.4.2012), s. 1-30

RITTER, Scoty, Interview, 1999, *Federation of American Scientist*, dostupné na:

<http://www.fas.org/news/iraq/1999/07/990712-for.htm>, (25.4.2012)

SHALOM, R Stephen (2009): Far From Infnitive Justice: Just War Theory and Operation Enduring Freedom. *Arizona Journal of International & Comparative Law* Vol. 26, No. 3, dostupné na: <http://www.ajicl.org/AJICL2009/Shalom.pdf>, (7.4.2012), s. 623-697

VELSHI, Alykhan: The right of self-defence: the case for preemption in international law, *London school of economics*, dostupné na:

http://personal.lse.ac.uk/lazanski/hayek/7/velshi.htm#_edn_14, (29.3.2012)

VICTORIA, de Francescus (nedatováno): *Relectiones: On the Law of War*. THE SECOND RELECTIO. OF THE REVEREND FATHER, BROTHER FRANCISCUS DE VICTORIA, ON THE INDIANS, OR ON THE LAW OF WAR MADE BY THE SPANIARDS ON THE BARBARIANS. dostupné na:

http://www.constitution.org/victoria/victoria_5.htm, (12.2.2012).

WALZER, Michael (2004): The Argument about Humanitarian Intervention. *Polylog*, dostupné na: <http://them.polylog.org/5/awm-en.htm>, (22.3.2012)

WALZER, Michael (2007): The Crime of Aggressive War. *Washington University Global Studies Law Review*. Vol. 6, Nu. 3, dostupné na:

http://law.wustl.edu/WUGSLR/Issues/Volume6_3/walzer.pdf, (7.4.2012), s. 635-643

WEIGEL, Georgie (2001): When do we get to „last resort“. *Catholic Just War*, dostupné na: <http://catholicjustwar.org/weigel4.asp>, (23.3.2012)

WEIGEL, George (2001a): George Weigel on Just-War Principles. Pre-emptive Military Action Againts Terrorists Is Morally Legitimace. *Den Katolske Kirke*,

dostupné na: <http://www.katolsk.no/nyheter/2001/10/15-0011>, (14.4.2012)

WEIGEL George (2002): Scholar Weighs In on the Debate over Iraq. *Zenit*, dostupné na: <http://www.zenit.org/article-5405?l=english>, (14.4.2012)

WEIGEL, Georgie (2003): The Just War Case for the War. *Ethics and Public Policy Center*, dostupné na: http://www.eppc.org/news/newsID.1577/news_detail.asp, (15.4.2012)

WEIGEL, Georgie (2009): The Just War Tradition. *National Review*, dostupné na: <http://www.nationalreview.com/articles/228786/just-war-tradition/george-weigel>, (13.2.2012)

b) elektronické dokumenty

FBI 2011. Most Wanted Terrorist Dead. Bin Laden Killed in 'Targeted Operation', http://www.fbi.gov/news/stories/2011/may/binladen_050211/binladen_050211, (1.4.2012).

General Assembly Resolution 3314, 14 Decembre 1974, dostupné na: http://untreaty.un.org/cod/avl/pdf/ha/da/da_e.pdf, (26.4.2012)

Charta OSN, dostupné na: <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, (24.4.2012)

National Security Strategy, NSS, September 2002, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>, (20.4.2012)

Public Law, 107th Congress Joint Resolution, Authorization for Use of Military Force, 107-40, 8 Septembre, 2001, dostupné na: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ40/pdf/PLAW-107publ40.pdf>, (30.3.2012)

Public Law, 107th Congress Joint Resolution, Authorization for Use of Military Force against Iraq, Resoultion of 2002, 107-243, 16 Octobre 2002, dostupné na: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ243/html/PLAW-107publ243.htm>, (26.4.2012)

Resolution of Security Council 678, S/RES/0678 (1990), 29 November 1990, dostupné na: <http://www.fas.org/news/un/iraq/sres/sres0678.htm>, (26.4.2012)

Resolution of Security Council 687, S/RES/687 (1991), 3 April 1991, dostupné na: <http://www.fas.org/news/un/iraq/sres/sres0687.htm>, (25.4.2012)

Resoultion of Security Council 1368, S/RES/1368 (2001), 12 Septembre, 2001, dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/533/82/PDF/N0153382.pdf?OpenElement>, (25.4.2012)

Resolution of Security Council 1373, S/RES1373 (2001), 28 Septembre, dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/557/43/PDF/N0155743.pdf?OpenElement>, (25.4.2012)

Resolution Of the Security Council 1441, S/RES/1441 (2002), 8 November 2002, dostupné na: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N02/682/26/PDF/N0268226.pdf?OpenElement> , (25.4.2012)

The National Commission on Terrorist Attack Upon the US, The 9/11 Report, 2004, *UNT Libraries*, dostupné na: http://govinfo.library.unt.edu/911/report/911Report_Ch10.pdf, (24.4.2012)

United States Conference of Catholic Bishops Washington, D.C, November 13, 2002, *United States Konference of Catholic Bishop*, dostupné na: <http://old.usccb.org/bishops/iraq.shtml>, (26.4.2012)

White House (2001a): Remarks by the President In Photot Oportunity with the National Security Team, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010912-4.html>

White House (2001b): To the Congress of the United States, *White House* , dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010914-6.html>

White House (2001c): Prezident Building Worldwide Campaign Againts Terrorism, *White House* , dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010919-1.html>,

White House (2001d): Remarks by the President In Photo Oportunity with National Security Team, *White House*, dostupné na: <http://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010912-4.html>

White House (2001e): Address to a Joint Session of Congress and the American People, 20 September 2001, *White House* , dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>

White House (2001f): National Day of Prayer and Remembrance for Victims of the Terrorist Attack on September 11, 2001, *White House*, dostupné na: whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010913-7.html

White House (2001g): President Freezes Terrorists Assets, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010924-4.html>

White House (2001h): President: FBI Needs Tools to Track Down Terrorists, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010925-5.html>

White House (2001i): President: „We re Making Progress“, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011001-6.html>

White House (2001j): President Unveils Back to Work Plan, *White House*, dostupné na: <http://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011004-8.html>

White House (2001k): Radio Address of the President to the Nation, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011006.html>

White House (2001l): Presidential Address to the Nation, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/10/20011007-8.html>

White House (2002): President Bush Delivers Graduation Speech at West Point, United States Military Academy, West Point, June 2002, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html>, (13.4.2012)

White House (2002a): Text of President Bush's 2002 State of the Union Address, Jan. 29, 2002, White House, <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/onpolitics/transcripts/sou012902.htm>, (13.4.2012)

White House (2002b): President's Remarks at the United Nations General Assembly, September 2002, White House, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/09/20020912-1.html>, (21.4.2012)

White House (2003): George W. Bush, State of Union, 28 January 2003, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/01/20030128-19.html>, (22.4.2012)

White House (2003a): "Why We Know Iraq is Lying" A Column by Dr. Condoleezza Rice, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/01/20030123-1.html>, (21.4.2012)

White House (2003b): President Discusses the Future of Iraq, White House, 26.2.2003, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030226-11.html>, (21.4.2012)

White House (2003c): U.S. Secretary of State Colin Powell Addresses the U.N. Security Council, 5 February, *White House*, <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030205-1.html>, (21.4.2012)

White House (2003d): President Bush: Monday "Moment of Truth" for World on Iraq, 16 March, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030316-3.html>, (22.4.2012)

White House (2003e): President Says Saddam Hussein Must Leave Iraq Within 48 Hours, 17 March, *White House*, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/03/20030317-7.html>, (22.4.2012)

c) ostatní zdroje z internetu

Bush rejects Taliban offer to hand Bin Laden over, *Guardian*, dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2001/oct/14/afghanistan.terrorism5>, (31.3.2012)

CIA confirms Bush lied about WDMs, September 7th, 2007, *Whitehouser*, dostupné na: <http://whitehouser.com/war/cia-confirms-bush-wmd-lie/>, (22.4.2012)

Fatwa 1998, <http://www.representativepress.org/1998Fatwa.html#fatwa>, (7.4.2012)

FBI (2011): Most Wanted Terrorist Dead. Bin Laden Killed in 'Targeted Operation', *Federal Bureau of Investigation*, dostupné na: http://www.fbi.gov/news/stories/2011/may/binladen_050211/binladen_050211, (1.4.2012)

FBI says, "No hard evidence connecting Bin Laden to 9/11", *Global Research*, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=2623>, (1.4.2012)

Full text of Tony Blair's Forward to the Dossier on Iraq, *The Guardian*, 24 septembre 2002, <http://www.guardian.co.uk/world/2002/sep/24/iraq.speeches>, (22.4.2012)

Conclusive evidence Bin Laden was behind attacks, *Guardian*, dostupné na <http://www.guardian.co.uk/world/2001/oct/02/afghanistan.terrorism10>, (7.4.2012)

Iraq Nuclear File. Where did things stand in December 1998, and what's been done since then? *International Atomic Energy Agency*, dostupné na: <http://www.iaea.org/newscenter/focus/iaeairaq/timeline.shtml>, (24.12.2012)

Is Just War Theory Compatible With Humanitarian Intervention? *OPPAPERS Free Essays and Research Papers*, dostupné na: <http://www.oppapers.com/essays/S-Just-War-Theory-Compatible-With/608230>, (30.3.2012)

Koncept preemptivní sebeobrany v kontextu boje proti terorismu po 11. září 2001, *Ministerstvo zahraničních věcí České Republiky*, dostupné na: www.mzv.cz/.../16638_14945_Koncept_preemptivni_sebeobrany_v_kontextu_boje_proti_terorismu_po_11.doc, (22.3.2012)

Letter Mr. Webster to Lord Ashburton, Department of State, Washington, 6th Augt., 1842, *The Avalon project. Documents in Law, History and Diplomacy*, dostupné na: http://avalon.law.yale.edu/19th_century/br-1842d.asp#web2, (13.4.2012)

President's Daily Brief headlined "Bin Ladin Determined To Strike in US", 6 August 2001, *The Georgie Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB116/pdb8-6-2001.pdf>, (30.3.2012)

Taliban 'will try Bin Laden if US provides evidence', *Guardian*, dostupné na: www.guardian.co.uk/world/2001/oct/05/afghanistan.terrorism, (31.3.2012)

The "Just war" theory serves to camouflage the nature of US foreign policy, while providing a human face to the invaders, *Global Research*, dostupné na: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=698>, (30.3.2012)

The 6 August 2001 President's Daily Brief headlined "Bin Ladin Determined To Strike in US", *Georgie Washington University*, dostupné na: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB116/pdb8-6-2001.pdf>, (30.3.2012)

War, 2000, *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, dostupné na: <http://plato.stanford.edu/entries/war/>, (13.3.2012)

What Is This Evidence Against Bin Laden? *New York Times*, dostupné na: <http://www.time.com/time/nation/article/0,8599,177983,00.html>, (7.4.2012)

10 Projekt diplomové práce

Název: **Válka proti terorismu na pozadí teorie spravedlivé války**

Výzkum amerických vojenských zásahů v Afghánistánu a v Iráku na pozadí konceptu spravedlivé války

1. úvodní část

Vymezení tématu

K naléhavé bezpečnostní hrozbě globálního terorismu se po teroristických útocích na USA 11.9.2001 postupně vyhranily dva přístupy – válka proti terorismu a boj proti terorismu. První zmíněný, tedy koncept války proti terorismu je primárně spojen s administrativou George W. Bushe, která v reakci na teroristické útoky 11.9.2001 vyhlásily *Válku s terorismem*. Klade zejména důraz na vojenské řešení a přímé metody boje. Naproti tomu koncept boje proti terorismu je chápán jako dlouhodobé, preventivní řešení, které je charakteristické svým důrazem na nevojenské prostředky a metody, zejména pak na prostředky diplomatické, politické či ekonomické. Ačkoli se mohou tyto dva přístupy zcela dobře vzájemně doplňovat, existují mezi nimi významné difference. Válka proti terorismu prosazovaná americkou zahraniční politikou po teroristických útocích 11. 9. 2001 je pro účely této práce primární. Doktrinální platformu takového přístupu Bushovi administrativy reagující na teroristické útoky v USA představuje Národní bezpečnostní strategie (The National Security Strategy NSS), která byla přijatá v září roku 2002, v praktické rovině pak vojenská intervence do Afghánistánu 2001 a Iráku 2003.

Jako hlavní analytický nástroj pro zkoumání chování americké administrativy ve smyslu vojenských útoků na Afghánistán 2001 a Irák 2003 použiji teorii spravedlivé války. Tato teorie představuje myšlenkový směr zaměřený na etiku války a míru, která má dlouhodobou historickou tradici. Může také poskytnout normativní nástroj ke zkoumání války, jejích příčin a projevů. Hlavním poselstvím normativní teorie spravedlivé války je, že státy mohou mít za určitých okolností právo vynutit si mír užitím síly. V tomto ohledu je také potřeba připomenout, že teorie spravedlivé války ve své podstatě netvrdí, že válka jako taková je „správná“, zastává jen takové hledisko, že ačkoli se jedná o násilný a kontroverzní způsob řešení sporu, může být v některých případech morálně ospravedlnitelná.

Tato teorie má kořeny již v dobách sv. Ambrože, sv. Augustýna, sv. Tomáš Akvinského, rozvinuta scholastickými teology a filozofy Francisco de

Vitoria a Francisco Suarez a sekularizována prvními systematickými průkopníky mezinárodního práva Hugo Grotius, Emerich de Vattel, Alberico Gentilis. S ohledem na nové bezpečnostní hrozby, které se vyprofilovaly v mezinárodním společenství došlo i v rámci teorie spravedlivé války k jisté revizi jejích základních postulátů. Po teroristických útocích 11.9.2001 je také pozorovatelná roztržičnost názorů teoretiků spravedlivé války. Samozřejmě existuje také kritické hodnocení tohoto konceptu, které však existuje již od dob vzniku samotné teorie. Doktrína spravedlivé války shrnuje důvody, jež činí válku spravedlivou do dvou skupin, *jus ad bellum* – právo k válce a *jus in bello* – právo ve válce a případně nově i třetí *jus post bellum* – spravedlivost konce války.

Zdůvodnění výběru zvoleného tématu

Toto téma jsem si vybrala zejména díky mému zájmu o problematiku boje proti terorismu v obecném smyslu. Ačkoli byly na toto téma popsány stohy papírů v žádném případě ho nemůžeme považovat za fenomén uzavřený, naopak lze s jistotou tvrdit, že se jedná o fenomén s ohledem na současné bezpečnostní prostředí značně aktuální. Ve své práci se však primárně chci zaměřit na dosti opomíjený morální rozměr či určité morální aspekty jejichž konkrétní projevy v chování americké administrativy G. W. Bushe ve smyslu vojenských intervencí do Afghánistánu a Iráku představuje výzvu ke zkoumání a podrobení ho bližšímu bádání.

10.1.1 Cíle práce

Primárním cílem práce bude výzkum souladu postulátů teorie spravedlivé války s americkou bezpečnostní strategií. Budu zjišťovat, zda může v amerických vojenských strategiích vůči Afghánistánu 2001 a Iráku 2003 být odhalena přítomnost revidovaných kritérií spravedlivé války. Zda zahájení těchto operací bylo v souladu s principy spravedlivé války a může být na jejím základě ospravedlněno.

Podrobnější optikou bude cílem práce nejprve představit teorii spravedlivé války a jejich principů již od dob svého vzniku až do moderních revidovaných postulátů, rozlišení teorie spravedlivé války od ostatních dominantních myšlenkových proudů, které pojednávají o válce (realismu a pacifismu), dále reflektovat postoj konceptu spravedlivé války k fenoménu terorismu jako bezpečnostní hrozbě, stejně tak kritických přístupů k této koncepci. Poté tyto teoretická východiska budu aplikovat na projevy americké administrativy G. W. Bushe v reakci na teroristické útoky 11. 9. 2001, tedy vojenský zásah do Afghánistánu (2001) a Iráku (2003) a zkoumat zda tam mohou být pozorovatelné jisté shodnosti s principy teorie spravedlivé války.

Základní výzkumné otázky

Za jakých předpokladů může dojít k uchýlení užití ozbrojené síly, aby to bylo v souladu s *jus ad bellum*? Jaký je přístup moderních přístupů teorie spravedlivé války k fenoménu terorismu jako bezpečnostní hrozbě? Představuje teroristický útok na stát spravedlivý důvod k válce? Může být odhalena přítomnost postulatů teorie spravedlivé války v jednání prezidenta G. W. Bushe ve svém přístupu k vyhlášení války proti terorismu? Může být odhalen morální motiv v jednání zmíněné administrativy? Lze považovat ozbrojené útoky v Afghánistánu a Iráku za kompatibilní s kritérii konceptu spravedlivé války, zejména pak ve smyslu *jus ad bellum* tedy práva k válce?

Předpokládaná metoda zpracování tématu

Pro zvolenou práci využívám případovou studii. Téma práce má vyhraněnou podstatu a je časově i tematicky ohraničeno. Popírám použití instrumentální případové studie protože tato studie nemá za cíl přínos, *kteřý skýtá obecnějšímu, teoretickému poznání*. Nebude mít ambice dospět k zobecňování či vytvoření abstraktní teoretické konstrukce. Práce bude vystavěna na kvalitativním základě, kde budu zkoumat kauzální vztah mezi závislými a nezávislými proměnnými.

Předpokládaná hypotéza

Vojenské útoky americké administrativy G. W. Bushe do Afghánistánu 2001 a Iráku 2003 jsou plně v souladu s principem spravedlivé války *ius ad bellum* - práva k válce.

Nezávislá proměnná - vojenské útoky v Afghánistánu 2001, Iráku 2003

Závislé proměnné - princip spravedlivé války *ius ad bellum* – právo k válce

2. předpokládaná osnova práce

Úvod

Koncept spravedlivé války - teoretické vymezení

- Klasický, moderní přístup konceptu spravedlivé války
- *Jus ad bellum; jus in bello, jus post bellum*

Stat'

Analýza americké bezpečnostní strategie po 11. 9. 2001 na pozadí teorie spravedlivé války

- Preemptivní strategie
- Vojenská intervence do Afghánistánu
- Vojenská intervence do Iráku

Závěr

Zhodnocení výsledků; verifikace hypotéz

3. Seznam literatury**Obecné zdroje**

- Clarke A. Richard (2005): *Strategie války proti terorismu*. Praha:Alfa Publishing
- Clarke A. Richard (2004): *Against all enemies: inside Americas war on terror*. New York: Free Press
- Drulák Petr (2003): *Teorie mezinárodních vztahů*. Praha : Portál
- Eichler, J. (2007): *Terorismus a války na počátku 21. století*. Praha: Karolinum
- Evans Mark (2005): *Just war theory : a reappraisal*. Edinburgh: Edinburgh University Press
- Lee P. Steven (2007): *Intervention, terrorism, and torture: contemporary challenges to just war theory*. Dordrecht: Springer
- Mayer, Jane (2009): *The dark side : the inside story of how the War on Terror turned into a war on American ideals*. New York : Anchor Books
- Reed Charles; David Ryall. (2007): *The price of peace: just war in the twenty-first century*. Cambridge: Cambridge University Press
- Regan Richard J.(1996): *Just war: principles and cases USA*: The Catholik University of America press
- Robinson Paul F. (2003): *Just war in comparative perspective*.England: Ashgate Publishing Limited
- Rosůlek, Přemysl (2007): *Politická filozofie : aktuální problémy*. Plzeň : Aleš Čeněk
- Souleimanov, Emil a kol.(2006): *Terorismus. Válka proti státu*. Praha: Eurolex Bohemia
- Smit Wim (2005): *Just war and terrorism: the end of the just war concept?*Leuven
- Walzer Michael (2006): *Just and unjust wars: a moral argument with historical illustrations*.

Monografie

neperiodická

- Bellamy Alex J.(2006): *Just wars: from Cicero to Iraq*. UK: Polity Press
- Fiala Andrew Gordon (2008): *The just war myth: the moral illusions of war*. Rowman, Littlefield Publishers
- Elshtain Jean B.(1992): *Just war theory*. Oxford: Basil Blackwell
- Hudson, Kimberly A. (2009): *Justice, intervention, and force in international relations : reassessing just war theory in the 21st century*. London : Routledge
- Chesterman, Simon(2002): *Just war or just peace? : humanitarian intervention and international law*. Oxford: Oxford University Press
- Karoubi Mohammad T. (2004): *Just or unjust war?: international law and unilateral use of armed force by States at the Turn of the 20th Century*. England: Ashgate Publishing Limited
- May Larry (2007): *War crimes and just war*. Cambridge: Cambridge University Press
- O'Donovan Oliver (2003): *The just war revisited*. UK: Cambridge University Press
- Ramsey Paul (2002): *The just war: force and political responsibility*. New York: Scribner
- Zupan Daniel S.(2004): *War, morality, and autonomy: an investigation in just war theory*. England: Ashgate Publishing Limited

10.2 *periodická*

- Toner Christopher: The Logical Structure of Just War Theory. *The Journal of Ethics*. Vol. 14, No. 2 (June 2010)
- Turner J. James: Humanitarian Intervention after Iraq: Just War and International Law Perspectives. *The Journal of Military Ethics*. Vol. 5 No. 2 (June 2006), str. 114-127
- Humanitarian Intervention and the War in Iraq: Norms, Discourse, and State Practice. *Parameters: US Army War College*, Vol. 36 Issue 1, (Spring 2006), str.20-34

- Visser, Bethany: CAN THE US-LED INVASION OF IRAQ BE JUSTIFIED AS A HUMANITARIAN INTERVENTION? *Social Alternatives*; Vol. 26 Issue 1, (2007 First Quarter), str. 53-58
- Peceny, Mark: Democracy Promotion and U.S. Foreign Policy: Afghanistan, Iraq and the Future. *Conference Papers -- International Studies Association*; Annual Meeting, Istanbul, (2005) str. 1-41
- Bellamy, Alex J: Ethics and Intervention: The 'Humanitarian Exception' and the Problem of Abuse in the Case of Iraq. *Journal of Peace Research*, Vol. 41 Issue 2, (March 2004), str. 131-147
- Badescu, Cristina: Military Humanitarian Intervention: The Question of Authority. *Conference Papers -- International Studies Association* (2006) Annual Meeting, str. 1
- Lepard, Brian: Iraq, Fundamental Ethical Principles, and the Future of Human Rights. *Journal of Human Rights*, , Vol. 4 Issue 1, (Jan-Mar 2005), str. 53-59
- Glen, Carol M.: The UN Charter System and the Iraq Wars: Ethical Implications. *Conference Papers -- Western Political Science Association*, (2009 Annual Meeting), str. 1-30
- Steel, Ronald: An Iraq Syndrome? *Survival* . Vol. 49 Issue 1 (Spring2007), str. 153-161
- Thomas M. Nichols: Just War, Not Prevention. *Ethics and International Affairs*, Volume 17, No. 1
- Winston, Morton: The Humanitarian Argument for the Iraq War. *Journal of Human Rights*, , Vol. 4 Issue 1, (Jan-Mar2005), str. 45-51

Prameny a ostatní zdroje

- Daniel M. Bell, Jr CAN A WAR AGAINST TERROR BE JUST? Or, What Is Just War Good For? dostupné na:
<http://www.crosscurrents.org/Bellspring2006.htm>
- Chomsky Noam(2006): Just War Theory. Transcription courtesy of Mariko Sakurai, corrected and improved by Scott Senn., dostupné na:
<http://www.chomsky.info/talks/20060420.htm>

- St. Thomas Aquinas The Summa Theologica (Benziger Bros. edition, 1947) Translated by Fathers of the English Dominican Province, dostupné na: <http://www.ccel.org/a/aquinas/summa/SS/SS040.html>
- The National Security Strategy, September(2002), dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>
- The "Just war" theory serves to camouflage the nature of US foreign policy, while providing a human face to the invaders., dostupné na: <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=698>
- White House (2001): A SPECIAL NOTE ON THE EVENTS OF 9/11/2001 FROM WHITEHOUSE.ORG, dostupné na: [A SPECIAL NOTE ON THE EVENTS OF 9/11/2001 FROM WHITEHOUSE.ORG](http://www.whitehouse.gov/news/2001/09/11/2001091101.html)
- White House(2001): DECREE: TALIBAN TO BE REPLACED BY CONGRESSIONAL DEMOCRATS, dostupné na: <http://whitehouse.georgewbush.org/news/2001/112501.asp>
- White House(2002): VICE PRESIDENT CHENEY DETAILS DIABOLICAL IRAQI SCHEMES NECESSITATING THE WHOLESAL INVASION OF THE ARABIAC WORLD, dostupné na: <http://whitehouse.georgewbush.org/news/2002/082802.asp>
- White House(2003): COMPLETE TEXT OF PRESIDENT BUSH'S ANTI-TERROR PRESS CONFERENCE DETAILING TERROR-CIRCUMVENTING WAR AGAINST TERRIFYING TERRORISTS OF TERROR
Official Press Conference Transcript 3/, dostupné na: <http://whitehouse.georgewbush.org/news/2003/030603.asp>
- White House(2003): PRESIDENT'S TELEVISED ADDRESS GRANTING SADDAM HUSSEIN 48 HOURS TO STOP MISTAKING *THIS* GEORGE BUSH FOR THAT OTHER SISSYPANTS CHICKEN QUITTER, dostupné na: <http://whitehouse.georgewbush.org/news/2003/031703.asp>
- White House (2003): "THE FACES OF FREEDOM!" - A Spin-Free, Fair & Balanced Photo Refutation of Preposterous Liberal Media Reports of Iraqi Anti-Americanism, dostupné na: <http://whitehouse.georgewbush.org/iraq/faces.asp>
- Yaron Brook and Alex Epstein: "Just War Theory" vs. American Self-Defense, dostupné na: <http://www.theobjectivestandard.com/issues/2006-spring/just-war-theory.asp>

